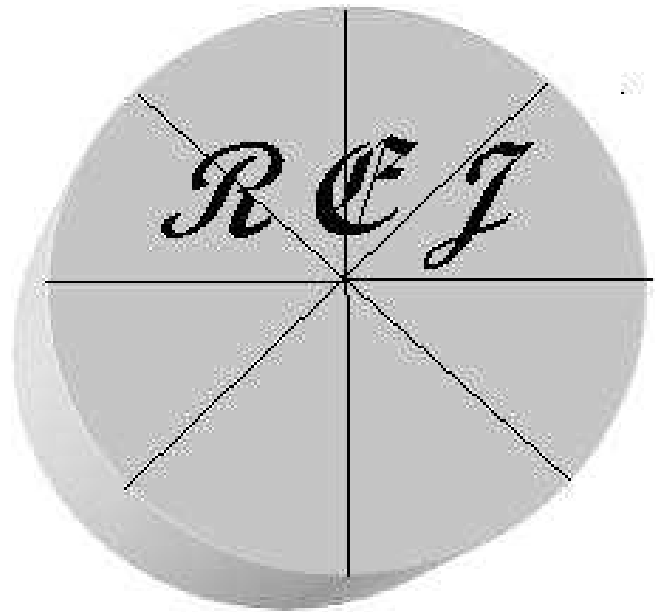

Romani E Journal

ISSN 2000-4885

Ansvarige utgivare: Gregor Kwiek
Utsedd av: Romano Pasos Research Centre

Media & its Responsibility

Spring/Vår No 5. 2011

Table of Contents

Editorial and Summary of Contributions

3

Ian F. HANCOCK: *On the Origin and Current Situation of the Romani Population in Europe and the Responsibility of the American Media to Make that Situation Known*

4

Gregor Dufunia KWIEK: *Romani Media in Sweden: Who does it serve?*

14

Tobias NILSSON: *Mediemytiska romer: Mediekonstruktionen av romer i nyhetstidningar 1962 – 2002*

26

Summary of Contributions

Romani E Journal is proud to announce that it has received a contribution in this issue from one of the most brilliant Romani minds to ever come into being. The Honorable Dr. Ian F. Hancock has been both an activist and academic that has inspired Romani activists and academics to join the fight against antiziganism. Numerous Roma hope to follow in his footsteps and it is because of him many of these Romani activists and academics that have followed him have been able to spread the knowledge of Romani history to the Romani community. It is his life's work and endeavor that many Roma today can proudly stand up and say who they are and pass on knowledge on the origins of the Romani people. Dr. Hancock's contribution to this issue is like his legacy and argues that the American media has a responsibility to report on the atrocities that Romani people face in Europe in order to bring attention to human and civil rights violations that continually go on into this day and age. We recommend that not only American media pay close attention to the words within Dr. Hancock's article but that all resources that can spread knowledge and information do the same.

Dr. Hancock's article is followed by an article on the more popular Romani medias in Sweden. Gregor Dufunia Kwiek is author of this article. All Romani medias in Sweden have received critique from their viewers, listeners and readers, and what this article sets out to do is it examines the possibilities that may fuel this critique.

This piece is followed by Tobias Nilsson's Bachelor's paper *Mediemytiska romer*. The essay has been included in its entirety for this because the paper touches on the very mechanisms that influence antiziganism. Nilsson's paper looks at the constructed images that media has created of Roma between the years 1962 and 2002. Nilsson in particular uses the term *zigenare* and its media usage to demonstrate how a false image has been constructed by the media. The paper is in Swedish, and we hope that one day we can have its English version and publish it here in Romani E Journal. We at Romani E Journal salute Tobias Nilsson for his work and thoroughness and hope that others will also follow suit.

**REPORT BEFORE THE CONGRESSIONAL
HUMAN RIGHTS HEARING
ON ABUSES AGAINST GYPSIES IN EASTERN
EUROPE
WASHINGTON, APRIL 14TH 1994**

**ON THE ORIGIN AND CURRENT SITUATION
OF THE ROMANI POPULATION IN EUROPE
AND THE RESPONSIBILITY OF THE
AMERICAN MEDIA
TO MAKE THAT SITUATION KNOWN**

By

Hon. Ian F. Hancock

*“The mass media,
in a veiled and often less-veiled form,
goad opinion in an anti-Gypsy direction.”*

(Kenedi, 1986:14)

There are between seven and twelve million Romanies (“Gypsies”) throughout the world, about one million of whom live in the United States, and between five and eight million of whom live in Europe, particularly in eastern Europe. A non-white, non-territorial population of Asian origin, Romanies are being subjected today to intense and increasing hostility. It is no exaggeration to say that their situation is one rapidly approaching crisis proportions, and the possibility of a second Romani genocide in the not too-distant future has been mentioned by more than one observer.

Despite the presence of a substantial Romani-American population, the general public in the United States continues to be misinformed about who and what “Gypsies” really are. Many people think Gypsies are not a real people at all; most believe us to be a population defined by how we dress and behave, a group to which anyone may belong if they adopt certain behaviour. Because of this, and because of such widespread reinforcement of such an image in

the media (both news and entertainment), the real situation of our people is not at all well known, and “Gypsy” continues to be a synonym for “thief” (*cf.* the common American slang term “gyp”). In 1992, the January 8th issue of the *New York Times* published the results of a public opinion poll surveying national negative attitudes to 58 different ethnic/racial American populations over a 25-year period. For the entire quarter-century, Gypsies were ranked at the very bottom. Since most Americans have no personal, social contact with Gypsies at all, such attitudes in this country can only be based upon how we are presented in the media. If the Romani situation is to be taken seriously, and if pressure can be brought to bear to ensure that steps be taken to halt the growing genocidal danger, two things must happen:

1) The American public, and especially those in control of news and information, must disabuse itself of the image of the “Hollywood” Gypsy. Until that happens, our people will continue to be unreal, fantasy figures, not to be taken seriously, and

2) The situation of Romanies must find a place in news broadcasts, and in documentary news programs such as *20/20*, *60 Minutes* and so on. At present, Romanies are hidden behind other labels. In Germany, we are buried among “refugees,” in ex-Yugoslavia, among “Muslims,” in the Romanian state institutions, among “orphans.”

It is my hope that those to whom this report is directed use whatever means are available to them to bring these changes about.

As many as 80% of the “Romanian” refugees in Germany are Romanies, not ethnic Romanians. As many as 80% of the inmates in some Romanian state institutions (both orphanages and prisons) are, in fact, Romanies, not ethnic Romanians (although Romanies constitute only about 15% of the national population). Two weeks ago, a dramatized semi-documentary film called *Nobody’s Children* was broadcast nationally on the USA cable network. It was about the children in those Romanian state homes (where the death rate in some of them is 65% per year), and one American couple’s experiences trying to adopt one. The film was interspersed with real footage shot in some of those institutions by investigators from such human rights organizations as Terre des Hommes, and it was patently clear that the majority of the children were Romani. But not *once* was this specifically Romani plight mentioned in the film! If eighty percent of the children had been ethnic Hungarians (who also constitute between ten and fifteen percent of Romania’s national population), it would have caused an international outcry. News of what is happening to Romanies *must* be more widely acknowledged, if changes are to be brought about.

Because of the general lack of familiarity with the history and identity of our people, some background is provided here.

The Romanies, or “Gypsies,” are an Asian people of northern Indian origin, having left that part of the world about one thousand years ago as a militia and its service providers, many of whom were taken captive, who were sent towards the West to resist the incursion of Islam and the attacks led by Mahmud al-Ghazni. The same spread of Islam towards Europe also caused part of the movement of the Romani people across from the Byzantine Empire (now Turkey) into the Balkans, by about AD 1250. Here, a good portion, perhaps half, of the Romanies were kept in slavery in the area which is today Romania; this enslavement was not fully abolished until the 1860s, at the same time that African slavery was abolished in the United States. After the 1860s, a mass exodus of Romanies came West, many ending up in North and South America. Most of the Romani American population came at this time and under these circumstances.

Those who remained in Europe continued to suffer racially-motivated persecution, which culminated (though did not end) with the Holocaust, when between 75% and 85% of the European Romanies were systematically murdered because they posed a racial threat to Hitler’s ideal Nordic *Herrenvolk*.

The reasons for anti-Gypsyism are complex, but originate not only in a difference in skin-colour, language and dress, but also in an early erroneous identification with the Muslim threat (some names still applied to Romanies today reflect this, including “Tatar,” “Turk,” “Saracen,” “Heiden” and even “Egyptian,” from which the English misnomer “Gypsy” derives). As foreigners everywhere in Europe, Romanies have no territorial, political, military or financial strength, no homeland in which to seek refuge; they continue to be the perpetual “outsiders.” Scapegoating easily became a weapon, since over a period of centuries, the population has not been in any position to protect itself from such charges. This continues to be the case, and has increased significantly in the past three years.

In addition to these factors, the Romani culture itself, being Indian in origin, has inherited aspects from the caste system which prohibit socializing between members of different castes. The common Romani word for anybody who is not a Rom (*i.e.* not a Gypsy), is *gadjo*, which comes from the original Sanskrit word *gajjha* which means “civilian.” In traditional Gypsy culture, non-Gypsies, or *gadjé*, are to be avoided because they are seen to “pollute” or “defile” the Romani world, in a ritual sense. Romani culture is in some respects like orthodox Judaism, the parallels most clearly seen in habits of food preparation and personal hygiene. Since non-Romanies do not follow these practices, they are seen as potentially dangerous. Clearly, such an excluding type of culture, one which does not allow outsiders to get very near, will quickly

bring suspicion, and charges of unfriendliness and having something to hide. All of these factors have contributed to the general prejudice against Gypsies.

Because of historical factors, the period of enslavement in particular, the greatest concentration of Romanies in Europe is in the east, specifically in the ex-Communist territories. Perhaps three quarters of Europe's Romanies live in Eastern Europe, the greatest population by far in Romania. Under Communism, ethnic resentments were suppressed because of an ideology which placed the state above all things. Whatever people might have felt, they were not free to demonstrate it. After the collapse of Communism, however, ethnic hatreds came to the surface very quickly, with the events in ex-Yugoslavia as just one highly visible example. The splitting-up of ex-Czechoslovakia and the ex-Soviet Union are obviously other examples. Whereas under Communism, popular blame for mismanagement was directed upwards, it is now being directed downwards, and Romanies, at the bottom of the social hierarchy, have become everybody's scapegoat, and are being subjected to increasingly blatant and virulent hatred. Our office has documented evidence of pogroms, rapes, murders, lynchings or mutilations from all over eastern Europe, and even from places in the West such as France, Spain, Italy and Germany. Just yesterday we received a report from Britain (in *European Race Audit* for March) of a blockade of 380 townspeople attempting to prevent the construction of dwellings for Romanies in Somerset. Last month, we learned of the lynching of a Rom in Spain. Without exception, every published public opinion poll from the different European countries indicate clearly that the most hated ethnic/racial population everywhere, without exception, is the Romanies. This quote, from the December 19th, 1993, issue of the *San Francisco Chronicle* (pages A-1 and A-15) illustrates what is going on at this moment:

An orgy of mob lynching and house-burning, with police collaboration, has turned into something even more sinister for Romania's hated Gypsies: the beginnings of a nationwide campaign of terror launched by groups modeling themselves on the Ku Klux Klan. . . "We are many, and very determined. We will skin the Gypsies soon. We will take their eyeballs out, smash their teeth, and cut off their noses. The first will be hanged.

Last September 20th in Romania (in the Transylvanian town of H[un]d[re]ni) three Romanies were killed and 170 forced to flee from their homes, which were burned down, in an outbreak of racial violence during which police did nothing to intervene. One woman involved in the pogrom said "We didn't commit murder; how can you call killing Gypsies 'murder'?" Such action had been announced in the spring by an organization called The Anti-Gypsy Militant Organization" in Ploie[ști], whose spokesman, a doctor from Teleorman, told a journalist

representing the Hungarian paper *Gyarmáth* that “the war against the Gypsies will start during the fall. Until then, preparations will be made to obtain arms. First, we are going to acquire chemical sprays.” On March 8th last, Germany began to arrest and deport Romani asylum seekers in that country back to Bosnia via Romania, to whom they have offered aid in return; last November they did the same thing, returning Romanies in handcuffs to Romania, to whom they paid \$21 million. Lufthansa refused to transport those Romanies in protest, but they were deported by rail. The French government has put a similar plan into operation, with a December, 1994, deadline. A press release from the Romanies National Congress dated 20th April 1994 reported that, in an unsuccessful search for hidden weapons,

Led by a unit of the notorious anti-terrorist squad Mobiles Einsatzkommandos, police broke their way into the home of Romanies National Congress president Rudko Kawczynski at dawn on Wednesday, April 13th. The masked men were carrying guns and were dressed in dark clothes . . . Kawczynski and his son were beaten by policemen and later received medical treatment; other family members were stripped naked and their body openings searched. The police then proceeded to the joint offices of the Romanies National Congress and the Rom and Cinti Union in the centre of Hamburg, where more than 20 officers conducted an eight-hour search. They confiscated several dozen files and copied the memories of all five office computers. The files and data contain information information on RNC and RCU members and employees, international contacts . . . among the material taken are files relating to RNC activities in multilateral organizations, the CSCE and the Council of Europe, and information on Romani organizations.

The vast majority of Romanies living in the Czech Republic have been categorized as Slovakian citizens, whether or not they were born in Slovakia or have any connection with that country. All individuals so categorized must now apply for Czech citizenship, for which the restrictions ensure that most applicants are ineligible. Slovakia meanwhile claims no responsibility for them, and thus the number of stateless, jobless, homeless Romanies in that part of Europe grows, together with the incidence of crimes motivated by desperation, and the refugee situation in neighboring countries increases. France has given its own Romani refugees a December 1994 deadline to leave that country.

In ex-Yugoslavia, the same is happening, although with the fighting going on, violence against Romanies is less organized. It is no less harsh, however. We have reports that in Banja Luka, Gypsies have been forced to cross minefields to test for hidden landmines, and are being kept physically from entering refugee camps where they could find some safety. A fax

transmission from the London *Times* dated April 6th informed us of reports of Romanies being used as forced labor to dig trenches on the front lines; the Gypsy settlement near Prijedor in Bosnia was “ethnically cleansed” of its inhabitants in March this year. In Germany, Switzerland and the Netherlands this year (and each year since 1990) I have met, and spoken at length with, Romanies from Bosnia and elsewhere in ex-Yugoslavia who have described the conditions there. For reasons I have outlined above, this gets little or no media coverage in the American press, although the French-language news service received in New York City devoted a 15-minute segment entirely to the plight of Gypsies in Bosnia-Hertzevovina. The Israeli and the Canadian press have also dealt with this; the Friday, August 21st, issue of *The Toronto Globe and Mail* reported on its front page that “thousands of Muslim and Gypsy refugees have been dumped back into Bosnia-Hertzevovina by Croatian military police...the cycle of separation, fear, dislocation and possible death is continuing.”

According to the report on the Yugoslav Islamic Romani population in *Muslim Peoples* (Richard Weekes, ed.):

The 1971 census reports 78,485 Gypsies in Yugoslavia, but both official sources and the reliable scholars consider the true figure to be much higher, probably around 20 times as many [*i.e.* over one and a half million]. The issue is confounded further by not knowing what proportion of these are Muslim, although one can assume that roughly one half [*i.e.* as many as 750,000] are.”

Unlike the Bosnians and Serbs and Croats, the Romanies have no regional ethnic territory, and are not able to organize for self-preservation. For this reason, they are very easy targets. Gypsy women are frequently raped, and we have heard of individuals being doused with gasoline and set alight. A common claim in Slovenia is that “in the event of a third world war, Slovenes will kill the Gypsies first.” A report published in the current issue of *Patrin* states, in part, that

At the beginning with Slovenia, and later with Croatia, Romanies were attacked by all nationalist and chauvinist currents. National armies were formed, and everyone seized Romanies. Each republic of former Yugoslavia warned its citizens not to follow YNA’s (the Yugoslav National Army’s) call-up, but to join the corresponding national military groups. The German newspaper *Die Tageszeitung* reported that in the fighting between Serbs and Croats, Romanies were just being used for “cannon fodder.” . . . It became notorious on December 1st, 1991, that in the last morning of November, eleven Romanies, Mišo Bogdan,

Lazo Bogdan, Tihomir Ivanovic, Josip Bogdan, Drago Kalanji, Mile Petrovic, Boško Petrovic, Adam eljko and Ruso Kleš had been treacherously killed and massacred . . . The fate of the Romanies in Bosnia [whether Muslim or not] is the same as the Muslims.

The points I want to emphasize at this hearing are five in number:

1. There are literally *millions* of Gypsies throughout Europe, and they are not going anywhere. They are here to stay. The solution can only be through accommodation. The alternative, mass genocide of the Romani people, has been tried twice in European history, and didn't work either time. These millions of Gypsies are in every part of Europe occupying other people's territories, and are therefore everywhere viewed as outsiders. The possibility cannot be dismissed that the plight of Romanies in Romania, Germany, Bosnia-Herzegovina and elsewhere does not receive serious, concerned attention by our government simply because Romanies are a non-territorial, non-national, non-economic population, and because no territory or economy is jeopardised by their persecution, and because no government exists to speak in their defense or complain about their abuse. Concern for repercussion of this kind is simply not a component to be alert for in the Gypsy case.

2. Despite between seven and eight hundred years in the West, and despite greater or lesser genetic interbreeding with the white population, Romanies remain a *non-European* people with a *non-European* racial heritage, speaking a *non-European* language used to express a *non-European* culture and world view. These linguistic and cultural differences must be taken into consideration if constructive changes are to be brought about.

3. The present situation is the end of a continuum of oppression and persecution which stretches back into eight centuries of European history. Only by acknowledging this and by understanding the contemporary situation in its historical context, will positive change be brought about. Communist ideology does not recognise historical factors, but looks only forwards, and while Communism is gone, administrators remain in office whose thinking has not changed. Unless it is clearly understood and explained *why* Romanies are in their present condition, what historical factors have brought it about, and who has been responsible for it, we will not move forward.

4. Racism is expensive, and it undermines national solidarity and security. We are rapidly approaching the time when the frustration and anger of a severely oppressed population will no

longer be contained and it will explode, as it has in the United States. Already, one Romani political party in Slovakia is recommending Romanies in that country to arm themselves for a coming crisis.

5. The way to deal with these points is through education. The increasing involvement of the American government in eastern European affairs, and its commitment to lead the way towards the new society, means that Americans, both in the administration and in the general population, *must* know more about Romanies. The widespread image of the “Hollywood Gypsy” must be gotten rid of if the public is to begin to recognize the Rom are real people with very real, and serious, problems. The media have been largely responsible for keeping the stereotype alive, and the same media must take the lead in laying it to rest. The Romani Archives and Documentation Center would be pleased to provide further documentation in support of the claims made in this summary.

AFTERNOTE:

On April 15th 1994 Associated Press released two Gypsy-related stories; one by David Briscoe detailing the congressional hearing at which this report was presented—an historic first—and the other, unsigned, entitled “Gypsy family feud involves police.” The *New York Times* printed neither story, but did include a photograph of the Romani representatives, with the caption “Gypsies gather in Washington” in its April 15th issue. The *Daily Texan* (Austin, Texas) printed only the story concerning police intervention in a family dispute. It is unlikely that they would have devoted three columns to the story had the families been Mexican American or Irish.

And so it goes on: nearly a decade later—on June 29th 2003—Associated Press released a story by George Jahn entitled “Gypsy bride mourns a medieval future: arranged marriage shatters teen’s dream of studying medicine,” a sensationalized and empty account of an arranged Romani marriage in Romania, when it could have published instead the press release from the World Bank of the same week entitled “Roma poverty critical in Central and Eastern Europe,” which began “A World Bank report identified ‘the complex cycle of Roma poverty’ as ‘one of the most critical remaining issues on the agenda of countries of Central and Eastern Europe as they prepare for European Union (EU) membership . . .’”.

I repeat: the media have a responsibility to present the Romani people and the Romani situation in a factual and unbiased way if anything is to change.

Reference cited

Kenedi János, 1986. "Why is the Gypsy the scapegoat and not the Jew?," *East European Reporter*, 2(1):11-14.

Romani Media in Sweden: Who does it Serve?

By

Gregor Dufunia Kwiek

In the year 2000 Sweden ratified the Framework Convention (hereafter Convention) for the protection of National Minorities and the European Charter for Regional or Minority Languages (hereafter Charter). The Romani population in Sweden was recognized as one of its five national minorities. According to the Convention, section II, articles 4 and 5, the protection of national minorities is not limited to the preservation of their culture but also its promotion.¹

One important means of preserving and promoting Romani culture in Sweden has been its Romani media. Ever since the Charter and Convention became a part of Swedish legislation a number of Romani medias came into being and others that had an existence prior to the adoption of the Convention and Charter have grown stronger because of the adoption. The more popular among the existing Romani Medias in Sweden are É Romani Glinda (A periodical mostly in the Swedish language), Radio Romano (Romani radio program in Romani), Le Romané Nevimatha (A periodical in Romani and Swedish), RomTv (Romani cultural programs on public access television in Stockholm), and Romani E Journal (Online academic journal in Romani, English and Swedish).

On various occasion the fore mentioned medias have been both accused and criticized for not being representative enough of the Romani community and its culture in Sweden. Since these medias for the most part have as their purpose to promote and preserve Romani culture the question that arises here is how the production may influence such critique. This article shall to an extent examine the methods that are used to produce articles, reports and programs in the fore mentioned medias, and that examination shall act as method for looking how it may contribute to the critique that Roma in Sweden may have of them. The author of this article believes that to understand the complaints, one need not examine the complaints in their entirety but rather one needs to examine how production is deployed by them in relation to the complaints that listeners, viewers and readers have of them.

¹ <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/157.htm>

As a regular reader, viewer and listener of these medias, I myself have on occasion questioned articles and news stories for their contribution to the community. Thus rather than approaching the criticism of others, I exam these medias and subject matter that has been in them that has caught my own attention. Being that I have also been employed by some of these medias, I apply the method of participant observation for the knowledge I have gained about these medias and make known in this article. The means by which I apply some level of objectivity to this article, as I was both an employee in some of these medias and as I am a regular audience member to them is discussed within the article as objectivity will become a part of the analysis.

In the Wrong place at the Wrong Time

The Consultant Committee on the Convention² to Sweden recommends that public service media should take into consideration the interests of people belonging to the national minorities and include them in changes to their press system.³ One of the major reasons for this, as the Consultant Committee names in the same document as presented above, is that this type of media should address all people belonging to the national minority and not just a few. Swedish Radio (hereafter SR) is a public service media. A part of SR's programming is Radio Romani, which provides news stories, interviews and cultural programs in the Romani language. And although Radio Romano is placed on SR as a national minority language program, it is in a section where foreign language programs are aired. Thus in this section, I shall examine and discuss how Radio Romano's placing may bring about conflicts that has had members of the Romani community complaining that Radio Romano is not representative enough when it comes to Romani society, and I shall discuss by relating my experience as an employee at SR, and as a journalist with Radio Romano.

Swedish Radio has been a public service media for more than 80 years to date.⁴ And although it is a company, the board that steers it is appointed by the Swedish Parliament.⁵ This would mean that SR is obligated to fulfill a criterion that is placed upon it by the reigning

² The Consultant Committee on the Convention is a translation from the report, but the more proper name for this committee would be The Council of Europe Expert Committee for the supervision of the European Charter of Regional or Minority Languages. One of their strongest arguments has been to question why the Romani language is at the department for foreign languages.

³

http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:0n00f3YhecsJ:www.humanrights.gov.se/dynamaster/file_archive/090123/677f10545f9836834d8ac9319c9b40b7/AC%2520II%2520rapport%2520om%2520Sverige.pdf+r%C3%A5dgivande+kommittens+nationella+minoriteter+ramkonvention+media&hl=sv&gl=se&pid=bl&srcid=ADGEESi7jK-IrvTc117iXsuBxkhpGKhYww58FYOb8TYCc9Fy6dB95o4XZyx2Ghwq01Eiz-QMKNLwi6TADA7YVh2gV1YzCsL37IvsvyVkwzAGs3OBb3Ez1BqCvsMD16fS7359rOb0vjCAp&sig=AHIEtbQEGVVUUhEZFdIk8PSf_IO6Q8VqPiQ

⁴ <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3113&artikel=1971599>

⁵ <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3113&artikel=2615151>

government via a regulation's letter, as would a governmental agency. Regulation letters can include specific guidelines on how SR should include a national minority language in its programming. Thus it is without a doubt that SR is obliged to correspond to the recommendations that have been made by the Consultant Committee when it comes to the inclusion of the interests of Swedish national minorities in their press system.

Below I provide an account from the time that I was employed by SR at Radio Romano, and that experience shall present an account of how the fore mentioned criterion is not met because Radio Romano is placed in foreign languages unlike the other national minorities languages that are not (such as the Finnish and Sami languages).

In the spring of 2010 I had received my second year master's degree. After I had obtained my degree I had the option of looking for a job or starting on a research project that I already got funding for. I decided to first see what opportunities there were available for someone with my background and discipline. I had come across a job advertisement from SR and they were looking to hire someone over the summer. I answered the ad but never got called to an interview. The editorial staff at Radio Romano has always had regular contact with me, and they had informed me that no one was given this position and it was recommended to me that I make contact with SR once more. From that point I decided to contact the chief for the editorial staff, and she had asked me to send my CV right away and come in for an interview.

At the interview, I had explained that my discipline was a media discipline however, what the chief for Radio Romano's editorial staff felt that what I could benefit most with is my contact network and the fact that I am a translator. Once I had been given a number of tests and a crash course on working at SR, I began to understand why these qualities were of greater interest for SR than a discipline I had studied for five years that was related to journalism. All languages that are at foreign languages section for SR meet every morning to discuss what news stories all languages should broadcast for the day in this section. Each editorial staff has representative attend the meeting and commonly top of the morning news stories are presented, amongst which one is named a *Must Carry*. A *Must Carry* story is a prioritized news story that all languages in the foreign languages division *must carry* that day as a part of their program. Thus the *Must Carry* needs to be translated from Swedish into Romani for airing, while the contact network becomes beneficial in getting sound bites (commonly interviews with people). This however was very rare (getting sound bites from the Romani community in Sweden), since stories of political relation were what was prioritized, and as this was the case, few Roma were available for comment since not many followed the political day to day changes. Mind you, this is not to say that the Romani population in Sweden does not have interest in political issues, but that very few follow how the opinions of

representatives from various political parties change from one to the next. Radio Romano's audience has expressed an interest in political affairs when it comes to areas like employment, housing, education, health, but not on issues where say a politician chooses to divorce his wife. Without going into detail of what stories have been prioritized over others, I still can say that it has been in my experience while being employed at SR that political issues that could be categorized as trivial were prioritized over events where the lives of its audience could be affected by current events.

Allow me to use one example; Roma were being expelled from Denmark based on a technical law that was commonly not enforced. Roma were being deported from one EU country to another EU country based on a vagrant law that was not being applied to other EU citizens. The Danish Minister of Justice, Lars Barfoed, condemned the Roma as illegal residents and called for police action against them although not one of the 23 deported have been convicted of any crime.⁶ Considering that Denmark is a close neighboring country to Sweden and that Roma from Sweden do tend to visit Denmark or pass through it by train, car or boat in order to get to mainland Europe, one would see this as a story that should be prioritized on Radio Romano, but this however was not the case. Numerous such stories are pumped out over the email list known as RVN (Roma Virtual Network) and yet very few of these are given any attention by Radio Romano because it has upon it other demands. News stories of relevance to the Swedish Romani population often end up reaching the community via other methods such as email contact, online social networks, and word of mouth. Now before I continue on other problem areas that Radio Romano can run across because it is in the foreign languages division at SR, I would like to return to my job interview and what had soon occurred after that.

At the interview, the chief for the editorial staff at Radio Romano, continued with reflecting on how my contact network could be beneficial to Radio Romano but also expressed that my position as chairman for a Romani organization may lead to a conflict of interest. This I had taken seriously and notified her that I would make it known to the vice chairmen that he would need to stand in for me during the time I would be working at Radio Romano. I was then provided with a contract for the month of June and the chief had explained that I may be hired during the months of July and August as well, to which I responded and requested that she make this known to me in advance so I could make preparations.

⁶ http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:MAXh0ggqL3UJ:www.mrt-rrt.gov.au/ArticleDocuments/204/BGR37273.pdf.aspx+minister+denmark+deports+roma&hl=sv&gl=se&pid=bl&srcid=ADGEESisH1iBTsHfXmZMsZo4nln_F6Ybo1sglmeQqfi00BNHsSHbTad8gYO8ywEXPdNaX_0QMP9ToxXa1jymNxQB3byrktBmvsLfG4xDKnhIKXu1SixAqrqH28OsG2Fx2Lb5rLIPuUzn&sig=AHIEtbTnGidx7TlNMA2gMvgm9k0t-XGclA

After a few weeks of working at Radio Romano, I was off to collect interviews. Each piece of interview material was discussed with the staff prior to its production and broadcast. One of these interviews was with family members who had a discrimination's case awaiting a decision. This interview had been discussed with some of the staff and was to be discussed again with other staff members about its possibilities. The chief for Radio Romano heard about this interview and called me into her office. She felt that because I was of relation to the interviewees that the integrity of SR could be called into question. At this stage I began explaining to her that this case is so delicate, not to mention that Roma generally distrust journalists due to the many misrepresentations journalists have spread about Roma, that it would be difficult for anyone else to interview them. It was at this point that the chief for Radio Romano made it known to me that she had read a book about Roma and knew exactly how we looked at her for being a "gadzhi". I was shocked by her reaction, and told her flat out that she had made a racist comment. It was beyond my belief that she prejudged us, her employees based on a book she read. It appeared that the book she had read gave her the right to prejudge us. Rather than addressing the argument that I had made she evaded it entirely and chose to counter it by placing the editorial staff at Radio Romano into a basket of Roma who distrust non-Roma, without even considering the problems we can face as Romani journalists. And as this conversation was taking place, I did realize that we were being side tracked from the problem and as such I clarified to her that one of the qualities she should have hired me on is the council I can give her about the Romani community in Stockholm. Without giving it a second thought, I explained to her that all of the staff at Radio Romano has some kind of affiliation to the Romani community in Stockholm, and it is more than likely that any interviews obtained will be those from people they already know. This of course is not always the case, but is it is often the case. And this is something that cannot be avoided considering that the Romani speaking population in Stockholm is more than likely not larger than 3000 people and among these one needs to find its politicians, musicians, writers, and so on. It is not wonder that at times the same person is used for several different interviews. So the question that remains is should one drop such an important story that many of the Roma are already waiting an outcome for because the interviewer is of relation to the interviewees, or should one consider what means the interviewer used to distance himself as a journalist and see how the material should be produced in order to lower the chances of SR's integrity being put into question? The question was never answered and the program was never aired.

After the month of June I was rehired for the month of July, and the vice chairman has stepped in again for me. At the end of July, the chief asked me on short notice to fill in for someone on the editorial staff, and she made it very clear that Radio Romano could be

deprived of its quality if no one could fill in for the absent staff member. I had already been there for two months and felt obligated to the staff and audience, thus I had agreed to do this without making any arrangements since this was to be but for a few weeks. At this point, after two months of employment at Radio Romano, I began making suggestions on how we could better the program by creating word lists for words that might not exist in Romani, and by creating lists of people we can contact for interviews according to areas that they can be contacted for. All these suggestions were not given much consideration by the chief, and I had learned that my colleagues have faced similar. Thus the staff at Radio Romano is to act but as translators and follow instructions but problems that they may come across and how they can be addressed are not discussed or even considered. The possibilities for improvement are limited as Radio Romano is under a structure that is to carry Swedish news in languages to people who speak those languages and live in Sweden. *In other words, Radio Romano is not to produce news stories relevant to a Romani audience but rather is to provide Swedish news in Romani.* Statistics at SR will show that few Roma have applied to job announcements to work on Radio Romano, but then again, does anyone look at these applications or is there an expectation that they will not qualify and one does not bother!? I was hired not so much on my educational background but because I am a translator and have a large contact network, although the contact network has less use than did my translating skills. My background as chairman of a Romani organization came under fire during the last few days of employment at SR, without even considering that I was doing them a favor on such short notice. It appears that either the staff at SR or the mechanism at SR that regulates Radio Romano pays little respect to the staff at Radio Romano, to the audience of Radio Romano, or the mission SR has been given by the Swedish government. To end with, I would like to say that the idea of translating already existing news stories into Romani can be beneficial to objectivity, meaning that journalists keep the news far clearer of their own opinions and interests, however, must that mechanism also exclude news that may be beneficial to Romani listeners?

The Scale is not Balanced

É Romani Glinda is a periodical that was started in the year 1998. This periodical has the longest life among the Romani medias that are covered in this article. The periodical and its articles for the most part are written in Swedish, reaching not only Romani readers but reaching also governmental bodies as well as other Swedish speakers that may have an interest in Roma. Over the years, articles have inspired Romani activists to openly criticize the periodical on email lists. The consensus among these complaints has been that the articles do not show any impartiality. To examine this critique, below I shall present two articles that

share a similar topic and compare them for their differences. The two articles are compared not to proclaim that *É Romani Glinda* has no process by which it can be impartial but to legitimize the question of whether or not the editorial staff at *É Romani Glinda* has any procedure by which it can be impartial that its critiques have posed.

Being a regular reader of *É Romani Glinda*, I came across an article entitled *En ung förebild* (A young role model) (Nr.4-2007:13). The article opened by presenting a young man of Romani descent, Rosario Taikon, studying political science at Stockholm's University, and focused on an essay he had written. The essay is what is known in Sweden as a "B uppsats", (an essay; which commonly is written in the second university term). Without question, all Romani students should be admired for their studies at university, regardless of what level they may be studying at, however, there were numerous Romani people who were writing B term papers or already graduated with their bachelors or 1st year's masters degree, and yet they did not receive the same kind of expose that Rosario Taikon had. In fact, when the article did come out, there were Romani students that felt that Rosario was given the expose because his grandfather was the chief editor for *É Romani Glinda* (Mind you, one is not stating that the periodical never covered student stories, but that an expose of this nature did not take into account others merits of other Romani students in the same way). At that time, I was also studying at Stockholm's university, and not before long, I contact Fred Taikon in relation to a circumstance that I was undergoing while writing my 1st year's masters thesis. It had occurred that there was some confusion at the institution which I was studying at and I had no supervisor up until the final last weeks of the due date for the handing in of my thesis. Numerous problems can arise as a result of such a thing. For one, student writing a master's thesis has no one to give them any guidelines, such what to read, what theoretical instrument may best suit the study, how a student should limit oneself, data collecting, how many pages a student should limit oneself to, and what to expect at the seminar where the student is to both defend his/her work and is to present flaws as well as qualities in the thesis of another student. Thus my objective was, by inviting *É Romani Glinda* to the defense seminar for my thesis, to bring to the attention to other Romani students the process that is involved in the examination of a master's thesis so that they can avoid problems I had run into.

At the seminar, there were but two students, I was there to defend my thesis from a 2nd year masters student and he was to defend his thesis from me, a 1st year's master's student. This defense seminar was very different to seminar where I defended my bachelor's paper, where the room was filled with students who were defended their papers from one another. The article that covered this seminar was titled "En romsk akademiker" (A Romani academic), and appeared in the third issue for *É Romani Glinda* in 2009. My opponent Anders Vesterlund was

quoted as saying that “too few informants were given the opportunity to speak on behalf of and about Roma” (roughly translated from Swedish). The problem with this citation is that Westerlund was being ironic. After all, the thesis had 48 in depth interviews with Romani men and women, used statistics from a survey that over 800 participants, and also used a street survey that had 100 participants. Not only is this an abundance of informant related material for a 1st year master’s thesis; it would be an abundance for a doctoral thesis or any study for that matter. The article went onto mention that I had written the thesis over a ten day period, which is true except that I had but ten days to write it after I had received a supervisor, and this was the main reason that I first contacted É Romani Glinda, to deliver information about the process involved so that others could avoid problems I faced. This however did not occur, and the only conclusion I can draw is that all these misrepresentations came as a result of a lack of interest or one did not give the situation the attention it should have had. One cannot criticize É Romani Glinda for not covering what I felt was most relevant to the situation, however, one cannot deny that misquote from Westerlund presents a lack in representing the context in which something was said. Based on this, could then the case be such that Rosario got greater attention because É Romani Glinda has no structural method for the avoidance of showing any favoritism? Let us examine the process that is involved for the publication of articles by another Romani periodical, namely that of Romani E Journal.

Romani E Journal has an internalized method by which it grades articles to determine whether they should be published or not. The articles are not solely written by its editorial staff, contributions can be sent in by anyone and at times, no contributions are sent in by the staff. In other words, the articles need not represent the views and thoughts of the editorial staff since the views and thoughts on a topic can be published in Romani E Journal once it is determined that the article qualifies for publication. The editorial staff examines each article, and evaluates its merit as far as methodology is concerned so that no new misconceptions will be spread about Roma via the article. The same article can be sent to external sources that are experts in the particular discipline that the article belongs in. These evaluations are calculated together, and no single person on the editorial staff can make a decision on his/her own. Even this article, for example, will be examined by other members of the editorial staff at Romani journal, and they shall examine my bias. If the evaluation of my article suggests changes, and I do not take them into account, my article will then go unpublished in Romani E Journal. The grading method for Romani E Journal is actually its main editor and decides if an article should be published or not. The method for where and how a contributor to Romani E Journal has acquired information on which opinions and analysis are formulated in the article must be questioned so that the periodical does not further misconceptions. The actual goal of Romani E

Journal is to challenge misconceptions and as such its mechanism has been set up to avoid this at great lengths.

Neutrality

Le Romané Nevimatha, Romani E Journal and RomTv all have faced very similar criticism from one particular section of the Romani population in Sweden. Le Romané Nevimatha offers articles both in Romani and Swedish, while Romani E Journal provides its website content in Romani, English and Swedish. Both of these medias are seen by the very small minority of Roma in Sweden that I give the title of being extremely conservative as being traitors to Romani society because they make available the same knowledge that is in non-Romani languages in the Romani language. In other words, these extremists do not want to share the Romani language with non-Romani society. RomTv on the other hand has not faced critique for being a traitor because it may share the language with non-Romani, but has been remarked upon for its presentation of Romani culture.

All three of these medias have been successful in taken some form of an objective approach in the way in which they present their programming or articles. Romani E Journal's method has already been mentioned in the section prior to this, but the approach taken by RomTv and Le Romané Nevimatha differs because it is less of a method and more along the lines of paying mutual respect to its audience and its informants. RomTv as an example avoids taking the journalistic approach of playing devil's advocate and simply records events and carries out interviews with as much respect towards the informant as possible. This however does not mean that an interviewer does not take a critical approach, on the contrary, an interviewer poses questions that may be of relevance to the RomTv audience, but at the same time the interviewer tries to distance him or herself from being opinionated towards the informant. Le Romané Nevimatha shares a great deal of similarity in this approach. Its articles are critical towards occurrences such as the one in France where Roma were deported for being Roma, but when it comes interviews, and events, Le Romané Nevimatha reports what occurred at the event along with the information acquired from the interviews without differentiating one informant to another. In short, Le Romané Nevimatha presents its informants for the most part in a positive light. The positive representation of an informant does not differ whether Le Romané Nevimatha is interviewing a close relative or someone they had met for the first time. RomTv, Le Romané Nevimatha and Romani E Journal all have taken into consideration with what approach they should take to avoid accusations of being impartial, which do see to fulfill what the Convention and Charter imply, and yet there is a Romani population that condones that which they do. It has not been my objective to analyze or judge this extremist group,

rather the purpose of this article was to examine how the objectives in the Convention and Charter are being applied in Sweden when it comes to Romani media. Since this group opposes that which the Charter and Convention promote, I can conclude that their critique need not be explored further.

Consulted Works

Electronic Resources

Framework Convention for the protection of National Minorities. Strasbourg, 1.II.1995.

Council of Europe (last read: 110425). <accessible:

<http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/html/157.htm>>

Den Rådgivande Kommiten Om Ramkonventionen Om Skydd För Nationella Minoriteter.

Strasbourg, 30 januari 2008. Council of Europe (last read: 110425). <accessible:

http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:0n00f3YhecsJ:www.humanrights.gov.se/dynamaster/file_archive/090123/677f10545f9836834d8ac9319c9b40b7/AC%2520II%2520rapport%2520om%2520Sverige.pdf+r%C3%A5dgivande+kommitens+nationella+minoriteter+ramkonvention+media&hl=sv&lrVtc117iXsuBxkhpGKhYww58FYOb8TYCc9Fy6dB95o4XZyx2Ghwq01Eiz-QMKNLwi6TADA7YVh2gV1YzCsL37IvsyVkwAGs3OBb3Ez1BqCvsMD16fS7359rOb0vjCAp&sig=AHIEtbQEgVVUheZFdlk8PSf_IO6Q8VqPiQ>

Sverigesradio.se. Radiohistoria: *Sveriges Radio i allmänhetens tjänst i över 80 år* (last read: 110425).

<accessible: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3113&artikel=1971599>>

Sverigesradio.se. *Ägande och styrning* (last read: 110425).

<accessible: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=3113&artikel=2615151>>

Australian Government-Refugee Review Tribunal. *Country Advice. Bulgaria-BGR37273-Treatment of Roma-Deportation of Roma-Denmark-Sweden*. 30August 2010 (last read: 110425).

<accessible: http://docs.google.com/viewer?a=v&q=cache:MAXh0gggL3UJ:www.mrt-rrt.gov.au/ArticleDocuments/204/BGR37273.pdf.aspx+minister+denmark+deports+roma&hl=sv&gl=se&pid=bl&srcid=ADGEESisH1iBTsHfXmZMsZo4nln_F6Ybo1sglmeQqfi00BNHsSHbTad8gYO8ywEXPdNaX_0QMP9ToxXa1jymNxQB3byrktBmvsLfG4xDKnhIKXu1SixAqrqH28OsG2Fx2Lb5rLIPuUzn&sig=AHIEtbTnGidx7TInMA2gMvgm9k0t-XGclA>

Periodicals

É Romani Glinda

Le Romané Nevimatha

Romani E Journal

Mediemytiska romer

Mediekonstruktionen av romer i
nyhetstidningar 1962 – 2002

Abstract

Jag har undersökt mediekonstruktionen av romer i nyhetstidningar mellan 1962-2002. Jag var intresserad av att se hur medier konstruerar bilden av den romska minoritetsbefolkningen i förhållande till majoritetsbefolkningen i Sverige. Syftet var även att undersöka hur den mediala konstruktionen av romer förändrats under dessa år samt att ge en historisk bakgrund.

Sextiosju nyhetstidningar med artiklar från 1962, 1972, 1982, 1992 samt 2002 ingick i undersökningen. Sammanlagt hundrafemtio artiklar ingick i den kvantitativa undersökningen. Två artiklar per år, det vill säga tio artiklar, analyserades dessutom kvalitativt.

Teoriavsnittet byggde på nyhetsdiskurs, representation, mytbildning stereotypifiering, koloniala synsätt och annorlundahet (Hall, Dyer, Barthes, Foucault). Vidare ingick forskning kring den mediala representationen av minoriteter. (Van Dijk, Brune, de los Reyes). De metodiska verktygen baserades på semiotik och kritisk lingvistik. (Fiske, Fowler, Van Dijk).

Undersökningens resultat visade att romer uppmärksammas oftast i negativa sammanhang som handlar om våld eller brott som begåtts av de inblandade romerna. Denna typ av artiklar ökar fram till 1992 för att sedan minska 2002. Det *mytiskt avvikande* är ofta en del av själva nyheten. Budskapet levereras dock generellt implicit. Begreppet zigenare är ett signalord som bär med sig myten om "zigenaren" och positioneras därför på prioriterad plats i bild och text. I de tidiga artiklarna lyfter man fram det mer romantiska, fysiskt mörka, explicit primitiva och exotiska egenskaper som presenteras som "naturliga". I de senare artiklarna lyfter man snarare fram *symboliskt mörka* egenskaper såsom avvikande traditioner, religion, seder eller föreställningar. I de senare artiklarna presenteras egenskaperna snarare i form av *beteenden* som "att föra liv på nätterna", att vara aggressiv eller att reagera med känslor. Dessa egenskaper är stereotypiska för "zigenaren". På olika sätt distanserar man romerna och inkluderar dem inte i det "civiliserade svenska". Romer distanseras även genom att de oftast inte ges ett namn eller yrke i artiklarna. Den negativa delen av det mytiska lyfts fram och används för att "försvaga" romen, eller förklara mediehändelsen. En annan tendens i artiklarna är att "det svenska civiliserade samhället" slår näven i bordet och en osynlig hand skickar bort snattare, mattförsäljare eller stereotypiska zigenare som stör friden. Just att romerna skickas bort från den aktuella orten är en trend i artiklarna och även ett historiskt faktum. Undersökningens medier reproducerar stereotypen och "zigenaren" blir ett *medel för uppmärksamhet*, en tydlig karaktär i ett drama. Medierna använder de mytiska romerna.

Nyckelord: Romer, zigenare, resande, mediekonstruktion, minoriteter

1. GRAFIK OCH BILAGEFÖRTECKNING	29
2. INLEDNING	30
2.1 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	31
2.2 MATERIAL & AVGRÄNSNING.....	32
3. BAKGRUND	34
3.1 ROMSK HISTORIA I SVERIGE.....	36
4. TEORETISK RAM	42
4.1 NYHETSDISKURS	42
4.2 NORMALITET (DEN "VITA" MÄNNISKAN).....	46
4.3 ANNORLUNDAHET – OLIKHET (THE OTHER, DEN "SVARTA" MÄNNISKAN)	50
4.3.1 <i>Exotism, primitivitet - stereotyper</i>	51
5. METOD	55
5.1 KVANTITATIV ANALYS	55
5.2 KVALITATIV ANALYS	56
5.2.1 <i>Semiotik</i>	56
5.2.2 <i>Ordval och betydelsereationer - kritisk lingvistik</i>	57
5.2.3 <i>Citat</i>	59
5.3 TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	60
6. RESULTAT KVANTITATIV UNDERSÖKNING.....	62
6.1.1 <i>Analysenheter</i>	62
6.1.2 <i>Artikeltyp</i>	63
6.1.3 <i>Händelse</i>	65
6.1.4 <i>Diskriminering och ämne</i>	65
6.1.5 <i>Yrke/titel</i>	67
6.1.6 <i>Namn/benämning</i>	67
6.1.7 <i>Beskrivning</i>	67
6.2 SAMMANFATTNING KVANTITATIV UNDERSÖKNING.....	69
6.3 SAMMANFATTNING ÅR FÖR ÅR FRÅN KVANTITATIV UNDERSÖKNING	70
7. KVALITATIV UNDERSÖKNING	72
7.1 1962.....	72
7.1.2 <i>Sammanfattning 1962</i>	75
7.2 1972.....	76
7.2.1 <i>Sammanfattning 1972</i>	79
7.3 1982.....	80
7.3.1 <i>Sammanfattning 1982</i>	83
7.4 1992.....	84
7.4.1 <i>Sammanfattning 1992</i>	87
7.5 2002.....	87
7.5.1 <i>Sammanfattning 2002</i>	90
8. ANALYS OCH DISKUSSION	92
8.1 SLUTKOMMENTAR OCH FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	98
9. KÄLLOR	100

1. Grafik och bilageförteckning

TABELL 1, KATEGORIER.....	63
TABELL 2, VÅLD, BROTT.....	64
TABELL 3, CITAT	65
TABELL 4, KÄLLOR.....	66
TABELL 5, PLATS	68
TABELL 6, FÖRÄNDRING PER ÅR.....	70
BILAGA 1 : BESKRIVNING AV ROMER.....	106
BILAGA 2: FÖRKLARING AV KATEGORIER	109

2. Inledning

Journalister har ingen möjlighet att beskriva allt som händer. De gör ett urval och bedömer att en viss händelse skall beskrivas från det som händer runt omkring. Beskrivningen presenteras sedan för läsare och tittare. Inför presentationen görs ytterligare urval. Hur skall händelsen presenteras? Vad är vinkeln? Vem, eller vilka skall få berätta om händelsen? Vilka citat skall *väljas*? Vem eller vilka får styrka fakta till händelsen etcetera. Nyheten måste alltså, med nödvändighet, konstrueras.

Uppsatsen är fokuserad på romer i Sverige. Beskrivningen av romers historia i Sverige handlar till stor del om, å ena sidan om diskriminering, och å andra sidan samhällseliga insatser. Under vissa tider har olyckligtvis dessa båda företeelser kombinerats.

Mediekonstruktionen av romer undersöks med teoretiska resonemang som handlar om annorlundahet och normalitet. ”Det annorlunda” blir annorlunda eftersom ”det normala” är normalt. Är romerna annorlunda? Hur beskriver i så fall journalisterna romers annorlundahet? Vad lyfts fram, vad tonas ned? Hur konstrueras mediebilderna av romer i förhållande till skiljelinjen mellan ”normal” och ”avvikande”? Uppsatsen lägger dock inte stor vikt vid hur väl mediekonstruktionen av romer överensstämmer med världen utanför medierna.

Romerna är en svensk minoritet. I medier beskrivs romminoriteten av representanter från majoritetsbefolkningen. Jag, Tobias Nilsson, tillhör majoritetsbefolkningen. För att uppnå ett objektivt resultat skulle det således vara önskvärt att jag som undersökare kunde landa på jorden för första gången (även om detta inte skulle garantera min objektivitet). Men jungfrulandningar på jorden görs i fantasin. I verkligheten har jag som undersökare en ryggsäck fylld med åsikter, kultur och fördomar *innan* jag tittar i tidningarna, och möjligen några till *efter* jag läst. Denna ”börda” på ryggen är svår, om inte omöjlig, att frigöra sig från. Jag färgar det jag gör. Jag färgar genom mina val av teorier, jag färgar genom val av ämne, metod, urval syfte och frågeställning. Jag färgar denna inledning. På samma sätt färgar journalister och alla andra människor på jorden sin omgivning i större eller mindre utsträckning. En stor skillnad är dock generellt, att fler människor tar del av vad journalister har i sin ryggsäckar, än vad exempelvis en kallskänka från Hjo, eller en privatläkare, har i sina. Jag som undersökare, liksom de flesta journalister, har som ambition att färga så lite som möjligt. Men det kladdar av sig hur man än gör.

2.1 Syfte och frågeställning

Övergripande frågeställning: *Hur konstrueras mediebilden av romer i valda medier?*

Medier ger i bästa fall utsnitt från det som kallas verkligheten. Vissa händelser anses som sagt tillräckligt angelägna för att ingå i publiceringen. Några av dessa händelser handlar om romer, eller händelser där romer är inblandade. Själva valet av händelser, händelserna i sig, samt hur romer beskrivs inom dessa händelser utgör den mediala konstruktionen av romer. Med avstamp i teorierna som presenteras är syftet med denna undersökning är att ta reda på vad denna konstruktion eller sammansättning innehåller i valda medier. Har den mediala konstruktionen av romer förändrats på fyrtio år, i så fall hur? (1962 – 2002)

För att svara på den övergripande frågeställningen skall även följande områden och frågeställningar besvaras:

- * I vilka sammanhang publiceras artiklar om romer?
- * Vad ägnar sig romer åt, vad de har för position i samhället och var de bor de?
- * Vilka, om några, fysiska och etniskt förknippade egenskaper betonas?
- * Vilken röst och roll ges romerna gentemot majoritetsbefolkningen, vad får de säga om nyheten de är inblandade i (citat), hur är de presenterade som talare/kommunikatörer, vilka är källorna?
- * Vilka är texternas explicita budskap och öppet redovisade värderingar (lyfts fram), vilka är de implicita budskapen (tonas ner, döljs)?
- * Anspelar man i texterna på en stereotyp eller myt, i så fall hur ser de ut?
- * Hur beskrivs romer i förhållandet till begrepp som normalitet och annorlundahet?
- * Hur beskrivs romer i förhållande till begreppen civilisation, natur, primitivitet och exotism?

Syftet med uppsatsen är även att ge en allmän bakgrund till de i Sverige boende romers situation i dag och i går.

2.2 Material & avgränsning

För uppsatsen syfte bedömdes att ett relativt omfattande bakgrunds samt teorikapitel var nödvändigt. Detta medför att uppsatsen är något längre än brukligt. Detta är nödvändigt för att ge underlag och förståelse för exempelvis myter och föreställningar om romer och minoriteter. Materialurvalet baseras på tidningsartiklar från hela landet. Samtliga nyhetstidningar som finns i det arkiv som används har ingått i undersökningen. Sextiosju tidningar ingår i undersökningen (se avsnitt: *Analysenheter*).

För att få en bild över tid har det, från materialet, gjorts nedslag med tio års mellanrum: 1962, 1972, 1982, 1992 och 2002. I arkivet är artiklarna insatta i pärmar, organiserade i datumordning, inte indelade per tidning. Samtliga artiklar i arkivet från 15 juni och de 30 nästkommande artiklarna ingår i undersökningen för de aktuella åren. Sammanlagt 150 artiklar ingår alltså i den kvantitativa undersökningen

Valet att inte begränsa antalet till exempelvis juli månad beror på att antalet artiklar varierar märkbart mellan åren. Vissa år under juli publicerades exempelvis femton artiklar om romer, andra år trettiofem. För att få ett jämförbart material mellan åren valdes därför samma antal för varje år. Artikelurvalets tidsperiod varierar enligt följande: 1962: 16 juni – 4 augusti, 1972: 17 juni – 5 juli, 1982: 18 juni – 1 september, 1992: 15 juni – 17 juli, 2002: 15 juni – 20 juli. Syftet med urvalet är inte att se *hur många* artiklar som publicerats ett visst år, utan *hur mediebilden av romer konstrueras* i dessa tidningar under dessa år. Således uppmärksammas ingen speciell situation eller mediehändelse utan fokus ligger på vardagens nyhetsförmedling. Sommarmånaderna valdes eftersom förr förflyttade sig romerna mer under sommaren och skapade därigenom nyheter på orten.

Valet av nyhetstidningar (landsort- och storstadspress) från hela landet är gjort för att få en bredare bild från stora delar av Sverige.

Materialet som används i uppsatsen utgår från Stockholms integrationsförvaltnings tidningsarkiv. Integrationsförvaltningen, och tidigare Socialförvaltningen, har sedan 1960 samlat tidningsklipp från hela landet som handlat om zigenare och romer. Uppdraget att insamla dessa klipp har legat på företaget *Pressklipp* som sedermera blev *Observer*. Anställda på företaget *Observer* läser samtliga tidningar⁷ och klipper ur de artiklar som stämmer överens med kundens, i detta fall integrationsförvaltningens, profil. Profilen är baserad på: *Minoriteter ism, Stockholms sta, zigenare/romer/zigenskt*.

Att använda detta arkiv har framförallt två fördelar. Det *första skälet* är arbets-ekonomiska skäl – detta relativt unika arkiv finns samlat på en plats. Det *andra skälet* är att

⁷ Se avsnitt: *Analysenheter* för lista över samtliga tidningar som ingår i undersökningen.

artiklarna är samlade i sitt ursprungsskick, det vill säga bilder, layout, rubrikstorlek etcetera finns tillgängliga för analys. Denna informationen hade inte varit tillgänglig om urvalet baserats på material från exempelvis *Mediearkivet* eller *Presstext*, dessutom ingår inte äldre artiklar (före 1990) i nämnda databaser.

Det kan dock inte med säkerhet fastställas att materialet är komplett, det vill säga att alla artiklar som handlar om romer eller zigenare i dessa tidningar, under dessa år, finns i integrationsförvaltningens pressarkiv. Ett fåtal artiklar var också skadade och kunde därför inte användas. Andra artiklar var omärkta och någon saknade avsändare (tidning) och blev därför bortsorterade.

Urvalet från 1982 saknar artiklar från första juli till den 15:e juli. Statsarkivet i Stockholm, som fotat tidningsarkivet 1995, hade heller inga tidningsklipp från denna period. Det är dock osanno likt att inga artiklar publicerades under denna period, snarare är förklaringen att dessa kommit bort. En möjlighet att ytterligare kontrollera detta bortfall var att besöka Kungliga biblioteket för att, på microfilm, söka i samtliga tidningar under aktuell period. Detta ansågs dock alltför tidskrävande och samtidigt inte väsentlig eftersom perioden i sig, samt antalet artiklar inte har avgörande betydelse i denna undersökning.

Även om inte samtliga artiklar, publicerade i landet under förutgivna perioder, är med i analysen, uppfylls ändå syftet med urvalet, det vill säga att se en tendens av mediekonstruktionen av romer över tid.

Artikelurvalet för den kvalitativa undersökningen baserades på representativa artiklar från den kvantitativa undersökningens resultat. Det vill säga den typ av artiklar som utmärktes under den aktuella perioden. Om urvalet inte var självklart gjordes en bedömning utifrån vilka artiklar som bäst hade förutsättningar att belysa den övergripande frågeställningen. Exempelvis att det kan vara mer intressant att ta med en artikel som har tillhörande bild för att utöka analysunderlaget. Eftersom de flesta artiklar i urvalet betecknas som *korta* borde egentligen fler artiklar i den kvalitativa analysen vara korta. Men jag valde att ta ut *två* artiklar, *en* kort, samt *en* medel eller lång artikel, från varje år. Detta för att ge ett bredare och större omfång analyserbart underlag. Sammanlagt **10** artiklar har använts i den kvalitativa analysen.

Tack till Lena Loiske, Stockholms integrationsförvaltning.

3. Bakgrund

I Sverige brukar man dela in romerna i fem olika huvudgrupper:

- * **Svenska romer** som började invandra till Sverige vid slutet av 1800-talet.
- * **Finska romer** som anlände till Sverige redan på 1500-talet och som senare förpassades till dåvarande östra delarna av det svenska riket som i dag är Finland.
- * **Utomnordiska romer** som kom till Sverige från bl.a. Frankrike, Spanien, Polen och andra länder i Europa först på 1960-talet och i början av 1970-talet. Idag majoritet bland romer i Sverige. (Storck, 1997, s.4)
- * **De nyligen anlända romerna** från f.d. Jugoslavien.
- * **De resande** som noterades i Stockholms stads tänkebok redan år 1512.
(Integrationsförvaltningens hemsida, 2002-12-18)

Under seminariet *Romska kulturdagar* på Södra teatern i Stockholm, var samtliga fem grupper representerade. De flesta verkade vara överens om att indelningen inte riktigt stämde med deras egen indelning, utan någon kallade den ”byråkratindelning” (Södra teatern, 2002-11-12) Indelningen är dock den svenska ”officiella minoritetsindelningen”. I uppsatsen skiljs inte dessa fem grupper åt på annat sätt än på det sätt de delas upp av de aktuella tidningarna. I detta hänseende följs alltså tidningarnas ordval även om dessa inte alltid är den korrekta benämningen på gruppen.

”Zigenare är ett påhittat ord av majoritetsbefolkningen, ett skällsord,” säger finske romen Dimitri Florin. (D. Florin, personlig kommunikation 17 oktober, 2002) Historiskt är benämningen av romer förknippad med missförstånd och felaktigheter. Framförallt är benämningarna skapade av icke-romer, dvs. *gajé*. I vissa länder trodde man att romerna var ett folk fördrivet från ”Egypten” eller ”lilla Egypten” (det är oklart vilket land som avsågs, knappast Egypten). Romerna blev alltså kallade ”egyptier”, som på nygrekiska heter *gyphos*, engelska *gypsies* och spanska *gitanos*, ord som helt enkelt betyder egyptier. (Fraurud, & Hyltenstam, Kenneth, 4/98-1/99, s.33) I Grekland förväxlades romerna med en annan folkgrupp och kom att kallas *Atsiganoi*, vilket har givit upphov till ordet *cigani* på de slaviska språken, *zigeuner* på tyska och zigenare på svenska. I Sverige kallades romerna till en början för *tatarer*, som är benämningen på ett ryskt folkslag. (Integrationsförvaltningens hemsida, 2002-12-18) Tartarer övergick till ”tattare” som blev benämningen på inhemska resandegrupper och romer. (Svanbert & Tydén, 1998, s.352) Tattare blev ett slags samlingsbenämning av samtliga grupper som levde utanför det inrutade samhället. Således, inte självklart, etniskt förknippad. (Nordström & Myrman, 1991, s.23) På andra

ställen på jorden har romerna även kallats judar, hunner, etiopier, saracener, böhmare eller hedningar. I Finland kallas romer *mustalaiset* efter *musta-lainen* vilket betyder den svarte eller svart-ling. Alla dessa benämningar har i efterhand övergått från att vara etniska till att vara sociala. (Arnsberg, 1974, s.7)

Det officiella och allmänt använda svenska ordvalet har alltså förändrats från tattare till zigenare till *rom*. (Presstödsnämnden rapport, 2002 s.18) Benämningen varierar fortfarande mellan olika länder, grupper och individer och vissa kallar sig ännu zigenare eller *gypsy*. (Fraurud, & Hyltenstam, Kenneth, 4/98-1/99, .s.33) Romernas egna organisationer har dock enats om att kalla sig romer. som betyder människa på *romani chib*, ett minoritetsspråk i Sverige. (Cederberg, 1999, s.3),

Uppsatsen kommer att använda sig av ordvalet *romer* när inte *zigenare* är relevant, exempelvis vid hänvisning till äldre synsätt eller vid benämning i artikel.

Romerna var ursprungligen en indisk folkgrupp och *romani chib* har sin grund i sanskrit. Under 1000-talets första decennier invaderades Sind och Punjab, i nuvarande Indien och Pakistan, av ghaznaviderna, ett muslimskt folk av turkiskt ursprung från nuvarande östra Afghanistan. Efter att en halv miljon av befolkningen gjorts till slavar lyckades romerna fly. De tog sig via Persien, Armenien och det Bysantinska riket och anlände så småningom till Europa omkring år 1300. År 1322 noteras deras närvaro på Kreta. I dagsläget finner man romer över hela världen och romerna är Europas, utan jämförelse, största etniska minoritet. (Cederberg, 1999, s.2-3)

På grund av romernas splittring har många romer svårt att göra sig förstådda med varandra. (Cederberg, 1999, s.3) Även om många talar och förstår *romani chib* har språket påverkats av de olika länders språk där romer befunnit sig genom århundraden. Olika dialekter och varianter av *romani chib* har således uppkommit. Men trots splittringen ser romerna sig som *ett* folk. Språket, medvetenheten om ett gemensamt ursprung, likartade värderingar, traditioner, kultur och erfarenheter har trots alla assimileringförsök visat sig vara en kraftfull kulturbärande styrka. (Storck, 1997, s.5) Men på grund av splittringen kan man trots allt inte säga att romerna har *en* kultur, *en* historia, *ett* språk eller *en* sanning, allt varierar, mycket beroende på vilka vägar människorna färdats genom tiderna, och var de varit bofasta. (Törneman & Mannerfelt, 4/98-1/99, s.1)

3.1 Romsk historia i Sverige

Nedan följer en *översiktlig* svensk romsk historisk sammanfattning. Framställningen berör mestadels statens förehavanden, insatser och ingrepp. Någon bredare svensk historieskrivning finns inte att tillgå.

De europeiska romerna kan delas upp i grupperna *valakiska* – *icke valakiska* romer. Till de icke valakiska hör bl a *Sinti*, *Manus* och *Kalé*, grupper som funnits länge i Europa och varit relativt bofasta; Kalé i Finland och i Spanien, Sinti i centraleuropa och Manus i Frankrike. De valakiska romerna var länge bosatta i östra Europa, främst i de rumänska språkliga områdena. Valakiet var en del av Rumänien. I mitten av 1800-talet började en vandringsvåg och romerna spreds snart över hela Europa. Till de valakiska grupperna hör bl a *kelde-rash/kalderas*, *lovara* och *tjorarri/curara*. Efter första världskriget kom grupperna i högre utsträckning att stanna kvar hos sina ”värdländer” och därför talas det idag om polska, spanska, franska etc grupper (Iverstam Lindbom, 1988, s.7).

De svenska romerna (valakiska, kalderascha- och lovari) kom som invandrare via Ryssland kring sekelskiftet. Under framförallt 1960-talet kom de första utomnordiska romerna. Ungefär vid samma tid (ny)etablerade sig de finska romerna (icke valakiska, kalé), som första gången anlände till Sverige redan på 1500-talet. (Svanbert & Tydén, 1998, s.352)

I slutet av åttiotalet kom även en del romer från exempelvis Rumänien och Bulgarien och 1991 anlände närmare tusen polska romer till Sverige. Dessa sistnämnda erhöll dock inte asyl utan återvände så småningom till Polen. (Svanbert & Tydén, 1998, s.348) De senaste tio åren har antalet romer i Sverige fördubblats främst genom invandringen av flyktingar från forna Jugoslavien. Idag finns det cirka 40 000 romer i Sverige. (Integrationsförvaltningens hemsida 2002-11-06) (15-20 000, Storck, 1997, s.3) De flesta romer är koncentrerade till storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö, med troligtvis allra flest i Malmö. (Skolverkets rapport, 1999, s.3)

Att inte vara önskvärd har varit zigenarnas och andra resandefolks lott i generationer. Även Sverige med dess i dag relativt generösa inställning till zigenarna har en lång historia av förföljelser och diskriminering mot dem bakom sig. (Svanbert & Tydén, 1998, s.348)

År 1515 - 1560

På Sankt Mikael's dag den 29 september år 1512 kom första gången zigenare till Stockholm. Den 1 oktober 1515 kan man läsa i Stockholms stads tankeböcker att zigenare inte fick stanna inom stadens gränser på grund av bland annat ”tjuveri”. Nya grupper kom till

Sverige efter hand och myndigheterna gjorde ständiga ingripanden mot dem. Gustav Vasa betraktade dem som en hop förrädare och 1550 befallde han att zigenarna skulle ge sig av från landet. Zigenarna skulle få en respittid, men skulle någon påträffas i landet efter att tiden hade gått ut, skulle de straffas med döden utan nåd. (Tan-Marti, 2002) Även kyrkan ställde sig avvisande mot zigenare. Ärkebiskopen Laurentius Petri stadfäste 1560 ett beslut som förbjöd prästerna att befatta sig med så kallade tattare. De fick varken döpa deras barn eller jorda deras lik. (Nordström & Myrman, 1991, s.23)

Motiven för att driva romerna vidare är desamma som ligger bakom mord på romer: att utrota det annorlunda och därmed uppnå trygghet. Det råder ett växelspel mellan nomadism och ivägdrivning. Romer nomadiserar därför de blir ivägdrivna och de blir ivägdrivna därför att de nomadiserar. (Arnsberg, 1974. s.30)

År 1637 - 1897

Den första allmänna zigenarförordningen i Sverige utfördes av förmyndarregeringen den 28 juli 1637. Där sades det att alla manliga zigenare som påträffades efter den åttonde november samma år skulle hängas. Kvinnor och barn skulle förvisas ur landet. Det finns dock ingen dokumentation av att så skedde. (Nordström & Myrman, 1991, s.23) En stor del av "vandringsfolket" (romer, resande) tvingades till att ta värvning. De många krigen på 1600-talet hade i alla länder tvingat regeringarna att kommendera ut allt mansfolk till soldater, oavsett ålder och lämplighet. 1675 utkom i Sverige en kunglig förordning enligt vilken alla zigenare skulle uttas till soldater. I 1686 års kyrkolag sker en helomvändning inom svenska kyrkan och de kristna församlingarna skulle fortsättningsvis acceptera zigenare och tattare, och döpa dem som ville. (Tan-Marti, 2002)

Den 24 mars 1748 godkändes och offentliggjordes en zigenarlagstiftning som nu liksom tidigare avsåg att hindra all vidare zigenarinvandring. År 1809 förlorade Sverige Finland, som blev en del av det ryska furstendömet. Nya gränser upprättades och de tidigare svenska zigenarna blev finländare. Dessa blev avskilda från de övriga romerna och det är denna grupp som idag kallar sig finska romer - *kalé* eller *kaale*. Först 1954, då passtvánget mellan de nordiska länderna upphörde och Sverige åter öppnade sina gränser för romer blev det åter möjligt för romerna från Finland att resa till Sverige. (Tan-Marti, 2002)

I en riksdagskrivelse 1897 framhölls att barnen till resande borde skiljas från föräldrarna och överlämnas till anstalter eller enskilda personer på en ort som inte föräldrarna brukade besöka. Därmed skulle de bli bofasta och inordnade som "ordentliga medborgare". (Svanbert & Tydén, 1998, s.353)

År 1914 - 1938

En ny förordning tillkom 1914 och zigenare förbjöds att komma in i landet. Lagen upphävdes först 1954. 1922 sade fattigvårdslagstiftningskommittén i sitt betänkande bl a att zigenarnas inordnade i samhället tycktes vara ett olösbart problem och att enda utvägen var att försöka få ut dem ur landet. Under 1930-talet började dock romerna agera, Johan Dimitri Taikon föreslog i upprepade skrivelser till kungen (1936 och 1943), att skolfrågan för de zigeniska barnen skulle ordnas. Inga direkta åtgärder vidtogs dock. (Tan-Marti, 2002) Där-
emot genomförde socialstyrelsen en inventering av antalet tattare och zigenare i landet. Vid mitten av 1940-talet fanns cirka 500 romer i Sverige. Dessa livnärde sig främst som hästhandlare, förtennare och skrothandlare samt på tivoliverksamhet. (Svanbert & Tydén, 1998, s.355)

År 1939 – 1945. Parrajmos – romernas förintelse och rasbiologi

Förföljelsen av romer och judar inleddes vid Hitlers maktövertagande 1933. Zigenare gjordes till andra klassens medborgare och äktenskap mellan tyskar och zigenare förbjöds. Tyska rasbiologer avgjorde vem som var äkta zigenare eller vem som var bastard. Vissa vetenskapsmän ville skona de ”äkta zigenarna” i studiesyfte. Omkring 600 000 romer (zigenare och resande) dödades av nazisterna. Detta var närmare en tredjedel av de romer som levde i Europa. (Svanbert, & Tydén, 1998, s.355) Först femtio år efter Nazitysklands sammanbrott har nazisternas folkmord på romerna erkänts fullt ut. (Cederberg, 1999, s.10)

Även i Sverige fanns rasbiologiska idéer. I slutet av trettioåret tog detta sig uttryck bland annat genom rasbiologen Bertil Lundmans litteratur. (Immigrant-institutets webbplats, 2002-10-16) Tattarna utgjorde, menade man, en bastardbefolkning vars ursprung lett till ostadighet och en lång rad negativa karaktärsdrag. Det förmodade zigeniska inslaget bland tattarna ansågs vara orsaken till den kriminalitet som tillskrevs dem. Kriminella och tattare drogs för övrigt över en kam. Tanken var att det svenska ”tattarproblemet” skulle lösas genom rashygieniska åtgärder. (Cederberg, 1999, s.10) Tvångssterilisering, tvångsbotomering och annan tvångsbehandling av rasmässiga skäl förkom i Sverige under denna tid. (Hazell, 2002, s.99) Övergreppens skäl grundades på föreställningen om tattarna som ett genetiskt isolat, en teori som var accepterad åtminstone fram till mitten av 1940-talet i Sverige. (Svanbert & Tydén, 1998, s.357) Retoriken kan spåras in i sextioåret. 1962 kunde man i tidningen *Västerbygden* läsa följande rubrik: ”Även Sverige har rasproblem. Hur ska zigenarfrågan lösas?” (Tidningen *Västerbygden*, 2 mars 1962)

År 1956 - 2002

I 1956 års zigenarutredning utgick man ifrån att det bästa för zigenarna var att överge sin livsstil och sin kultur och anamma den svenska livsstilen och dess värderingar. Vålvilligt utvecklade man olika handelsplaner och modeller för att hjälpa zigenarna att finna "ett bättre liv" - att bli mer svensk. (Faktaskrift, 1998.s.33) Det var på 1960-talet "zigenarfrågan", som den absurt kallades, aktualiserades på allvar. De traditionella zigenaryrkerna var inte längre efterfrågade (se år 1914 – 1938) och kommunerna var obenägna att låta zigenarna vistas inom sina gränser. De jagades med polis från kommun till kommun. Hälssituationen var allvarlig med stor överdödlighet jämfört med den svenska befolkningen. Merparten var analfabeter och deras tält eller husvagnar var otjänliga som bostäder. (Svanbert & Tydén, 1998, s.361) Romernas situation uppmärksammades under denna period mycket med hjälp av Katarina Taikon. Hon framhöll att det var en vanlig missuppfattning att zigenarna vill bli assimilerade: "vi vill inte bli som er. Vi vill bara slippa era fördomar och restriktioner..."(Svanbert & Tydén, 1998, s.363) Under ett rundabordsamtal 2001 uppdaterar Angelika Demetri-Taikon uttalandet: "Vi har inga orimliga krav. Vi begär ju inte, som man säger hos oss, att man ska ge oss fågeln mjölk (dvs det finaste som finns – och det finns inte. förf. anm.). Det enda vi begär är likvärdighet." (Cederberg, 2001) Författaren Gunni Nordström menar att när Sveriges romer ska skriva sin historia en gång kommer de kanske att dela in den för och efter 1963: året då Katarina Taikons debattbok *Zigenerska* utkom. För de då cirka 900 svenska romerna innebar boken en revolution. Opinionen tvingade myndigheterna att snabbt göra dem delaktiga av medborgerliga rättigheter som bostäder och skolgång. (Nordström & Myrman, 1991, s.27)

Förmyndarattityden, att "försvenska" romerna från 1956 års statliga zigenarutredning är förändrad i Stockholm kommuns utredning 1973. Här fokuserar man på att förmå romska föräldrar att inse vikten av regelbunden skolgång för barnen. Förmyndarmentaliteten kan dock spåras i medier: I tidningen *Folket* kunde man 1970 läsa: "Zigenarfamiljer i Nyköping 'försvenskas' av terapeuter." (*Folket*, 10 juni 1970) I minoritetsbetänkandet 1998 och i 1997 års statliga utredning *Romer i Sverige – tillsammans i förändring* accentueras nu även värdet att andra kulturer än den svenska skall få växa och utvecklas inom landet. (Faktaskrift,1998, s.33)

Den första juni 2000 trädde den svenska ratificeringen av *Europarådets konvention om regionala språk och minoritetsspråk* samt *Ramkonventionen för skydd av nationella minoriteter* i kraft. Därigenom erkände Sverige fem nationella minoriteter och minoritetsspråk: *judar/jiddisch, romer/romani, samer/samiska, sverigefinnar/finska och tornedalingar/meänkieli*. (Centrum för multietnisk forskning, 2002-11-06) Enligt regeringen är det of-

ficiella målet för den svenska minoritetspolitiken nu att ge skydd för de nationella minoriteterna och stärka deras möjligheter till inflytande samt stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

Romernas förutsättningar har under den senaste generationen förändrats radikalt vilket innebär att de nu inte längre, på samma sätt, lever åtskilda från det övriga samhället. I dag lever många familjer i andra eller tredje generationen på samma ort eller i samma förort och har med eller mot sin vilja dragits in i det lokala livet. (Faktaskrift, 1998.s.34) Men över 30 år efter det att romerna i Sverige blivit bofasta är bristerna fortfarande stora och otaliga utredningar och insatser har prövats med litet resultat. Invandrarverkets rapport *Romer i Sverige - situationsbeskrivning*, som överlämnades till regeringen 1996, målar upp en dyster bild av romernas situation: Under högstadiet har romska elever stor frånvaro eller kommer inte till skolan alls, de romska flickorna har särskilt stor frånvaro under högstadiet. Ytterst få romska elever går vidare till gymnasieskolan. Flertalet romer står utanför arbetsmarknaden och många är beroende av bidrag. (Statens invandrarverks rapport, 1996) Men man kan se skillnader mellan olika grupper både vad gäller skolresultat och inställningen till skolan. Det visar sig tydligt hos en stor del av romerna från det forna Jugoslavien som generellt har en bättre skolnärvaro och därmed bättre skolresultat. (Skolverkets rapport, 1999, s.6)

1999 skriver *Kritisk utbildningstidskrift* att endast en procent av de elever som har uttalad romsk bakgrund lämnade grundskolan med fullständigt betyg. (Törneman, & Mannerfelt, 4/98-1/99, s.1) Men de alarmerande siffrorna stämmer bara delvis, eftersom många av de romer som har studievana i familjen väljer att inte redovisa sin tillhörighet. För att slippa negativa förväntningar, förutfattade meningar och diskriminering i skolan talar man inte om att man är rom. (Törneman, & Mannerfelt, 4/98-1/99, s.2) Adam Szoppe, rom och projektledare vid Romskt informationscenter i Rinkeby illustrerar problemet på följande vis: Adam utgav sig för att vara polack när han sökte jobb. Efter tidigare erfarenheter av fördomar och diskriminering i anställningssituationen valde han att inte säga att han är rom. Adam resonerade att fördomarna är så djupt rotade att han var tvungen att dölja sitt ursprung för att få jobbet. Och föga förvånande, enligt honom själv, som polack fick han jobbet. När han senare på arbetsplatsen berättade att han var rom fick han reaktionen: – Jag visste det! zigenare ljuger. (A. Szoppe, personlig kommunikation, 12 november, 2002)

Mediekonstruktionen av romer är ämnet för denna uppsats. Men medier är inte ensamma om att förmedla bilden av romer. Romer skapar bilden av sig själva genom att leva och verka. Författare och andra bidrar också till att beskriva bilden av romerna som grupp. Isa-

bel Fonseca, uppmärksammad författarinna som under fyra år levt med romer i östra Europa, menar att en både historisk och potentiell sann bild av romen är att han eller hon är en flexibel människa med många yrken, erfarenhet av många kulturer och kunskap i många språk. Alltså precis som den moderna människan förväntas vara. Vidare menar hon att en av anledningarna till att romerna har överlevt så länge är just att de består av många olika grupper som alls inte är homogena. Det är därför omöjligt att karakterisera dem på ett särskilt vis. (Fonseca, Isabel, 4/98-1/99, s.133) Karl-Olov Arnsberg, svensk etnologiprofessor som skrivit böcker om romsk kultur sedan sjuttioalet, ger bland annat följande bild av romerna i Sverige:

En modern svensk zigenare bor exempelvis i stockholmsförorten Rinkeby och kör omkring i en gammal Volvo, eller – när affärerna går bra – i en blänkande ny Mercedes. Hans fru ordnar den huvudsakliga försörjningen från socialtjänsten. (Arnsberg, 1998, s11)

Arnsberg uppger inga källor för dessa slutsatser.

Det tomrum som skapas i bristen på beskrivningar av romer, *beskrivna av romer*, ökar risken för spekulation. Just nu pågår dock översättningar av litteratur på romani chib till svenska och framöver borde fler böcker av romska författare finnas tillgängliga på svenska. Språkforskningen om romani chib har tilltagit, vilket även skulle kunna påverka utbudet och kunskapen på detta område. (Centrum för multietnisk forskning, 2002-11-06)

4. Teoretisk ram

Inom den teoretiska ramen presenteras teorier som behandlar *minoriteter i Europa*, begrepp som *svarthet*, *vithet*, *koloniala synsätt* och begreppet *invandrare*. Vissa teorier är mer generellt hållna, andra rör direkt svenska förhållanden. I Sverige tenderar begreppet *minoriteter* att blandas ihop med begreppet *invandrare* och således är begreppet relevant i uppsatsen. Många romer i Sverige är svenska medborgare. Dessa borde alltså inte betecknas som *invandrare* och borde rimligtvis alltså inte beröras av ”invandrarfrågor”. De flesta romer är inte svarta eller har varit koloniserade, de borde därför inte heller beröras av postkoloniala teorier eller teorier om ”vithe t”. Följande avsnitt ger dock argument för att, trots att romer inte passar in på dessa beteckningar, har fångats upp i synsätt som delvis kan förklaras och förtydligas med hjälp av följande teorier.

4.1 Nyhetsdiskurs

”Discourse is about the production of knowledge through language.” (Hall, 2000, s. 44) Michael Foucault menar att diskursen styr ämnet. Diskursen styr hur vi kan se på ämnet och följaktligen även hur vi ”inte kan se på ämnet”, diskutera eller skapa kunskap kring ämnet. (Hall, 2000, s. 44) Foucault konstaterar att kunskap är makt, och att kunskap som kopplas till makt inte bara har auktoritet att leverera ”sanningen”, utan även kan skapa ”sanning”. Detta är vad han kallar en *sanningens regim*. För att exemplifiera begreppet ger han följande illustration: det kanske inte är sant att ensamstående föräldraskap oundvikligen leder till brott. Men om alla tror att detta är sant och behandlar ensamstående föräldrar enligt denna föreställning kommer detta få konsekvenser för både förälder och barn. Föreställningen har förvandlats till en sanning i hänseende att effekterna blir verkliga. (Hall, 2000, s. 49)

Den holländska medieforskaren Teun A. Van Dijk beskriver hur mediediskurs kring etniska minoriteter ter sig. Framförallt präglas diskursen av att minoriteter förknippas med problem. I diskursen åberopar man vikten av majoritetens hjälp, men ignorerar en aktiv roll från minoritetsgruppen själv. (Van Dijk, 1993, s.219) Liknande slutsatser drar den svenske kulturgeografen Tesfahuney Mekkonen när han analyserat hur ”invandrare” konstrueras som grupp i den offentliga diskursen. (Integrationsverket, 2002, s.67) Mekkonens analys visar att majoritetssamhällets makt över språket och berättelsens form är viktiga redskap i underordningsprocessen. Inte minst genom att monopolisera rollen som subjekt under det att invandrarna (etniska minoriteter) görs till föremål för undersökningar, definitioner, åtgärder etc. (Rapport Integrationsverket, 2002, s.67) Ett sätt att ”skapa” denna stigmatiska

eller stereotypa grupp är alltså majoritetssamhällets makt att namnge den (invandrare, zigenare) och att sedan koppla gruppen till olika problem och åtgärder, eller som Cathrine Lutz skriver: "Most important is the fact that those understandings or strategies for describing human differences have helped create and reproduce social hierarchies." (Lutz & Collins, 1993, s.73)

Van Dijk menar att dessa problem generellt framställs som om de var förknippade med minoritetens kulturella bakgrund, inte på grund av samhället de lever i, utbildningssystemet eller attityden från majoritetsbefolkningen. Därför, menar han att denna typ av diskurs således är envägs. Det handlar om en adaptation till "oss". (Van Dijk, 1993, s.219)

Negativa nyheter om minoriteter som handlar om exempelvis brott, tenderar att bli över-ethniciterade, exempelvis "islamifieringen". Medan positiva nyheter som handlar om exempelvis sport eller underhållning, tendera att bli av-ethniciterade, eller försvenskade - Ludmila, Slatan, Alexandra Pascalidou, Amelia Adamo etcetera. (Van Dijk, 1993, s.249)

Vid nyhetsbevakning rörande minoritetsbrott ges ofta större utrymme åt irrelevant bakgrundsinformation medan bakgrundsinformation som skulle kunna förklara händelsen kan utelämnas helt. (Van Dijk, 1993, s.251) Begrepp som *invandrare* hanteras ofta slapt av svenska journalister i dessa sammanhang. När det exempelvis i medier skrivs om skolbråk mellan "invandrarbarn" och "svenska" barn, har man ofta inte en aning om vilka av de "invandrade" som egentligen invandrat eller om de är svenska medborgare. (Brune, 1998, s 23)

Exempel; Fiktiv bildtext, tre alternativ:

- 1) En ung kvinna med invandrabakgrund höll talet inför kungen.
- 2) En ung kvinna, vars föräldrar invandrade till Sverige för tjugofem år sedan och har bott och verkat i Sverige sedan dess, hon själv föddes i Sverige och har gått i svensk skola med svenska skolkamrater, höll talet inför kungen.
- 3) En ung kvinna höll talet inför kungen.

Det råder även en begreppsförvirring som på intet sätt är oproblematisk, inte minst för alla människor och grupper som samlas upp under begrepp som invandrare, flykting, muslim, icke-svensk, av utländsk härkomst, zigenare eller rom. Begreppsförvirringen leder till minst två svårigheter: *För det första:* begreppet *svensk* är säkerligen applicerbart på många av de människor som döljer sig bakom ovanstående begrepp. Men "svensk" är som "vit", en underförstådd normalitet, något man inte skriver ut. En av filmvetaren Richard Dyers huvudargument och en problematisk omständighet, är just att *vithet en* inte synliggörs. Genom att byta ut begrepp eller uttryck mot något annat, exempelvis det motsatta, ett

så kallat *kommutationstest*, kan sammanhang förtydligas: *De tre misstänkta är ljushyade med svenskt påbrå*. Att ignorera vit etnicitet är att fördubbla dess hegemoni, genom förnekelse av dess existens, menar Dyer. (Gabriel, 1998, s.14) De grupper som namnges blir alltså en avvikelse från det utsagda. Och, något kittlar väl när nyheten eller diskursen inte handlar om ”en svensk”? (Eventuella orsaker diskuteras senare i detta kapitel.)

För det andra tenderar, som sagt, mediediskursen kring etniska minoriteter att präglas av problem. Sammanfattande leder detta således till att människor först grupperas godtyckligt, och får sedan representera denna problemförknippade grupp. Dimitri Florin som är finsk rom, upplever ofta mediens benämning i negativa sammanhang som en kollektiv bestraffning och anser att benämning borde uteslutas. (D. Florin, personlig kommunikation, 17 oktober, 2002) Även om man inte håller med Florin utan går exempelvis på Jan Guillous linje, som går ut på att publiken är inte dummare än journalisterna och därför skall journalisterna inte hålla inne med obehagliga fakta, (Arnsberg, 1998, s.286) så kan man fråga sig varför man inte i positiva sammanhang ser följande typ av rubriker (kommutationstest): *Finsk rom räddade man från att drunkna i Mälaren*.

Olikhetsskapandet är enligt Paulina de los Reyes, som skrivit boken *Mångfald och differentiering* [2001], en förutsättning för diskriminering. Det är en del i konstruktionen av en idealiserad svenskhet som legitimerar rådande ojämlikhet i etniska relationer. Samtidigt som invandrarnas kulturella olikhet definieras, skapas en bild av svenskhet som en norm och som en överordnad position inom en maktstruktur. Diskursen skapar således inte bara olikheter utan även en rangordning. Anonymisering och nedvärdering blir outhärliga instrument för att skapa skillnad men även för att *konstruera en berättelse* som bekräftar föreställningar av svensk överlägsenhet. (Rapport från Integrationsverket, 2002, s.66)

Journalistik, för att uttrycka det enkelt, utmärks av att den inte handlar om påhittade saker. Huruvida journalistiken faktiskt beskriver eller återger verkligheten är en annan sak. Det är en empirisk fråga där svaret i hög grad blir beroende av hur verkligheten definieras. (Carlsson & Lindblad, 1992, s.62)

Även om journalistiken, eller medier, inte återger verkligheten, som medieforskaren Kent Asp ställer sig frågande till i detta citat, så hindrar det inte att medier kan räknas som *medskapare* av verkligheten. (Kleberg, 1999, s.12) I Foucaults tolkning av sanningens regim kan en viss diskurs skapa en sanning och därigenom påverka, om inte ”verkligheten”, så i alla fall delar av tillvaron för individer och grupper. Frilansjournalisten Oivvio Polite beskriver hur, enligt honom, sanna artiklar tillsammans kan skapa ett mönster som ger en

osann bild av verkligheten:

När jag som enskild journalist skriver om en ung invandrarkille som är på väg in i tung kriminalitet för att han känner sig utestängd av samhället, så berättar jag något som är sant, men om många av mina kollegor skriver liknande artiklar, och om denna typ av artiklar är det enda vi skriver om unga invandrare, så producerar vi tillsammans en lögn. (Brune, 1998, s.125)

Van Dijk menar att medier spelar en central roll för allmänhetens sociala medvetenhet. Även om ett specifikt medialt budskap inte har någon direkt effekt på en specifik läsare så har medier överlag, speciellt nyhetsmedier, ett betydande inflytande på allmänhetens sociala, strukturella och innehållsmässiga uppfattning/medvetenhet om olika grupper i samhället. (Van Dijk, 1993, s.242) Enligt en rad svenska forskningsrapporter som behandlar synen på invandrare (den andre) i medier, är slutsatsen att medier reproducerar och befäster stereotyper av invandrare och olika etniska grupper. (Rapport Integrationsverket, 2002, s.68) Enligt Van Dijk borde denna stereotypa bild alltså ha ett betydande inflytande på allmänheten. Etnologiprofessorn Karl-Olov Arnstberg kritiserar svenska journalister för att selektivt välja bort "obehaglig" information om den romska minoriteten. Han menar att journalisterna "skriver upp" romerna. (Arnsberg, 1998, s.111) Arnsberg anser även att romerna förmodligen är den folkgrupp där det mediala utrymmet är som mest begränsat i relation till vad som finns att säga. Som exempel skriver han att "i medias retorik kan zigenare som etnisk grupp antagligen aldrig kriminaliseras, oavsett hur många zigenare som försörjer sig på kriminella vägar." (Arnsberg, 1998, s.110) Arnsbergs kritik motsäger dock inte att mediebilderna av romer är stereotyp.

Van Dijk poängterar att de flesta människor (förutom i stora delar av USA och vissa storstäder i Europa) har få möten med minoritetsgrupper på daglig basis. Om möten uppstår så är det oftast i ytliga kontakter på stan. Dessutom är de vardagliga konversationer som handlar om etniska frågor ofta relaterade till medieinformation. (Van Dijk, 1993, s.243) I Sverige skrivs denna medieinformation av en journalistkår som, jämfört med andra yrkeskategorier i Sverige, har den lägsta andelen personer med invandrarbakgrund. (Brune, 1998, s.18)

Både vad Polite kallar lögn i citatet ovan och Arnsberg beskriver som "censur" kan uppfattas som "sanningar". Eftersom medier överlag har ett betydande inflytande på allmänhetens uppfattning/medvetenhet om olika grupper i samhället, som van Dijk skriver - så finns en risk att "lögnen" eller "censuren" tas för sanning. Även om artiklarna i sig kan vara både sakliga och relevanta så sker en förvrängning av verkligheten. Eller en "ny"

verklighet/sanning skapas. Paradoxalt nog samexisterar i så fall båda dessa verkligheter sida vid sida. Kari Andén-Papadopoulos menar i sin avhandling, *Kameran i krig*, att det inte är två skilda realiteter utan en: ”Representationer är en del av det vi kallar verkligheten”. (Papadopoulos, 2000, s.13)

Torsten Thurén, lärare på journalisthögskolan i Stockholm, skriver:

Det är alltså inte lätt att formulera några exakta regler för hur negativa fakta om invandrare ska behandlas. Vi konstaterar att det *kan* uppstå en målkonflikt mellan å ena sidan kravet på saklighet (=sanning och relevans) och å andra sidan hänsyn till skadeverkningar. Det går förmodligen att reducera denna motsättning ganska kraftigt genom att förbättra kvaliteten på den journalistiska informationen – genom bättre faktakontroll, allsidigare belysning och en mer genomarbetad form. Men det är nog inte möjligt att helt eliminera den. Vi får leva med medvetandet att sann och relevant information ibland kan leda till oönskade effekter. (Thurén in Thurén et al, 1988, s.96)

Enligt Kent Asp ger dock det första åren på 2000-taler prov på en mer professionell yrkesutövning av journalisterna. Antalet nyhetsinslag i Rapport, där invandrare och flyktingar förekommer i ett negativt sammanhang, är lägre under 2000-talets första år än under 1990-talet. Asp konstaterar också att den dominerande bilden av invandrare och flyktingar som ”offer” och ”problem” är på väg att vika för en mer nyanserad och sammansatt bild. Invandrare och flyktingar intervjuas nu allt oftare som ”vanliga” personer och i ”vanliga” sammanhang. Vidare konstaterar han att täta tv-inslag om flyktingar ökar flyktingmotståndet. (i tv: s nyhetsprogram). (*Dagens Nyheter Debatt*, 21 november, 2002)

4.2 Normalitet (den ”vita” människan)

* *Normalitet* - Normalt förhållande. *Normal* - som ej avviker från den grundläggande typen för företeelsen i fråga, särsk. genom att överensstämja med genomsnittet. (Från *Nordstedts svenska ordbok*. 1990)

Att vara normal, till och med att vara ”normalt avvikande” (homosexuell, handikappad), är att vara vit menar Richard Dyer. (Dyer,1999. s.12) Vita människor är i och för sig inte bokstavligt vita, inte vita som snö eller blekt linne. Inte heller är vita människor, i egentlig mening symboliskt vita, det vill säga inte exempelvis enastående dygdiga eller rena. Ändå är bilden av den vita människan kopplat till dessa dygdiga konnotationer som är förenade med vithet. Färg är inte grundorsaken till rasistiska distinktioner mellan människor, men det är en del av hur (”ras”) identiteter behandlas i tanke- och känslvärlden. Detta blir särskilt betydelsefullt i en kultur som är så starkt förbunden till det visuella och det synliga.

(Dyer,1999. s.42)

Med vithet menar Dyer inte bara vit hud, eller svart för den delen. Dyer talar om tre delar:

1) *Färgen vit*: som anses vara neutral eller *inte en färg alls*, vilket i sig är symptomatiskt för problematiken. Den fundamentala idén om att vitt är neutralt ger att den grupp som kopplas till vit framstår som den mänskliga normen. (Dyer,1999. s.47) En viktig poäng menar Dyer är: idén att vit är ljus, och svart är avsaknad av ljus som en konsekvens av "naturen", är viktiga iakttagelser när man talar om vithet i huden och symbolisk vithet. (Dyer,1999. s.48)

2) *Vit hud*: Romerna var de första "svarta" i Europa. I och med detta var de förutbestämda att bli förföljda, skriver Donald Kenrick och Grattan Puxon. De menar att föreställningen att människor med mörk hud var lägre stående än vithyade fanns mycket tidigt. (Kenrick & Puxon, 1972, s.19) Den persiske poeten Firdausi skrev på 900-talet att "ingen tvättning gör någonsin den svarte zigenaren ljusare". (Arnsberg, 1972, s.20) Och munken Cornerius i Lubeck skrev 1417 om romernas "otäcka ansikten, svarta som tatarernas". (Kenrick & Puxon,1972. s.19) Arnsberg skriver att uppfattningen att svart hud är liktydigt med underlägsenhet är känt från många kulturer. Kristendomen stärkte bilden genom läran om kampen mellan mörkret och ljuset, mellan de onda svarta djävlarerna och de goda ljusa änglarna. (Arnsberg, 1974. s.20) Genom kristendomen och inom konst, foto och film har vit hud accentuerats på olika sätt. (Dyer, 1999, s.48)

Människor kan ha olika grader av ljus eller mörk hud; latinos är ofta mörkare än irländare, afrikaner är ofta mörkare än romer och romer kan vara mörkare än judar. (Dyer, 1999, s.12) Verkningsgraden av en hänvisning till hudfärg, är beroende av kontexten. *Dagens Nyheter* berättar om hur Tino Sanandaji, som är ung invandrad kurd från Iran, upplever att gå på Handelshögskolan i Stockholm. Skribenten Hanna Malmödin, eller Sanandaji (oklart vem), menar att det mest går vita medelklassungdomar på Handelshögskolan, och Malmödin undrar hur det är att vara invandrare och arbetarklass i denna miljö. I denna kontext är Sanandaji alltså inte vit. (*Dagens Nyheter*, 26 november 2002, s A5) I en recension av Emma Olsson i samma tidning, samma dag, förklarar hon att det lyxigaste varuhuset i Stockholm främst är tillgängligt för vita medelklasskvinnor, där de kan handla sitt färdigmallade utbud. (*Dagens nyheter*, 26 november, s.B1) Troligen skulle Olsson anse att en kvinna i tjugofemårsåldern med juristexamen, uppväxt i Brommas Äppelviken, skulle kunna ingå i denna vita medelklass. Trots att kvinnan exempelvis har italienska föräldrar. Omvänt kan man då ställa sig frågan om Sanandaji blir vit medelklass några år efter sin exa-

men. Men det finns minst två aspekter som skiljer Sanandaji från exemplet ovan: Han är inte uppväxt i en prestigefylld förort, och hans föräldrar kommer från ett utomeuropeiskt land.

Var gränsen går mellan ljus och mörk är alltså inte alltid självklar, men i vissa fall påtaglig. Fryshuset i Stockholm skickade ner ett gäng skinheads till Sydeuropa för att möta grekiska skinheads. Man kan anta att det paradoxala mötet resulterade i någon slags omvärdering av hudfärgens betydelse i detta sammanhang. Blev ideologi viktigare än hudfärg?

Blev de grekiska skinheadsens "vitare" för att de var skinheads?

Som vi förstår hittills av resonemanget ovan, är hudfärg endast en aspekt i vad som kallas vithet. En olik kultur eller annorlunda vanor kan symboliskt upplevas mörkare än själva hudfärgen. Förhållandet kan även vara det omvända:

3) *Symbolisk vithet*: Dyer påminner om att den mest grundläggande symboliska konnotationen av begreppet vit: är god, och dess moraliska motpol är svart: dålig. (Dyer, 1999. s.58) Man kan tala om en svart själ, svarta tankar eller helt enkelt motsatsen till vit. Vitheten associeras till renhet och inte så överraskande är våra klädesplagg närmast kroppen ofta vita, liksom våra lakan. I reklamens värld är vithet upphöjt, inte minst när det gäller renlighetsprodukter och hygienartiklar. (Dyer, 1999. s.76)

Att vithet inte bara handlar om hudfärg visar sig när "vitheten" ändras över tid: "white people are who white people say are white." (Dyer, 1999. s.48) Som tidigare påpekats handlar detta om samspelet mellan symbolisk och fysisk vithet. Men som exemplen från Dagens Nyheter vill visa på, spelar även *klass* en viktig roll för "hur vit" en grupp anses vara. I mitten av 1800-talet i Amerika, betraktades mexikaner som vitare än indianer, eftersom de fanns en landägande klass bland mexikanerna samt att de hade assimilerat sig till europeisk kultur exempelvis genom katolsk religion. Indianer ansågs vara icke-vita, delvis för att de var så få (efter de utsatts för folkmord), och eftersom de varit isolerade i reservat. Irländare och judar däremot "blev vita" under denna period. Irländarna hade tidigare ansåtts vara "niggers turned inside out" och då inte automatiskt omfattats av *Naturalisation Act of 1790*, vilken endast gav fria vita människor medborgarskap. (Gabriel, 1998, s.49 ff) Vithet är alltså inte ett antal värden eller ett antal fysiska karaktäristika vilka kan appliceras med säkerhet på en viss grupp och inte på andra. Symbolisk vithet i detta sammanhang skulle kunna tolkas som acceptans eller inkorporation i normen. I Sverige accepteras, eller inkorporeras, inte vissa grupper i "svenskheten", trots att de är svenska, per definition:

Vårt argument har också varit att olikheter skapas inte bara utifrån invandrarstatus utan det finns även tydliga associationer från kulturella, fysiska och individuella drag som tolkas som icke-svenska. Dessa drag anses inte bara vara oförenliga utan det finns även ett implicit antagande om att de förs över till nya generationer. De så kallade andra och tredje generationers invandrare definieras fortfarande utifrån deras föräldrar eller förföräldrars ursprungsländer. Invandrarskap går inte över med tiden, utan det verkar gå i arv. (De los Reyes & Molinas, 2002, s.71)

Medvetet eller omedvetet kan det symboliskt mörka (avvikande, kusligt, negativt, dåligt) flyta samman med det fysiskt mörka (mörk färg, mörk hud, mörka ögon, mörkt hår). I en nyligen publicerad rapport från integrationsverket [nov 2002] konstaterar åtskilliga forskare att fonotypiska drag, i synnerhet mörkt hår och mörk hudfärg, som associeras till en icke-svensk bakgrund, är motiv till att många diskrimineras. Även utländskt efternamn har liknande konsekvenser. Detta är en uppfattning som delas av såväl arbetsökande som arbetsförmedlare. Nästan hälften (44,1 procent) av dem som är födda utomlands tror att deras hudfärg, hårfärg och namn avsevärt (hög och viss grad) påverkat deras möjligheter att få arbete. (Rapport Integrationsverket, 2002, s.34) Det symboliska värdet av mörkhet (eller ljushet) konstateras återigen i samma rapport då man ställer sig frågande till varför afrikaner utsätts för diskriminering. Detta är svårt att förklara i etniska termer eftersom Afrika varken är *en* etnicitet eller *en* kultur, utan en hel kontinent. Diskrimineringen tycks baserad på raskarakteriseringar och att människor från olika kulturer, nationaliteter och etniciteter grupperas efter fysiska egenskaper såsom mörk hudfärg eller klädval. (Rapport Integrationsverket, 2002, s.34) Det genomgående mönstret som framträder i denna samlingsrapport - där en mängd rapporter gällande diskriminering och rasism tas i beaktande - visar att arbete, inkomst, bransch, och om du över huvud taget får tillträde till arbetsmarknaden, kan bestämmas av ditt ursprung, inte av din kompetens. Sannolikheten att få arbete på kvalifikationsnivå *ökar ju vitare hud du har* och ju närmare Sverige och EU du är född. (*Dagens Nyheter debatt*, 20 november 2002)

Inom massmedieforskningen talar man om normalitetens identitet. Den "normala" gestaltas som självklar eller naturlig mot vilken främlingens konstigheter framträder. Även om den normala "är naturlig" så skapas och återskapas den och främlingen kan, när den ställs mot den återkommande normalitetsbilden, fylla funktionen av att förtydliga den egna identiteten. (Brune, 1999, s.5) Alltså, det mörka, det avvikande eller främlingen kan hjälpa till att förtydliga, och eventuellt förstärka, den svenska identiteten. Något *är* avvikande *på grund av* att det inte är normalt eller svenskt. På detta sätt kan "det normala svenska" förtydligas utan att det "normala svenska" explicit beskrivs. Denna typ av slutsats redovisar

både Edward Said, i sina studier kring västvärldens konstruktion av ”orienten”, och Tony Morrison i sina studier av ”vitheten” i amerikansk litteratur:

...white discourse implacably reduces the non-white subject to being a function of the white subject, not allowing her/him space or autonomy, permitting neither the recognition of similarities nor the acceptance of differences except as a means for knowing the white self. This cultural process justifies the emphasis, in work on the representation of white people, on the role of images of non-white people in it. (Dyer, 1999, s.13)

4.3 Annorlundahet – olikhet (the other, den ”svarta” människan)

* *Annorlunda* – som avviker från det vanliga.

(Från *Nordstedts svenska ordbok*. 1990)

Annorlundahet, eller olikhet har kommit att spela en viktig roll inom flera studieområden. Stuart Hall skriver att annorlundaheten är ambivalent; både positiv och negativ. Den är nödvändig i framställningen av *mening* eller innehåll i skapandet av språk, kultur och sociala identiteter. Samtidigt är det annorlunda hotfullt, fyllt av negativa känslor och det annorlunda genererar fientliga inställningar mot ”den andre” (Hall, 2000, s.238)

Annorlundahet i ett lingvistiskt perspektiv är viktigt eftersom det är olikheten mellan svart och vitt som bär mening. Vi vet vad svart är, inte för att vi vet vad ”svarhet” är utan för att vi kan kontrastera eller relatera svart till det ”normala” vita. Eller vithet blir bara synligt genom sin motsats. På ett språkteoretisk plan behöver vi olikheten eftersom vi endast kan konstruera mening genom *dialog* med det annorlunda. ”Meaning arises through the ’difference’ between the participants in any dialogue. The ’Other’, in short, is essential to meaning.” (Hall, 2000, s.235ff)

Ur ett antropologiskt perspektiv kan man tala om att en viss slags kultur är beroende av att göra saker meningsfulla genom att positionera dem på olika ställen i ett klassificeringssystem. Olikheten eller annorlundaheten är således grundläggande i den symboliska ordning som kallas kultur. Och när något (annorlunda) dyker upp i ”fel kategori” så ”störs” det symboliska systemet. Som exempel nämner Hall kvicksilver som är både en metall och flytande. Han talar även om mulatten som inte kan ”kategoriseras” som svart eller vit. De symboliska gränserna finns där för att hålla kulturen ”ren” och bibehålla kulturens unika mening och identitet, skriver Hall.

Julia Kristeva förklarar att det annorlunda, på det psykologiska planet, är fundamentalt för sammansättningen av jaget (self), för oss som subjekt och för sexuell identitet. Subjektivitet kan bara uppstå, och jaget bli format, genom den symboliska och undermedvetna re-

lationen som barnet framkallar med en 'significant Other' (betydelsefull andre) som är utanför, det vill säga olik en själv. (Hall, 2000, s.238)

Charles Taylor talar om att vi alltid definierar vår identitet i dialog med, och ibland i kamp mot, det som våra betydelsefulla andra vill se hos oss. (Taylor, 1999, s.43) "Det mänskliga medvetandets uppkomst är i denna mening inte monologisk, inte något som varje person åstadkommer på egen hand, utan dialogisk." (Taylor, 1999, s.43) Taylor talar här om att vår identitet delvis formas av den andres erkännande, eller frånvaron därav. En person eller grupp av människor kan således lida verklig skada om människorna eller samhället runtomkring dem återspeglar en inskränkt, förnedrande eller föraktlig bild av dem. Det uppstår en form av förtryck genom att man tvingas in i en falsk, förvanskad och inskränkt tillvaro. (Taylor, 1999, s.37) Ett tillbörligt erkännande är inte bara en artighet som vi är skyldiga människor. Det är ett livsnödvärdigt mänskligt behov. (Taylor, 1999, s.38)

4.3.1 Exotism, primitivitet - stereotyper

Utan *typer* skulle det vara svårt eller omöjligt att förklara världen. Vi förstår världen genom att referera individuella objekt, människor eller händelser mot den generella klassificering som dessa objekt, människor eller händelser passar in i, enligt vår kultur. Exempelvis kan vi lära känna något om en människa genom att tänka på dennes roll som förälder, barn, arbetare eller älskare. Vi ger denne "medlemskap" i olika grupper enligt klass, kön, ålder, nationalitet (ras), sexuella preferenser etcetera. Sedan delar vi in personen i en personlighetstyp såsom seriös eller rolig. Vår bild av personen byggs upp av den information vi får genom att positionera denne inom dessa typer. (Hall, 2000, s.257)

Enligt Walter Lippman, som skapade termen *stereotyp*, betecknas stereotypen som en process av rangordning och - *en slags genväg*. (Dyer, 2000, s.11) Stuart Hall menar att stereotypen är någon/något som är reducerad till några få vitala egenskaper, *fixerad av naturen* och förklarad med ett fåtal förenklade karaktärsdrag. (Hall, 2000, s.249) En typ (person) beskrivs i stora drag genom ett enkelt, lätt att komma ihåg, greppbart, brett igenkänningsbart karaktäristika. En stereotyp skapas genom att personen reduceras till endast dessa kvaliteter och att de överdrivs, förenklas och fixeras utan möjlighet att förändras. (Hall, 2000, s.258) Isabel Fonseca skriver att romerna inte alls är homogena och det är omöjligt att karakterisera dem på ett särskilt vis. (Fonseca, 4/98-1/99, s.133) Romerna borde alltså inte ha förutsättningar för att stereotypifieras; de kan vara ljusa i huden eller mörka i huden, bära stora kjolar, ha kläder från H&M, förstå varandra språkmässigt eller inte, vara akademiker eller analfabeter etcetera. Men stereotypen är som sagt en genväg, en avsmalnad konstruerad homogenitet och behöver nödvändigtvis inte ha något med verkligheten

att göra.

Ett *kommutationstest*, där begrepp byts ut eller förstärks, kan belysa hur en möjlig stereotyp beskrivning av ”*den svenska kulturen*” kan se ut: (uppsatsförfattarens text)

Polisen fick rycka in när två svenska storfamiljer hamnade i luven på varandra. De båda mäktiga stora klanerna hade samlats för att fira en speciell befruktningsseremoni som genomförs i juni månad då naturen spelar spratt och dagen aldrig blir natt. En stor del av sällskapen var redlöst berusade redan vid tolvtiden, och som brukligt är, slogs redan några ur sällskapet med varandra. Strax efter tolv dansade man, halvt i trans, runt en stor fallossymbol som man klätt med blommor, rest och låtit penetrera jorden. Handlingen skall gynna kommande skördar, säger traditionen.

De flesta svenskar är dock inte längre bönder, men tradition är tradition skrek en överförfriskad vithyad man när han kastade sig in i den vilda och exalterade dansen. Sällskapet, även barnen, hoppar på huk och sjunger gåtfulla sånger om grodor, rävar och skogens mysterier. Musiken är mycket suggererande och vacker, man rycks med bara genom att stå och lyssna! Den svenska kvinnan är vacker och frigjord, kanske dock inte exemplarisk som hustru... Den sexuella spänningen är aldrig långt borta i den svenska kulturen. Musikerna spelar fiol, instrumentet som kan kopplas till Näcken, denna för svenskar, viktiga naturgestalt. För svenskar är det inte främmande att blanda kristen religion med asatro och naturreligion. Man tror på hustomtar, på ett italienskt helgon, Jesus och även på Näcken. Han som är spritt språngande naken och lockar kvinnor till älskog för att sedan dränka dem.

Ett antal kvinnor stod för sig själv och snyftade ett stycke ifrån skådespelet. Tydligt är det tradition att samla blommor och lägga under huvudkudden för att man sedan, genom denna besvärjelse, skall möta sin kommande man i drömmen. De unga kvinnorna, märkbart berusade, hade inte hittat rätt antal blommor och fick alltså, enligt seden, vänta tills nästa år för att möta sin man. Svenskarna i gemen ruckar inte gärna på sina traditioner och detta måste ha varit förödande för dessa unga kvinnor. Att vänta ett helt år! Men många svenska unga kvinnor väntar som bekant inte alls, utan den sexuella debuten sker extremt tidigt bland de flesta svenskar.

– Dessa seder ter sig mycket märkliga för oss, men vi skall istället försöka se dem som ett färginslag i vår tillvaro. Ta till oss, och berika vår kultur med dessa inslag, menar integrationsminister Mustafa Mutalib al Abdi.

– Men tyvärr finns det negativa kulturella inslag i de svenska sederna som vi måste våga prata om, lyfta upp i debatten, säger journalisten, forskaren och experten Oscar Lomumba. Om vi är tysta om alkoholismen, abortfrekvensen, självmorden och kvinnomisshandeln så ger vi bara de högre extremiteterna argument. Och så vill vi inte ha det, eller hur?

Stereotyper dyker ofta upp där det råder maktojämlikhet. En aspekt i detta är etnocentrism, som ovan, där den egna kulturens normer mäter ”den andres” kultur. (Hall, 2000, s.258) Sannolikheten att etnocentrism förekommer ökar antagligen i ett samhälle där minoriteterna exempelvis inte har mediala möjligheter att beskriva sig själv. Enligt Denis McQuail är förvrängning (bias) av olika minoriteter i medier väldokumenterad. Förvrängningen tar sig uttryck genom att minoritetsgrupper ges en negativ bild, marginaliseras, ignoreras eller stigmatiseras. (McQuail, 1994, s.256) Med stereotypbegreppet kan här göras en koppling

mellan *representation, annorlundahet och makt*. Makt i detta sammanhang är inte bara ekonomisk eller fysisk, utan även kulturell och symbolisk, exempelvis makten att framställa någon eller något på ett visst sätt. (Hall, 2000, s.259)

Genom att konstruera stereotyper understöds bibehållandet av en social och symbolisk ordning. Stereotyperna klassificerar sedan människor enligt en *norm* och konstruerar de exkluderade som "de andra". Och de andra "måste" exkluderas för att den kulturella renheten skall bevaras. (Hall et al, 2000, s.258) En annan viktig poäng gällande stereotyper är att halva delen är vad som visuellt presenteras, den andra delen ligger djupare och där finns det som inte sägs utan bara fantiserar - vad som indikeras men inte uttalas. (Hall, 2000, s.263) Exempelvis föreställningen om den svarta mannens okontrollerade och överdrivna sexualitet (Hall, 2000, s.262), eller den mytiskt förföriska zigeniskan.

Medieforskaren Ylva Brune talar även om *svängtappsiden* som berör stereotypens dubbla identitetskonstruktion där bilden pendlar mellan "det upphöjda exotiska" och det oglamorösa mörka. Men stereotyperna är endast "meningsfulla" när de utgörs av en underlägsen och/eller hotande utsida. (Brune, 1999, s.13) Enligt liknande mönster illustreras *zigenaren* i *Nordstedts svenska ordbok* från 1990:

Den bofasta boendebefolkningen fruktade de kringdragande zigenarna... med anspelning på (föregivet) traditionella sysselsättningar inom detta folkslag: han påstod att han hade blivit pålurad en halt häst av en zigenare. (Ordet *Zigenare*: från Nordstedts svenska ordbok. 1990)

Nordstedts svenska ordboks skildrar även "det exotiska – spännande":

...hon blev spådd av en zigenarkvinna med bibetydelse av skönhet, spänning e.d.: Zigenarmusik zigenarromantik. (Ordet *Zigenare*: från Nordstedts svenska ordbok. 1990)

Dessa stereotyper, eller oppositioner i detta fall; exotisk/hotfull, har även sina motsvarigheter i nutida svensk nyhetsjournalistik, skriver Brune. (Brune, 1999, s.9) Men stereotyperna är på intet sätt unika för Sverige. I själva verket menar Stuart Hall generellt, att människor som är annorlunda, sett från majoritetsbefolkningen, ofta framställs i binära polariserade extremer. En symbolisk gräns sätts mellan det "normala" och det avvikande, det normala och det patologiska, det accepterade och det oaccepterade, vad som tillhör och vad som inte tillhör, mellan de innanför och de utanför, vi och dom. Ofta förväntas de dessutom, som i exemplen ovan, vara båda polerna samtidigt. (Hall, 2000, s.229)

Vissa av dessa exotiska och primitiva synsätt kan ha sitt ursprung i de föreställningar som dök upp i samband med koloniseringen av Afrika. Afrikanen identifierades då med

naturen och denne fick stå symbol för det primitiva, i kontrast till den civiliserade, moderniserade västvärlden. I och med upplysningstiden, som rangordnade samhället efter en evolutionistisk skala mellan barbarism till civilisation, beskrevs Afrika som ”monstruös natur”. (Hall, 2000, s.239) Även den rasbaserade diskursen är strukturerad kring binära motsättningar där man framställer en kraftig motsättning mellan civilisation/modernitet (vit) och natur/vildar (svart). (Hall, 2000, s.243) Man menade att vit kultur försökte bemästra naturen medan för svarta var kultur och natur oskiljaktliga. (Hall, 2000, s.244) Detta konstaterande gjorde att de svarta blev ”naturaliserade”, det vill säga skillnaden mellan svarta och vita gick inte att förändra eftersom den var ”naturlig”. (Hall, 2000, s.245) Dessa argument skulle förklara varför den svarte mannen inte hade skapat ”ett civiliserat” sätt att leva i Afrika.

Brune ställer sig frågan om man kan applicera ett postkolonialt tänkande på svenska förhållanden. För svaret relaterar hon till historikern Åke Homberg, som studerat frågan och kommit fram till att svensk identitetsbildning och syn på ”främmande folk”, har legat nära den europeiska strömfåran. Holmberg menar att ”vi” i Sverige i regel har varit samma ”vi” som i andra europeiska land när det kommer till relationen och synen på den ”exotiska världen”. (Brune, 1999, s.2)

5. Metod

För att få både bredd och djup i undersökningen kommer en kvantitativ samt en kvalitativ textanalys genomföras. Meningen är att dessa båda metoder skall komplettera varandra. Østbye och Hadenius menar att en kombination av kvalitativ och kvantitativ analys är att föredra. (Østbye, 1997, s.207) (Carlsson & Lindblad, 1992, s.78)

Generellt skulle man kunna säga att den kvantitativa undersökningen ska svara på: *vad och vem* (vad för slags artiklar publiceras?, Vem får uttala sig?). Den kvalitativa undersökningen skall sedan svara på: *hur* (hur uttrycks informationen explicit och implicit?). Övergripande skall de båda metoderna uttrycka: *från urvalet publiceras ”denna” typ av artiklar om romer, vilkas mediebild konstrueras på ”detta” sätt.*

Data och resultat från den kvantitativa undersökningen skall ge underlag för ett representativt urval inför den kvalitativa analysen.

5.1 Kvantitativ analys

Den kvantitativa undersökningen görs för att greppa och få en bild av ett större material. Metoden har fördelen att den kan belysa enkla egenskaper och strukturer i ett stort mediematerial. Nackdelen med metoden är följaktligen att ”verkligheten” blir grovhuggen då nyanser skalas bort. (Brune, 1993, s. 8) Resultatet av en kvantifierad innehållsanalys blir i termer av frekvens eller volym, dvs. hur ofta någonting förekommer i ett visst innehåll eller hur stor andel av innehållet som karaktäriseras av en viss egenskap. (Ekström, & Larsson, 2000, s.115 ff) Analysen syftar även till att blottlägga generella mönster representativa för materialet som helhet.

Bernard Berelson definierar innehållsanalys som ”en teknik, avsedd att ge en objektiv, systematisk och kvantitativ beskrivning av det manifesta innehållet i ett meddelande”. (Rosengren & Arvidson, 1997, s.214)

Med *objektivitet* (reliabilitet) menar Berelson att den beskrivning som innehållsanalysen leder fram till ska vara oberoende av den individ som utför analysen och den tidpunkt vid vilken analysen utförs. Upprepas analysen vid ett annat tillfälle av en annan forskare ska resultatet i princip bli detsamma. (Rosengren & Arvidson, 1997, s.214)

Systematisk innebär att allt relevant innehåll ska analyseras med hjälp av relevanta innehållskategorier. Utifrån frågeställningen och den teoretiska ramen skall ett kategorischema konstrueras som skall användas för att mäta och klassificera innehållet i texten. *Kvantitativ* i detta sammanhang innebär att resultaten skall redovisas i numerisk form. Det *manifesta innehållet* utgår från det textinnehåll som är tillgängligt för alla. (Rosengren & Arvidson,

1997, s.215) Ett mål är att att texternas kategorisering uppmärksammas på samma sätt av de flesta läsare.

5.2 Kvalitativ analys

Den ”mekaniska”, kvantitativa analysen kan anses olämplig för somliga typer av undersökningar. I vissa hänseenden kan alltså en kvalitativ analys anses vara mer insiktsfull. I den kvalitativa analysen bryr man sig inte om frekvenser utan inriktar sig på frågan om meddelandet har, eller inte har, vissa egenskaper (kvaliteter). (Rosengren & Arvidson, 1997, s.215ff) En kvalitativ analys kan vara lika stringent som en kvantitativ analys. Analysen behöver alltså inte vara osystematisk, subjektiv eller impressionistisk.

5.2.1 Semiotik

Det semiotiska tillvägagångssättet ger en metod för att analysera hur visuella representationer överför mening. Argumentet är att eftersom alla kulturella tecken eller objekt signalerar något slags innehåll, och all kulturellt utförande är beroende av innehåll eller mening så används tecken. Dessa tecken fungerar som språk gör och kan därför analyseras. (Hall, 2000, s.36)

Dessa teckens innehåll kan analyseras genom begreppen denotation och konnotation där den förra är den basala beskrivande nivån där de flesta människor skulle vara överens om en viss betydelse – eller vad som uttrycks. Konnotationen är den andra nivån (hur något uttrycks) som är kopplad till ett bredare *semantiskt område av kulturen* exempelvis vad som anses vara elegant. (Hall, 2000, s.38) Eftersom konnotation arbetar på den subjektiva nivån är vi ofta inte medvetna om den, det är med andra ord lätt att tolka konnotativa värden som denotativa fakta. (Fiske, 1990, s.117)

Den andra, underliggande nivån kan även kopplas, eller underförstått kopplas, till en myt eller ett kulturellt underliggande budskap/koncept som ger den mening. Som exempel använder Barthes en italiensk reklambild i Frankrike som kopplar produkterna till just ”det italienska”, eller myten om vad som är italienskt. (Hall, 2000, s.40) Den italienska reklambildens sammanslagna denotativa och konnotativa funktioner bildar tillsammans ett tecken med någon slags betydelse. Denna betydelse blir sedan i sin tur denotation för den ”mytiska nivån”. Myten förändrar alltså betydelsen av tecknen till endast denotativa funktioner, när de fångas upp av en myt. Myten är den konnotativa motorn. (Hall, Stuart, 2000, s.68) Myten kan även handla om annorlundahet. I ett annat exempel visar Hall en bild av färgad sprinter. Denna bild säger inte endast något om människan eller tillfället, utan även om dennes annorlundahet eller olikhet från majoritetsbefolkningen. (Hall, 2000, s.230)

Roland Barthes poängterar att pressfoton ”inte bara hamnar där” ovanför texten. Pressbilderna har blivit noggrant utvalda från en mängd andra bilder. De har sedan blivit beskurna för att framhäva utvalda delar av bilden. Sedermera har bilderna blivit processade på olika sätt: kontrast, färg etc. Dessa urval och processer som även kan kopplas till yrkets estetik eller ideologiska normer skapar mängder av konnoteringar. (Bignell, 1997, s.98) Dessutom påverkas bildens mening genom vilken tidning och i vilket sammanhang den publiceras. Även texten påverkar så klart bildens mening. Den kan överföra en viss kultur, moral eller fantasi till bilden. (Bignell, 1997, s.98ff) Detsamma gäller omvänt, att bilden överför mening till texten och bilden fungerar som ett ”bevis” på att textens budskap är sant. Barthes ger olika exempel på tillvägagångssätt som genererar konnoteringar. Han talar bland annat om den fysiska *posen* och *objekten* i bilden som ger konnotationer som påverkar vår läsning av fotografiet och den mytiska mening sammankopplad med personen. Dessa konnotationer kan sedan påverka hur nyhetstexten läses. (Gripsrud, 1999, s.141)

5.2.2 Ordval och betydelserelationer - kritisk lingvistik

Ordets värde eller betydelse beror på dess förhållande till andra ord. Betydelserelationerna mellan orden visar att språket och dess ordförråd är ett strukturerat system. Dessa relationer bildar en karta som människor använder för att orientera sig inom systemet. Ordförrådet kan ses som en representation av hur man uppfattar verkligheten utifrån kulturens ideologiska behov. Hur många generationer måste en invandrare bo i Sverige för att tappa epitetet invandrare? Ordförrådet eller ordvalet har ofta, och i detta exempel, en avgörande betydelse i reproduktionen av ideologi. De begrepp som används kan avslöja vem som tillhör ”Oss” och vem som är en av ”Dom”. (Takala, 2000, s.26)

Kritisk lingvistik är speciellt fokuserad kring sociala relationer och värderingar. (Fowler, 1991, s.70) Människor, menar Roger Fowler, tenderar att tro att det finns ”ett korrekt” sätt att uttrycka sig inom en viss diskurs i en viss situation. Detta korrekta sätt är antingen deras egna eller någon annan prestigefull talares. (Fowler, 1991, s.66) Metoden som Fowler presenterar, och som uppsatsen använder delar av, är baserad på M.A.K. Hallidays lingvistik, vilken fokuserar mycket kring språkets funktioner. Alla språk framställer simultant tre funktioner: ideationella, interpersonella och textuella funktioner. (Fowler 1991, s.69) Dessa tre funktioner ger ett schema för klassificering av lingvistiska strukturer i dess kommunikativa roller. Uppsatsen kommer att fokusera på det innehållsmässiga, det vill säga den *ideationella strukturen*. För att se hur innehållet i en text är konstruerad kommer uppsatsen att undersöka tre områden: *teman, propositioner och presuppositioner*:

Genom att ställa sig frågan vad texten handlar om får man fram **temat**. Ofta visas tex-

tens huvudtema genom den rubrik som sätts och är då explicit. Andra sätt att spåra textens huvudtema är att titta på positionering och fokusering. Man positionerar huvudbudskapet exempelvis i inledningen. Med fokusering avses det som texten lyfter fram innehållsmässigt, genom kursivering eller upprepning. Underämnena kan däremot stå implicit, underförstått, i enskilda meningar och stycken. (Hellspong & Ledin, 1997, s.117ff)

Vilka **propositioner** gör texten om sina teman, det vill säga, vad säger texten om sina teman? Man kan beskriva propositioner som ett påstående om ett tema. Teman ger normalt en fokusering på bestämda aspekter av ämnet, medan propositioner tydligare vinklar texten och klargör dess huvudbudskap. Propositioner kan vara direkta uppmaningar eller mer sublima: *verkar vara, tyda på, kan finnas viss risk* etcetera. Aktörer som förekommer i processen kan antingen vara den som utför en handling, såkallad agent, eller blir utsatt för den utan att kunna påverka den avsiktligt, objekt. (Hellspong & Ledin, 1997, s.130) Tre sätt att explicit markera propositioner är: *rubricering, positionering och fokusering*. Man kan även titta efter nyckelmeningen eller *kärnmeningen* som kan vara nyckeln till texten. Van Dijk ger exempel på propositioner rörande minoriteter: (Van Dijk, 1993, s.259)

- * *Moves of mitigation: En kvinna blev dömd för rasistiska trakasserier för att hon påstås ha "förolämpat" en svart kvinna från facket*. Genom att använda ordet påstås och sätta citationstecken kring ordet förolämpad så förnekar man delvis händelsen. Utöver dessa "förnekanden" kan man hitta trivialisering, förlöjligande eller förenklande förklaringar till en händelse.
- * *Reversal eller blaming the victim: Exempelvis om en minoritetsgrupp blir diskriminerad kan medier argumentera att dessa grupper i själva verket är upphov till dessa*. Exempelvis föreställningen att zigenare har resandet i blodet vilket skulle förklara nomadlivet och en diskriminerande boendesituation.
- * *Apparent concession: Tidningen verkar presentera sig själv på ett liberalt sätt genom att visa att inte alla inom en viss minoritet är "dåliga"*. Detta är inte primärt till för att visa på de goda sidorna hos gruppen utan snarare argumentstrick för att ge mer trovärdighet i budskapet om dess dåliga sidor.

Presuppositioner rör förhållanden som texten förutsätter att läsaren känner till och fungerar som bakgrund till vad texten för fram. Presuppositionerna kan tillhöra de gängse idéerna i den aktuella diskursen, de kan vara omtalade i tidigare sammanhang men de kan också smyga förbi läsaren då denne tyst förväntas känna till och instämma i presuppositionen. (Hellspong & Ledin, 1997, s.122)

Van Dijk ger exempel: *De konflikter vi ser i dag är konsekvenser av den stegrande invandringen*. I själva verket kanske fakta visar att det inte existerar någon stegrande invand-

ring. I detta fall antas taktiskt sätt att en *proposition* är sann för att en annan *proposition* skall vara meningsfull. (Van Dijk, 1993, s.258)

John Gabriel hänvisar till John Fiske och räknar upp tre presuppositioner som har med *vithetens makt eller kraft* att göra. Dessa diskursiva tekniker är: *exnomination*, makten att inte bli namngiven; *naturalization*, på det sätt vithet etablerar sig själv som norm genom att definiera ”de andra” och inte sig själv; och *universalization*, där vithet själv kan uppfatta ett visst problem och förståelsen av detta problem blir den ”universella” förståelsen. (Gabriel, 1998, s.13)

Vaghet, eller *nominalisering* (obetydlighet, symbolisk) är en annan form av presuppositioner, som Van Dijk även kallar *implikationer*. Vaghet används speciellt när auktoritetens ansvar för den negativa händelsen är dold. Agentlösa passiviteter är ospecifika gällande makten (inverkan) över en agent. (Van Dijk, 1993, s.257) Exempel: Sociala problem i storstan förklaras i termer av arbetslöshet eller kanske till och med diskriminering. Dessa rutinmässiga nominaliseringar döljer *vem* som inte anställer vem samt *vem* som är ansvarig för diskriminering.

Medan man kan ge för lite information, som i exemplet ovan, kan man även ge för mycket information: *övertydlighet*. En passage är övertydlig när information som presenteras som relevant egentligen är irrelevant för händelsen. Exempel: Om en rastafari benämns som arbetslös så är detta oftast ingen neutral beskrivning. Istället är det en karakterisering av unga svarta som passar en stereotyp som säger att många ur denna grupp inte jobbar. (Van Dijk, 1993, s.257ff) Den allra mest genomträngande formen av övertydlighet är nämnandet av en nyhetsaktörs ursprung, hudfärg, ras eller etnicitet i situationer där denna information är irrelevant. Dessa benämningar används dock flitigt som en implicit förklaring av ofta negativa händelser där minoriteter är inblandade, typiskt i brottsammanhang.

5.2.3 Citat

Få områden inom nyhetsjournalistik är så avslöjande som citaten. De visar med vilka reportern har pratat, vem som har tillgång till mediet, vilka individer som är viktiga och trovärdiga nog att bli citerade, vem som får uttrycka sin åsikt och även journalistens bedömning och urval av citaten. Citaten, till skillnad mot vissa andra aspekter i nyhetsprocessen, kan diskursivt styras av reportern och kontrolleras av medierna själva. (Van Dijk, 1993, s.254) Van Dijk menar att det är extra viktigt att titta på hur minoriteter blir bedömda i nyhetssammanhang; vilken röst ges de gentemot majoritetsbefolkningen, vad får de säga om nyheten där de är inblandade, hur är de presenterade som talare/kommunikatörer? Även här kan man läsa in reporterns egna åsikter om de deltagande och vad de säger. (Van Dijk,

1993, s.252) Van Dijk refererar till brittiska undersökningar av etniska nyheter, där minoriteterna själva endast får uttala sig i 3,8 procent av inslagen. (Van Dijk, 1993, s.253) Samma mönster finns att finna i svensk nyhetsrapportering som visar att invandrare och flyktingar sällan själva ges utrymme att uttala och beskriva de händelser som nyheterna beskriver. Svenska myndighetspersoner är de primära uttolkarna. (Brune, 1993, s.5) Siffran och mönstren är märkliga med tanke på den journalistiska etiken som föreskriver att båda sidor ska höras. (Van Dijk, 1993, s.254)

En annan aspekt av citeringen, som ofta förekommer, är att en enskild individ ur en minoritet förväntas uttala sig å hela gruppens vägnar. Ett problem som Dyer poängterar: "I am never asked to speak for all the people of my racial group" (Dyer, 1999, s.8)

5.3 Tillvägagångssätt

I detta avsnitt sammanförs teorier och metoder i syfte att konkretisera. Relevanta teorier kopplas samman med ett urval av metodverktygen som tillsammans skall ge förutsättningar för att analysera mediekonstruktionen av romer i valda medier.

Kvalitativ textanalys

Nedan beskrivna tillvägagångssätt fungerar som en guide vid den kvalitativa analysen:

Övergripande frågeställningar från teoriavsnittet; hur förhåller sig texten till *å ena sidan*; normalitet, civilisation, utveckling och symbolisk vithet-hudfärg, och *å andra sidan*; anorlundahet, natur, primitivitet, exotism och symbolisk svarthet-hudfärg.

Inledningsvis analyseras texterna utifrån artikelns tema. Texten analyseras från rubrik till eventuell bild, bildtext, ingress och brödtext enligt omvända pyramidens innehållshierarki, det vill säga att det som anses viktigast placeras i hierarkisk ordning. Sedan undersöks samspelet mellan bild och text samt vad som denoteras eller konnoteras. Vidare undersöks vilka konnotationer den fysiska posen och objekten återger. Finns det någon underliggande myt i bild eller text? Finns det mönster i ordvalen? Finns det någon speciell ton i texten; alarmerande, roande? Utgångsläget för romernas framställan klarläggs, finns det förväntningar, varför uppmärksammas denna händelse?

Inom temat undersöks vidare propositionerna med hjälp av att titta på rubricering, positionering och fokusering. Vad är vinkeln och huvudbudskapet? Vad uttrycks explicit och sätts i förgrunden, vad förutsätter texten att läsaren känner till, vad förs fram implicit i bakgrunden? Presuppositioner såsom nominaliseringar, övertydlighet och informationens relevans undersöks. Hur förhåller sig texten till John Fiskes tre presuppositioner; *exnomination*, *naturalization* och *universalization*?

Framställningen av textens aktörer analyseras och rösterna i texten undersöks (eller avsaknaden av röst); vilken röst tilldelas romerna gentemot majoritetsbefolkningen, vad får de säga om nyheten där de är inblandade, hur är de presenterade som talare/kommunikatörer, vilka är källorna? I de fall texten präglas av att romerna förknippas med problem analyseras vad eller vem som bär ansvar.

Ordvalen som används för att beskriva romerna analyseras. Fysiska, karaktäristiska, och symboliska egenskaper som romer tilldelas, undersöks. Kan dessa kopplas till *metodens* övergripande frågeställningar?

Kvantitativ innehållsanalys

För kategoriseringen har arbetsrapporten *Svenskar, invandrare och flyktingar i rubrikerna*, (Brune, 1993) samt boken *Metoder i kommunikationsvetenskap*, varit till hjälp. (Ekström & Larsson, 2000) För att få fram kategorierna testades dessa på delar av materialet i flera omgångar. Kategorierna modifierades och skapades delvis utifrån materialet och delvis från den övergripande frågeställningen. Målet var att skapa kategorier som var täckande och enkla. Enkla i den mening att någon annan skulle kunna göra motsvarande bedömning om undersökningen gjordes igen. För en utförlig beskrivning av kategorierna se bilaga (1).

6. Resultat kvantitativ undersökning

6.1.1 Analysenheter

Följande 67 nyhetstidningar ingick i undersökningen: Aftonbladet, Arbetet, Arbetarbladet, Arboga Tidning, Barometern, Bergslagsposten, Blekinge läns tidning, Bohuslänningen med dalsdagblad, Borlänge Tidning, Dagen, Dagens Nyheter, Dalademokraten, Eskilstuna Kuriren, Eslövs Tidning, Expressen, Fagerstaposten, Folkbladet för Västmanland, Folket, Göteborgs-Posten, GT, Helsingborgs Dagblad, Hudiksvalls-Tidningen, Hälsinge-Kuriren, Höganäs Tidning, Jönköpings-Posten, Karlstads-Tidningen, Katrineholms-Kuriren, Kinda-Posten, Kristianstadsbladet, Kvällsposten, Mellersta Skåne, Motala-Posten, Motala Tidning, Nerikes Allehanda-Nerikes Tidningen, Nord-Sverige, Nya Norrland, Nya, Ystads Allehanda, Nyaste Kristianstadsbladet, Sala Allehanda, Skaraborgs läns tidning, Skånska dagbladet, Smålandstidningen, Stockholmstidningen, Sundsvalls-Posten, Sundsvalls Tidning, Svenska Dagbladet, Sydsvenska dagbladet, Söderhamns Tidning, Södermanlands nyheter, Söder-Posten, Sölvesborgs-tidningen, Tranås Tidning, Trelleborgs allehanda, Vestmanlands Läns Tidning, Värnamo-tidningen, Västerbottenskuriren, Växjöbladet-Kronobergaren, Wermlands-Tidningen, Västernorrlands Allehanda, Örebro-Kuriren, Örn-sköldsviks allehanda, Östergötlands dagblad, Östersundsposten, Östgöta-bladet, Östgöta Correspondenten.

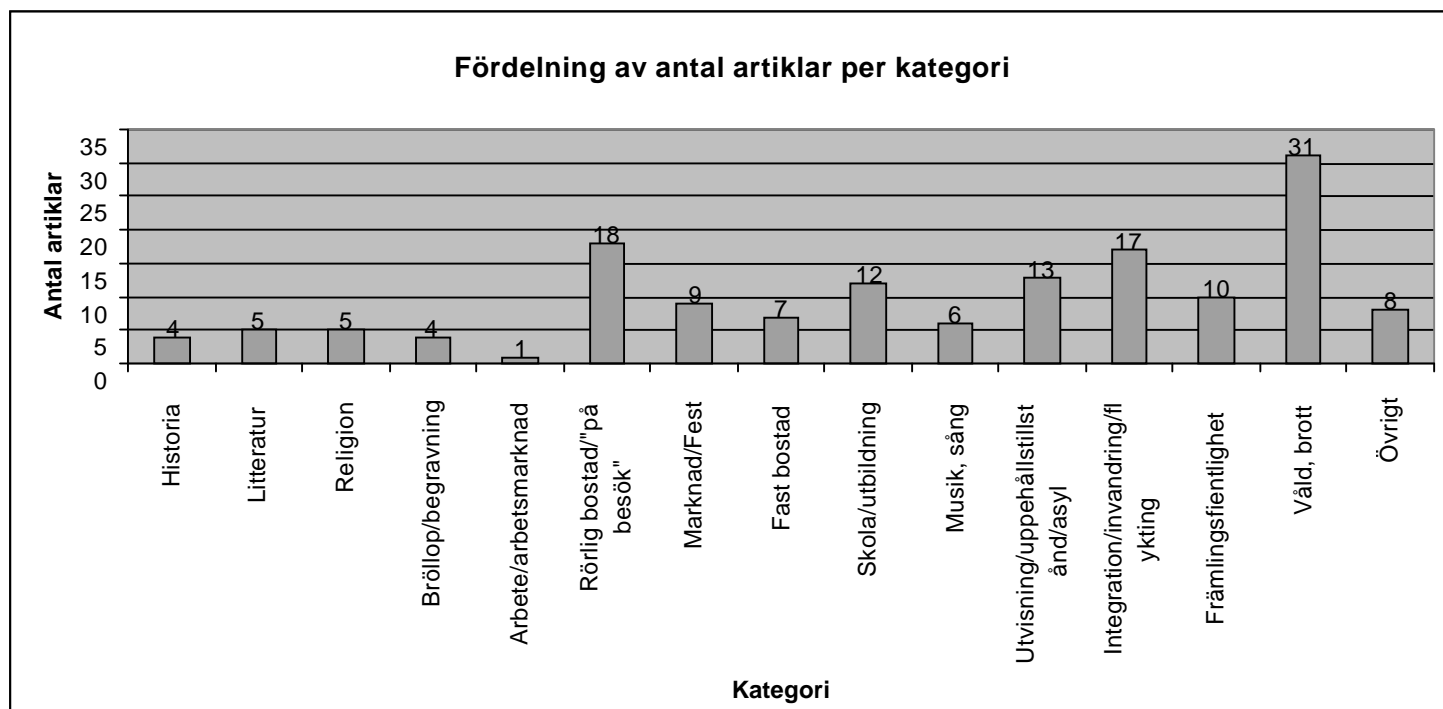
Samtliga tidningar hade minst en artikel med i undersökningen. Följande tidningar hade flest artiklar med i undersökningen:

- Sydsvenska dagbladet, **10**
- Svenska Dagbladet **7**
- Expressen **7**
- Kvällsposten, Malmö **7**
- Göteborgs-Posten **6**

6.1.2 Artikeltyp

Över de fem åren skiljde det inte mycket i vilken artikeltyp som publicerades. *Nyhetsartiklarna* dominerade markant. I genomsnitt var det **21** (av 30) nyhetsartiklar per år (70 procent). Utskiljande över åren var att 1962 ingick 9 reportage, vilket var mer än de andra åren: 1972 ingick **1**, 1982 **4** och 1992 **6** reportage och 2002 **2** reportage.

Tabell 1, Kategorier

Kategorin *övrigt* innehöll exempelvis; invigning av bibliotek, personporträtt av Katarina Taikon och en sporthändelse.

Totalt **21** procent av de **150** artiklarna handlade om *våld eller brott*. Den näst största kategorin var *rörlig bostad/"på besök"* med **12** procent. Tredje största kategorin artiklar var *integration/invandring/flykting* med **11** procent. Man kan även notera att kategorierna *Utvisning/uppehållstillstånd/asyl* och *Integration/invandring/flykting* tillsammans ger **20** procent av artiklarna, vilket gör dessa till den näst största kategorin. Noterbart är även att endast **1** artikel handlar om *arbete*.

– **1962**: Hela **33** procent (10 st) av de **30** artiklarna, detta år, handlar om *rörlig bostad/"på besök"* (jmf med genomsnitt per år: 12 procent). Endast **10** procent (3 st) handlar om *våld eller brott* (jmf 21 procent). **0** artiklar handlar om *integration* eller *utvisning* (jmf 20 pro

cent). *Bröllop/begravning* och *marknad/fest* står tillsammans för 27 procent (8 st) av artiklarna (jmf 9 procent för alla)

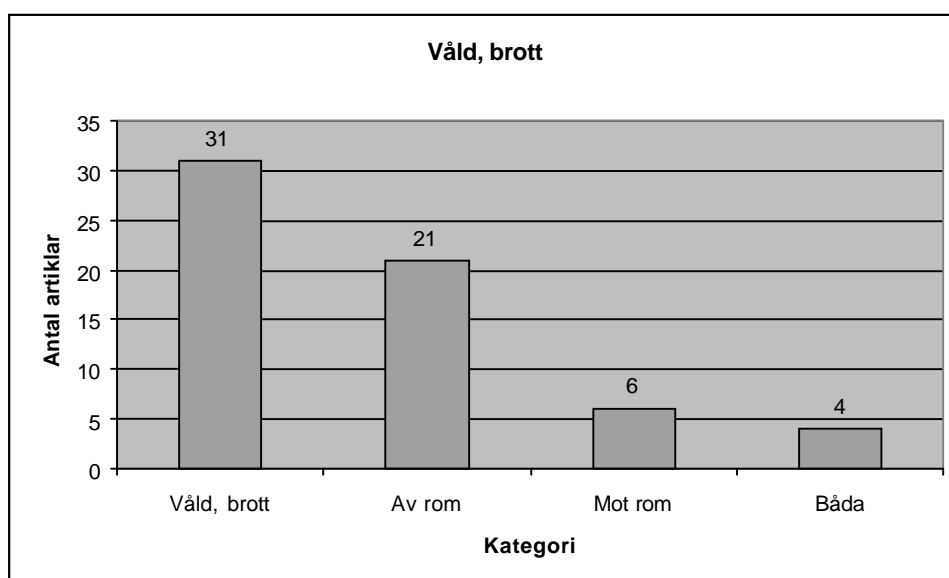
– **1972:** **23** procent (7 st) av artiklarna handlade om *våld eller brott* (jmf 21 procent). Samma siffra **23** procent gällde för artiklar rörande *integration* (jmf 11 procent). Endast **3** procent 1 artikel handlade om *rörlig bostad* (jmf 12 procent).

– **1982:** Största kategorin detta år var *främlingsfientlighet* med **20** procent (6 st) av artiklarna (jmf 7 procent). *Våld/brott* samt *skola/utbildning* hade vardera **17** procent (5 st). (jmf våld: 21 procent, skola: 8 procent.)

– **1992:** Största kategorin detta år var *våld eller brott* med **40** procent (12 st). Detta kan jämföras med genomsnittet på **21** procent. Den näst största kategorin var *integration* med 23 procent (7 st)(jmf 11 procent). **0** artiklar handlade om *rörlig bostad* (jmf 12 procent).

– **2002:** *Utvisning* stod för **20** procent (6 st) av artiklarna (jmf 9 procent). Den näst största kategorin var litteratur **17** procent (5 st). Endast **13** procent (4 st) handlade om våld eller brott (jmf 21 procent).

Tabell 2, Våld, brott

I den dominerande kategorin *våld, brott* undersöktes om det beskrivna våldet i artiklarna var riktat *mot* romer eller skapat *av* romer. Det visade sig att **67** procent (21) av artiklarna

som handlade om våld eller brott, handlade om romer som *utövare av* våld eller brott medan **19** procent (6) av artiklarna handlade om våld eller brott som *riktats mot* romer.

6.1.3 Händelse

58 procent (87st) av artiklarna utgick från en explicit *negativ händelse* (ämne). **24** procent (36) utgick från en *positiv händelse* och **18** procent (27st) var *svårbedömda*. Av de positiva artiklarna bestod **en tredjedel** (12st) av en negativ händelse som förändrats till en positiv händelse. Exempelvis ”Zigenare börjar skolan”, ”Zigenska kvinnor får stanna i Sverige”. Ofta har dessa artiklar något med myndigheternas ingripande att göra. Det var endast enstaka artiklar då en positiv händelse utvecklats till en negativ.

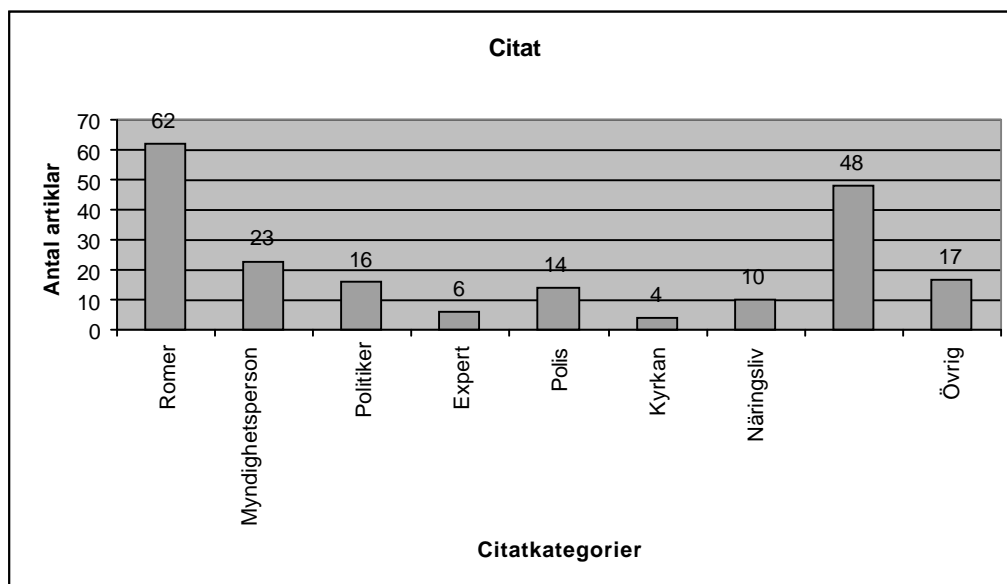
Negativ händelse procentuellt över åren: – **1962**: 26 procent, **1972**: 53 procent, **1982**: 73 procent, **1992**: 80 procent och **2002**: 57 procent.

6.1.4 Diskriminering och ämne

26 procent (39st) av artiklarna handlade explicit om diskriminering av romer.

– **1962**: 3 procent, **1972**: 27 procent, **1982**: 37 procent, **1992**: 10 procent och **2002**: 30 procent.

Tabell 3, Citat

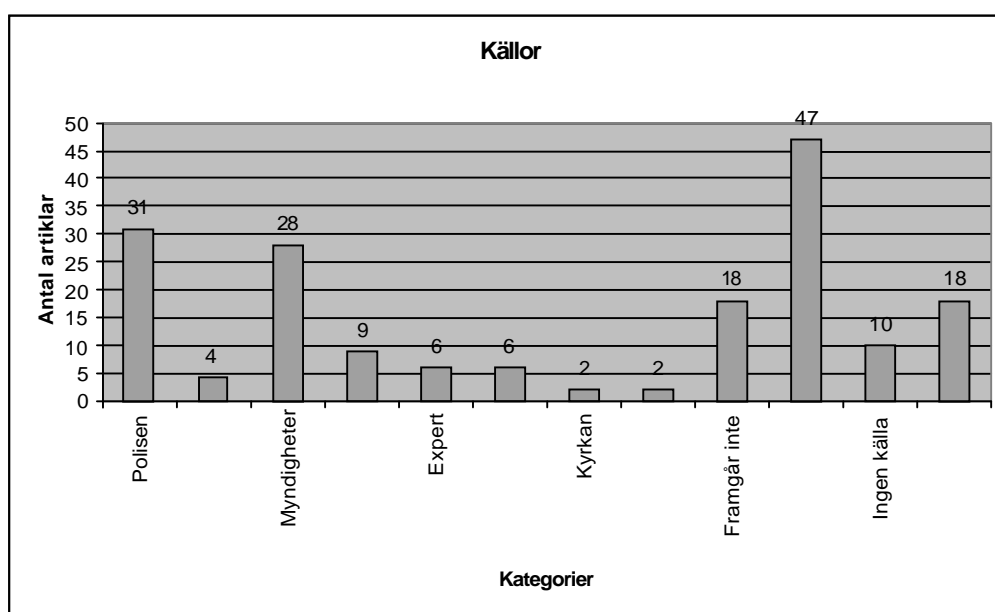

Eftersom flera kategorier kan uttala sig i samma artikel överstiger antalet 150. I kategorin *Övrig*: ingick bland andra: tre målsäganden, tre chefer för flyktingförläggning, två grannar, en husmor, campare, villaägare, barnhemsarbetare, brandman och ett barn.

I **41** procent (62st) av artiklarna uttalar sig *romer själva*, eller i **59** procent (88st) av artiklarna får *romer inte uttala sig* om händelser som handlar om romer. När romer uttalar sig är fördelningen följande: Man **54** procent, kvinna **30** procent, uppges inte **9** procent samt barn **7** procent av citaten.

– Romer uttalar sig själva: **1962**: 43 procent, **1972**: 37 procent, **1982**: 50 procent, **1992**: 47 procent och **2002**: 30 procent. I **32** procent (48 st) av artiklarna *uttalar sig ingen utom skribenten*. Polis, myndigheter och politiker utgör tillsammans **35** procent (53 st) av citaten.

Tabell 4, Källor

Källorna avser de explicit utskrivna. **5** procent (7st) hade dessutom TT som källa.

I **31** procent (47st) av artiklarna *framgick ingen annan källa än citaten*. Man källhänvisade till *polisen* i **21** procent (31st) av artiklarna. Den tredje vanligaste källan var *myndigheter* som stod för **19** procent (28st) av källhänvisningarna. Polisen, myndigheter och politiker utgör tillsammans **45** procent (68 st). Romer används som källa i huvudsak med hjälp av citat.

6.1.5 Yrke/titel

- * I **70** procent (104 st) av artiklarna nämns inte vilket *yrke* den romska nyhetsaktören har. I **30** procent (46st) av artiklarna nämns yrke och av dessa yrken representeras **en tredjedel** av yrket spågumma eller sierska (12st). **6** yrkesbenämningar hade med underhållning att göra och **4** yrken benämndes som bilhandlare eller försäljare av guld och mattor.
- * Titel var mer svårbedömd eftersom titel ofta inte används. Men i **10** procent (15st) av artiklarna tituleras romer som: (zigenar)hövdingen, husfadern, stammoder, truppledare, gruppledare eller huvudmännen för familjen. Titlarna användes främst under de tidiga åren, men även förekommande under 90- och 2000-talet.
I **9** procent (13st) av artiklarna tituleras romer som: avvisningshotade, asylsökande, flyktingar eller immigranter. I **5** procent (8st) av artiklarna tituleras romer som: student, författarinna, hemspråklärare, universitetslärare, doktor i sociologi, regissör eller konstnär.

6.1.6 Namn/benämning

- * I **41** procent (62st) av artiklarna används *personnamn* på romer. (21 procent våld, brott då namn *inte kan* eller bör användas.)
- * Benämningen *zigenare* används fram till 2002. Första gången benämningen *romer* används är 1992. Under samma år börjar även ursprungslandet tas med i benämningen, exempelvis: finsk zigenare, spansk zigenare etcetera. Dessa benämningar har endast förekommit ett par gånger tidigare år. År 2002 har begreppet romer blivit den dominerande benämningen. I **25** av 30 artiklar används romer och blott i **10** artiklar används endast zigenare. I **5** artiklar används båda benämningarna. Gruppen *resande* (och även *tattare*), förekommer för första gången 2002 då **5** artiklar (16%) handlar eller innefattar information om de resande.

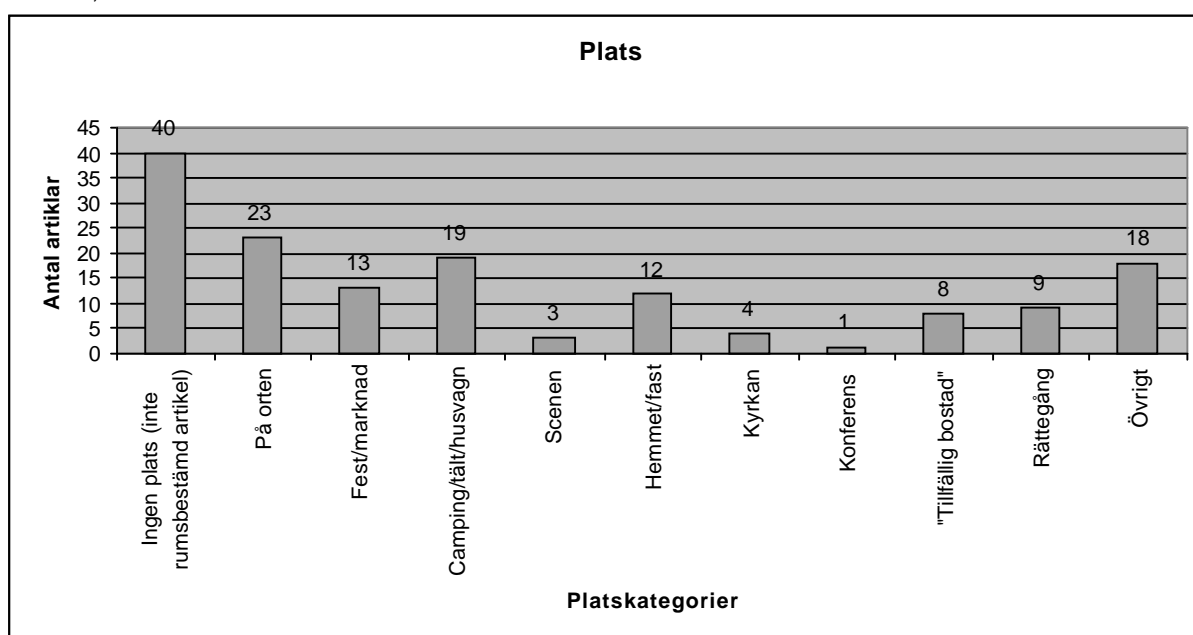
6.1.7 Beskrivning

- * Romerna beskrivs på olika sätt i artiklarna. När romer beskrivs fysiskt eller när information ges om gruppen som helhet, har denna information noterats. Dessa beskrivningar är svåra att kvantifiera men de ger ändå en bild av beskrivningen. Det antal tillfällen som uppges kan inte med säkerhet utges för att vara uttömmande. Däremot kan man se generella förändringar i antal och typ av beskrivningar över åren. I *bilaga (1)* redovisas utdrag ur dessa beskrivningar: Urvalen är gjorda efter

huruvida beskrivningen säger något om synen på romer eller information om den romska kulturen. Hur tidningarna beskriver romer förändras över åren. Generellt kan man dock se att de flesta av följande områden återkommer under alla åren:

- * När man fysiskt beskriver romer skriver man ofta om: hår- hud- och ögonfärg, kläder, romska flickors biologiska utveckling, färdfordon och antal barn.
- * När man beskriver romer som grupp skriver man ofta om: nomadisering, bröllop och begravning, diskriminering, analfabetism, det generella behovet av utbildning, integrationsproblem, avvikande seder, kriminalitet (stjälning, snatteri), lägenhetsstörningar och att gruppen resande tvångssteriliserades.

Tabell 5, Plats

I kategorin "Tillfällig bostad" ingår boende i husvagn eller flyktingförläggning.

Plats betyder att det framgår i artikeln var romerna befinner sig när händelsen utspelar sig. Kategorin *ingen rumsbestämd artikel* står för **27** procent (40 st) av artiklarna och är måkant den största kategorin. Romer uttalar sig endast i **5** av dessa artiklar, vilket indikerar att dessa artiklar framförallt återger diskussioner kring romer. Kategorin *på orten*, vilket betyder att händelsen har lokal anknytning, är den näst största av artiklarna med **15** procent (23 st). Den tredje största kategorin är Camping/tält/husvagn med **13** procent (19 st).

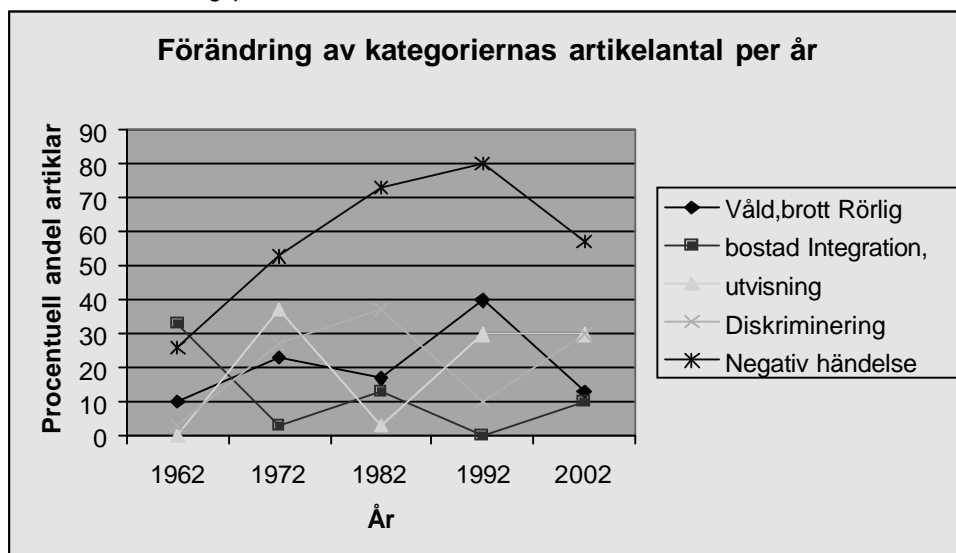
6.2 Sammanfattning kvantitativ undersökning

- * Romer som nyhetsaktörer återfinns oftast i nyhetsartiklar (70 procent).
- * Oftast är dessa artiklar inte rumsbestämda utan romer diskuteras utan att befinna sig på en bestämd plats (27 procent). Annars är det vanligast att romer befinner sig på den lokala orten (15 procent). Det är också vanligt att de i artiklarna bor på en camping, i tält eller i en husvagn (13 procent).
- * Den största kategorin artiklar i undersökningen handlade om våld eller brott (21 procent). I två tredjedelar av dessa artiklar begår romer våld eller brott (67 procent).
- * Artiklar som handlar om romer i situationer av: utvisning/uppehållstillstånd/asyl eller Integration/invandring/flykting utgör tillsammans 20 procent av artiklarna. Annars handlar artiklarna oftast om att romer besöker tidningens ort eller ortens camping/marknad (18 procent).
- * En majoritet av artiklarna utgår från en negativ händelse (58 procent). En artikel av fyra handlar om en positiv händelse (24 procent). Om en artikel beskriver en positiv händelse så har händelsen, en av tre gånger, utgått från en negativ händelse (33 procent).
- * Ungefär en fjärdedel av artiklarna handlar om diskriminering av romer (26 procent).
- * I en majoritet av artiklarna får inte romer uttala sig själva (58 procent). När romer citeras är det oftast en man (54 procent). Förutom romer, som citeras oftast (41 procent), uttalar sig mest frekvent myndigheter (15 procent), politiker (11 procent) och polis (9 procent).
- * Polisen är den mest frekventa källhänvisningarna (21 procent), myndigheter (19 procent) och politiker (6 procent). Romer används sällan som källa annat än vid citat (3 procent).
- * I en majoritet av artiklarna används inte personnamn på romer (41 procent).
- * I nästan två tredjedelar av artiklarna får man inte reda på om den/de inblandade romerna har ett yrke (70 procent). I den tredjedel där yrke nämns är det dominerande yrket spågumma eller sierska. Endast en artikel handlar om arbete där yrke eller arbetsliv var i fokus.
- * Benämningen *romer* används första gången 1992 då man även börjar använda ursprungslandet i benämningen, exempelvis: *finsk rom*. År 2002 har begreppet romer blivit den dominerande benämningen. Gruppen resande förekommer för första gången 2002.

- * Se bilaga (1) eller sammanfattningen under avsnitt 6.1.7 (beskrivning) för att se hur tidningarnas beskrivning av romer förändras över åren.

6.3 Sammanfattning år för år från kvantitativ undersökning

Tabell 6, förändring per år

1962

Texterna från 1962 handlar främst om när romer kommer till orten för att uppträda eller när de besöker den lokala marknaden (33 procent jmf 18 procent). 1962 har i särklass flest reportage (30 procent, jmf 15 procent). Alternativt skriver man om romernas bröllop eller begravningar. Artiklarna handlar mer sällan om våld eller brott (10 procent jmf 21 procent). Diskriminering av romer, som ämne, är obetydligt. (3 procent jmf 26 procent). Relativt få nyheter baseras på en negativ händelse (27 procent jmf 58 procent). I nästan hälften av artiklarna citeras romer (43 procent jmf 41 procent). Den vanligaste källan som framgår är polisen (17 procent av artiklarna).

1972

I början av sjuttioalet fokuseras mycket kring integration (23 procent jmf 11 procent) och våld/brott (23 procent jmf 21 procent). Fast bostad för romer har blivit ett större ämne och ”det exotiska inslaget på orten” minskar drastiskt. Andelen artiklar där romer uttalar sig minskar från 1962. (37 procent jmf 41 procent). Andelen negativa händelser som uppmärksammas närmar sig medeltalet för hela perioden 1962-2002 (53 procent jmf 58 procent), Ungefär en tredjedel av artiklarna handlar om att romer diskrimineras vilket är

ungefär detsamma som medeltalet för hela perioden 1962-2002. Den vanligaste källan som framgår är myndigheter (27 procent av artiklarna).

1982

1982 nämns för första gången utomnordiska romer och flera artiklar handlar om uppståndelse kring polska romer. Tillsammans med 1992 uppmärksammas flest nyheter som utgår från en negativ händelse (73 procent jmf 58 procent). Främlingsfientligheten är största ämnet detta år (20 procent jmf 7 procent). Diskriminering av romer tar även störst plats detta år jämfört med övriga år (37 procent jmf 26 procent). Romers skolgång är även ett relativt stort ämne (17 procent jmf 8 procent). I hälften av artiklarna citeras romer, vilket är den högsta siffran under hela perioden 1962-2002 (50 procent jmf 41 procent). Den vanligaste källan som framgår är polisen (27 procent av artiklarna).

1992

1992 handlar en stor del av artiklarna om våld eller brott (40 procent jmf 21 procent). Siffran är den högsta jämfört med hela perioden 1962-2002. Detsamma gäller andelen artiklar som uppmärksammar en negativ händelse (80 procent jmf 58). Artiklarna handlar även om hur integrationen skall ske (23 procent jmf 11 procent). Tillskillnad från övriga år (förutom 1962) skrivs inte mycket om diskriminering. (10 procent jmf 21 procent). Under perioden citeras romer något oftare än genomsnittet (47 procent jmf 41 procent). Den vanligaste källan som framgår är polisen (30 procent av artiklarna).

2002

Utvisningshändelser stod för störst andel artiklar detta år (20 procent jmf 9 procent). Andelen negativa händelser ligger på snittet jämfört med hela perioden (57 procent jmf 58 procent). Ett relativt fåtal artiklar har våld eller brott som ämne (13 procent jmf 21 procent).

En stor del av artiklarna om litteratur. (17 procent jmf 0 procent) En något större andel än genomsnittet handlar om diskriminering av romer (30 procent jmf 26 procent). 2002 är det år då romer citeras minst jämfört med hela perioden 1962-2002 (30 procent jmf 41 procent) Den vanligaste källan som framgår är myndigheter (30 procent av artiklarna).

7. Kvalitativ undersökning

Nedan presenteras det underlag som används för urvalet till den kvalitativa undersökningen. Urvalet baseras på representativa kriterier från det kvantitativa resultatet. Urvalet baseras således på vad som var utmärkande, eller vanlig förekommande, för året (om något). I analysen används den benämning som den aktuella artikeln använder. (rom, zigenare, re- sande etcetera). Analysmaterialet är svartvita kopior.

- * **1962:** *Artikeltyp:* Reportage. *Ämne:* rörlig bostad, bröllop/begravning eller marknad/fest. *Händelse:* Inte en negativ händelse. *Diskriminering:* Ingen artikel som handlar om diskriminering.
- * **1972:** *Artikeltyp:* Nyhetsartikel. *Ämne:* Integration eller våld/brott. *Händelse:* Mindre viktigt om det är en negativ eller positiv händelse. *Diskriminering:* Mindre viktigt om artikeln handlar om diskriminering eller inte.
- * **1982:** *Artikeltyp:* Nyhetsartikel eller reportage. *Ämne:* Främlingsfientlighet. *Händelse:* negativ händelse. *Diskriminering:* Artikel som handlar om diskriminering.
- * **1992:** *Artikeltyp:* Nyhetsartikel. *Ämne:* Våld eller brott. *Händelse:* negativ händelse. *Diskriminering:* Ingen artikel som handlar om diskriminering.
- * **2002:** *Artikeltyp:* Nyhetsartikel. *Ämne:* Utvisning. *Händelse:* Mindre viktigt om det är en negativ eller positiv händelse. *Diskriminering:* Mindre viktigt om artikeln handlar om diskriminering eller inte.

I följande avsnitt analyseras två artiklar från varje årtionde, sammanlagt tio artiklar. I analysen görs bedömningar och vissa slutsatser dras utifrån de metodiska verktygen. Texterna sammanfattas årsvis.

7.1 1962

1962 – ”Du gamle zigenare”

Kategorier: Reportage, *Ämne:* rörlig bostad, *Händelse:* inte negativ händelse, *Diskriminering:* inte diskriminering, *Textlängd:* medellång. *Analysenhet:* Neirkes Allehanda – Nerikes Tidningen, Örebro (fp), 25 juli 1962.

Skrivent och artikelns placering framgår inte. Artikelns explicita tema handlar om att reportern besöker den gamle zigenaren Johannes Dimetri. Rubriken har en dubbel betydelse; att Dimetri är gammal samt att han tillhör en gammal tradition. En stor stående bild (25 x 15 cm) är placerad på sidan tillsammans med första delen av texten. Bilden denoterar en äldre man med skägg och halvt slutna ögon. Mannen bär en hatt och i

mungipan en cigarett. Bildtext: ”Johannes Dimetri känns igen på långt håll tack vare sitt präktiga skägg. Det är så yvigt att kvällscigaretten nästan försvinner.” Bilden är tagen underifrån vilket konnoterar storlek. Dimetri tittar nedåt mot kameran med halvt slutna ögon. Bilden kunde ha förställt en socialt utslagen person om den inte varit tagen underifrån. Bilden är hårt beskuren vilket förstärker intrycket av storlek. Skägget framhävs även i bildtext och bild. I bilden tar skägget upp hälften av bilden och konnoterar något vilt och avvikande.

Betydelserelationerna är viktiga i texten som kontrasterar något ”gammalt” enkelt med det nya ”civiliserade”, vilket är textens implicita tema. Skribenten poängterar följande propositioner genom att positionera dem i början av ingressen: ”Med sitt kraftiga svarta hår och yviga gråsprängda skägg är han en fin representant för sitt folk, de stolta zigenarna.” Dimetri är orolig för att många zigenare börjar bli bofasta. Själv presenteras han genom presuppositionen som en exotisk man, en ”tvättäkta zigenare av den gamla stammen”. Se näre även en man ”av naturen”: Enligt Dimetri har han aldrig varit sjuk, utan zigenare blir bara sjuka när de blir bofasta, ”Johannes förändras inte”. Nu har han skaffat husvagn eftersom vagnarna är bättre än tält. Tidigare var Dimetri hästhandlare, men den tiden är förbi. ”Hans medbröder har slagit sig på hästkrafter i bilform.” Det första Dimetri frågar, enligt skribenten, är om denne vill köpa en klocka. Det beskrivs på ett sätt som antyder att zigenare alltid försöker sälja saker. Sedan beskrivs hur viktigt Dimetri tycker att det är med barn och släkt. Skribenten citerar sedan en passage som beskriver hur Dimetri håller kontakt med sin släkt. ”jag skriva brev, sänd posten till...ja till den plats jag flyttar. Jag vet inte vart.” Passagen blir ”gullig” eller löjeväckande. ”På polisstationen i Laxå är Johannes Dimetri välkänd. Han kommer alltid in där innan han lämnar köpingen och begär få ett intyg på att han skött sig. Och det får han alltid. För ännu har ingen behövt anteckna Johannes Dimetri i rullorna.” Underförstått kan man ana att hans ”medbröder” blivit antecknade eller ordet ”ännu” indikerar att han i sinom tid kanske hamnar där (*Moves of mitigation*). Han skall snart ge sig i väg, vart vet han inte.

Skribenten har ett varmt förhållande till Dimetri. Dock distanserat och romantiserat. På avstånd beskriver skribenten denna gamla människotyp, eller original, som är på väg att dö ut. Dimetri tillhör inte den civilisation som skribenten representerar. Dimetri lever kvar på sitt naturliga sätt i ”det urgamla vandrarlivet”, och om detta tillstånd förändras kan Dimetri bli sjuk. Den övergripande romantiska bilden av ”zigenaren” lyfts fram och myten bekräftas gång på gång: ”känner efter ett par dagar på en plats flyttblodet svalla igen...” Det framkommer inga avvikande bilder från stereotypen i denna artikel utan förväntningarna från läsaren, eller läsarens presuppositioner bekräftas. Dessa bekräftningar kommer både

från de citat som Dimetri får säga samt skribentens propositioner. ”Vi”, som står för normen (*naturalization*), läser om en charmig gammal zigenare som dock inte skulle kunna vara ”vår” farfar. Fokuseringen på Dimetris yttre skulle man kunna kalla ett slags övertyd- lighet. Skribenten beskriver Dimetri som exotiskt intressant men väldigt annorlunda, inte minst genom framhävandet av den fysiska svartheten i bild och text och kopplat till det av-vikande som ger den symboliska svartheten eller annorlundaheten.

Texten framhäver återkommande att Dimetri är välkommen vart han än kommer. Med lite sentimentalitet säger texten farväl till den gamle zigenaren och ger implicit känslan av att den nya zigenaren, som säljer bilar, inte är lika charmig och välkommen.

1962 – ”Zigenare på Väderkvarnsbacken”

Kategorier: nyhetsartikel, Ämne: rörlig bostad, Händelse: inte negativ händelse, Diskriminering: inte diskriminering, Textlängd: kort (notis). Analysenhet: Motala Tidning, (fp), 2 juli 1962.

Skribent och artikelns placering framgår inte. Artikelns explicita tema är ett zigenarbesök på orten. En bild som i förgrunden denoterar två vuxna zigenarkvinnor och tre barn är placerad ovan texten. Bilden är relativt stor (cirka 10 x 15 cm), med tanke på textens korta omfång. Den äldre av de vuxna kvinnorna, med traditionella kläder, tittar med skeptisk blick in i kameran. Kläderna konnoterar något annorlunda, eller vad skribenten kallar ett ”pittoreskt inslag”. Kvinnorna ser ut att skydda barnen. Håller om dem. Om man ser till själva händelsen så har egentligen ingenting hänt annat än att zigenare dykt upp på orten. Med betydelsereationer jämför texten detta exotiska, eller ”färggranna” inslag mot det svenska normala, vilket är textens implicita tema. Propositionerna förs fram exempelvis genom att framhålla att gruppen har ”det svenskklingande namnet Erikson”, underförstått trots att de verkligen inte är svenskar (presupposition). Inte utan förvåning konstaterar skribenten senare att den gamla mormodern, Lisa Erikson, och hennes familj verkar vänliga och därmed ”ovanligt försvenskade” (*apparent concession*). Till skillnad mot andra familjer som tidigare besökt orten, lägger skribenten till. Därmed explicit uttryckt att normen, svensk, är detsamma som vänlig och just denna grupp tillåtas vissa av dessa egenskaper. En slags delaktighet i den symboliska vitheten. Samtidigt förstärks skillnaden eftersom just denna egenskap är svensk, vänlig, positiv och alltså är övriga egenskaper mer tveksamma (*apparent concession*). Det avvikande exotiska förstärks ytterligare genom att skribenten väljer att skriva om att gruppen slog upp tält, att de inte visste namnet på orten de nyligen besökt, att de inte kan skriva och att de har små ”svartkrulliga telningar omkring sig.”. De visste heller inte hur länge de skulle stanna. ”Detta beror nog på stadens

myndig- heter”, förklarar skribenten (proposition). Att inte veta orten man kom från och inte veta hur länge man skall stanna, gör att både läsaren och skribenten skakar på huvudet över att zigenarna inte känner till sådan självklar information. Skribenten anser ändå att det är viktig-tigt att skriva detta. Syftet är troligen att visa hur ”konstigt” det är. Men för ”Dom” är det inte konstigt – kanske rent av naturligt, signalerar skribenten. Den äldre kvinnan ser lite indiansk ut och bilden tillsammans med tälten och den följande texten med allt som ”dom inte kan och vet”, konnoterar primitivitet. Man skulle även kunna kalla det symbolisk nedmontering.

”Naturligtvis vill de spå MT-fotografen.” Presuppositionen är att zigenare alltid ägnar sig åt detta annorlunda yrke. Hela notisen fungerar som en enda lång bekräftelse av stereotypen och förstärker därmed presuppositioner inför kommande artiklar. Den bakgrund som ges är ett konstaterande att zigenarna ”bytt hästkärrorna mot amerikanska bilar”. Att bilarna just är amerikanska konnoterade kanske någonting speciellt 1962. Amerikanska bilar signalerar i varje fall att det inte är svenska bilar. Annorlunda bilar.

Zigenarna får inga citat vilket ytterligare mystifierar och distanserar dem från läsaren.

7.1.2 Sammanfattning 1962

I början av sextioalet var romerna relativt få i Sverige vilket delvis förklarar förhållnings-sättet i texterna. De utomnordiska romerna och de finska romerna som nyetablerade sig under sextioalet utmärks ännu inte i texterna. I texterna från 1962 finns en distanserad, romantiserad nyfikenhet. Explicit är inte betraktelsen diskriminerande utan tonen är relativt varm. Implicit har texterna en antropologisk karaktär på så vis att texterna påminner om rapporter från expeditioner från någon avlägsen ö i södra Oceanien där man studerade primitiva folk i början av förra seklet. Den ”antropologiska blicken” visar sig även genom att det mytiskt avvikande är själva nyheten och likaså genom att skribenterna explicit lyfter fram fysiska karaktäristika såsom kraftigt svart hår och skägg, eller traditionella kläder. I texterna kontrasterar man det ”svenska normala” mot ”det zigeniska annorlunda”: zigenaren vill sälja spådom eller en klocka, slakten är viktig, barnen är många och zigenarna nomadiserar och bor i tält. Informationen positioneras på prioriterad plats i både bild och text. En annan del i mediekonstruktionen är att skribenterna inriktar sig på vad zigenarna inte vet eller kan - symbolisk nedmontering. Man beskriver brister i språket, analfabetism och att zigenarna inte vet var de varit tidigare eller var de skall åka. Detta framstår explicit som gulligt eller löjeväckande i texterna. Implicit förtydligar informationen, från svenska normen, avvikande brister. Båda artiklarna är skrivna utan att någonting hänt annat än att zigenarna befinner sig på orten. Vad som också är utmärkande är kopplingen till naturen, det

ociviliserade och det exotiska. Dimetri är en ”tvättäkta zigenare av den gamla stammen”, han förändras inte. Flytblodet kokar om han inte, som är naturligt för honom, får röra på sig. Vart vet han inte. Hos zigenarna på Väderkvarnsbacken finns det många ”svartkrulliga telningar” och trots att namnet Erikson är svenskklingande och deras vänlighet gör dem försvenskade så förblir de långt från den svenska civilisationen. I ena texten distanseras romerna, och man betraktar dem utanför tältet och ger dem knappt några citat. De citat som skribenten väljer för att representera Dimetri, är i linje med skribentens implicita budskap. Exempelvis skriver skribenten ut knackigheten i språket. Skribenterna konstaterar att dessa zigenare är ”svaga”, eller alla fall inte aggressiva, och därmed tillåts de vara pittoreska eller ”en fin representant för sitt folk”.

7.2 1972

1972 – ”Och chauffören fick kommando: ’Håll bara käften – och kör!’”

Dårrad: **Yngste raggaren tände zigenartältet.**

Kategorier: Nyhetsartikel, *Ämne:* våld, brott, *Händelse:* negativ händelse, *Diskriminering:* inte diskriminering, *Textlängd:* medellång. *Analysenhet:* Värnamotidningen, Värnamo, (fp), 4 juli 1972.

Skribent och artikelns placering framgår inte. Artikelns explicita tema gäller ett gäng ungdomar som tänt eld på ett zigenartält. Det finns ingen bild i anslutning till texten. I rubriken återfinns en uppmaning. Uppmaningen var riktad till raggaren som körde. Han var egentligen rädd framgår det senare, men vek sig på grund av gängrycket. I dårraden sägs att den yngste raggaren tände zigenartältet. Båda propositionerna ger en slags ursäkt till händelsen redan i rubriken.

Skribenten poängterar annorlundaheten och positionerar i rubriken att tältet på den allmänna campingen var ett zigenartält. Presuppositionen är att det är ett speciellt tält. För det finns väl inga finsktält? Informationen blir en slags övertydlighet eftersom man inte förklarar vad ett zigenartält är för något, läsaren ska redan känna till detta. Tält och zigenare är intimt mytiskt förknippat. Presuppositionen säger också att det är något primitivt med att *bo* i tält. Att semestra i tält däremot är någonting som tillhör civilisationen. I ingressens första mening positioneras sedan: ”En yngling fick en hurril så han åkte ut ur tältet, när han objuden tagit sig in hos ett zigenarpar på Huskvarna campingplats.” I och med ”hurrilen” tycks zigenaren få mindre sympati. Zigenartältet och aggressiviteten återknyter till myten om zigenaren som bråkmakare. Inte förrän i artikelns sista stycke framgår det att zigenarna var på semester och att de egentligen bor i en lägenhet. Denna information hade minskat mytens kraft om den framkommit tidigt i

texten. Positioneringens syfte var eventuellt att förtydliga karaktärerna i mediedramat.

På flera ställen i texten försvagas zigenarnas berättelse (*moves of mitigation*). ”Enligt hennes (hustrun) egen berättelse”, ”Under bråket tog zigenaren fram ett luftgevär. Han hävdade själv att han gjort det först sedan paret hotats”. Trovärdigheten ifrågasätts.

Vad som egentligen hänt implicit (tema), men som nominaliseras eller hamnar i bakgrunden, är att ett par som tältade på en camping överraskade några unga män som stal föremål i deras tält. Paret reagerade och försökte få ut tjuvarna ur tältet. Senare har samma ynglingar försökt bränna ner deras tält, trots att dessa inte med säkerhet visste om någon fanns kvar i tältet. Egentligen en mycket allvarlig händelse. I förgrunden förstärks chaufförens utsatthet och att ynglingarna hade sett en skylt där det stod ”spåkvinnor”. Till detta läggs irrelevanta detaljer som att zigenarna hade dragit in elljus i tältet och att de hade mattor och tv därinne. Balanseringen av detaljer förstärker myten och motsättningen. En typ av övertydlighet kan man också märka när skribenten väljer att ta med de glåpord som används: ”slå ihjäl zignardj-larna – bränna...”, ”skitiga zigenare”, ”slå ihjäl zigenarna”, ”Är du inte tyst så sparkar jag sönder dig”, ”jagat henne med tång och ropat fula okväding- sord.” Dessa starka kommentarer borde motivera en artikel som poängterar hur grovt brottet var, men som sagt, detta hamnar i bakgrunden. Mot dessa grova uttryck positionerar man istället en av gärningsmännens ”svaghet”.

En annan form av *moves of mitigation* är förenkling. Från underrubrikerna kan man se ett mönster: *Rädd*, chauffören var rädd, *Fick örfil*: ynglingen fick en örfil av zigenaren, *Kalabalik*: ynglingarna jagade hustrun med bland annat en domkraft, *Gör inget*: folk tittade på men gjorde inget, *Gevär*: zigenaren viftade med ett luftgevär, *Planlagt?*: om huruvuda dådet var planlagt, *Lyste*: Det lyste i tältet när de tände på, *Oense*: ynglingarna var oense kring vissa uppgifter, ”*skitiga*”: ynglingarna hade skrikit skitiga zigenare, *Tragik*: mycket av värde, 13.500 kr, gick förlorat i tältet. Under den första underrubriken väljer skribenten att beskriva att chauffören var rädd för de andra i gruppen. I nästa underrubrik berättas om zigenarens örfil. När paret blir attackerat med domkraft och rörtång kallar skribenten detta kalabalik. Sedan nämner skribenten att hustrun själv fick ta sig till en kiosk för att ringa polisen trots att många sett händelsen och inte ingripit. Detta lämnar skribenten utan kommentar. Man kan se ett mönster av att förstora zigenarnas aggressiva handlande samtidigt som man tonar ner gärningsmännens agerande. På flera ställen i texten framhålls att paret var zigenare, ändå resoneras ingenting kring etniska tillhörigheten som ett motiv. Kanske förväntas läsaren förstå detta ändå (presupposition). Luftgeväret anses viktigt. Vidare skriver man om lyset i tältet och tillslut om paret som är

drabbade; att den ena zigenaren är studerande och att paret bor i lägenhet i Tumba. Slutsatsen skulle man kunna kalla en slags nominalisering, eller att de skyldiga inte riktigt är ensam skyldiga – de var rädda och unga också. Eller *blaming the victim* eftersom skribenten lägger så stor vikt vid offrens försvar och så lite tyngd på grovheten av händelsen.

Zigenarnas enda pratminus var aggressivt: ”De var uppkäftiga på en gång. En hade fått fatt i en transistor-tv som jag tog från honom. De sa att om jag inte var tyst så skulle jag få stryk. Jag gav en örfil till en, så han åkte ut ur tältet...”

Aggressivitet förknippas mer med natur och primitivitet än det kontrollerade civiliserade. Citatet bidrar ytterligare till ett ”rättfärdigande” av *blaming the victim*.

1972 – ”60 zigenare placeras ut”

Kategorier: nyhetsartikel, *Ämne:* integration, *Händelse:* inte negativ händelse, *Diskriminering:* inte diskriminering, *Textlängd:* kort (notis). *Analysenhet:* Norrköpings tidningar, Östergötlands dagblad, (m), 23 juni 1972.

Skribent och artikelns placering framgår inte. Det finns ingen bild i anslutning till texten. Artikelns explicita och implicita tema (på två nivåer) handlar om att zigenare ”kommer att placeras ut” någonstans i läsekretsens geografiska område. Ordvalen i denna notis karaktäriseras av vaghet, eller nominalisering, det vill säga zigenarna blir objekt som *någon* placeras ut. Det finns ingen ansvarig utan endast passiva agenter och zigenarna är mottagande patienter: ”60 zigenare placeras ut”, ”zigenarna få göra sig bekanta med sina nya hemvister”, ”kommer sedan successivt placeras ut på den svenska arbetsmarknaden.” Notisen kännetecknar *exnomination*, makten att inte bli namngiven, genom att agenten är helt osynlig, och *naturalization*, på det sätt vithet etablerar sig själv som norm genom att definiera ”de andra” och inte sig själv. Zigenarna görs hjälplösa. Genom ett kommutationstest framgår hur ”viktigt” det är att gruppen benämns: *60 italienare placeras ut*. Denna rubrik känns omöjlig. Vad beror detta på? Rubriken anspelar på någon slags myt eller föreställning som ger en naturlig acceptans att placera vissa grupper.

Inga citat ges vilket inte är ovanligt för notiser, men i detta sammanhang hade ett citat ökat närheten och personifierat gruppen istället för det distanserade och objektifierade intryck som nu ges. Av notisen framgår inte om zigenarna är flyktingar, utan de beskrivs vara en del av ”spontaninvandringen”, som sägs ”öka mycket kraftigt”. Zigenarna är alltså ett konkret exempel på denna ”kraftiga” ökning vilket i sin tur gör den kraftiga ökningen ”sann” trots att läsaren inte får någon statistik, eller bevis, på denna ökning. Detta lämnas som en presupposition. Zigenarna sägs komma ”från en rad olika nationer”. Men

viktigast av allt är trots allt att de är zigenare eftersom antalet, zigenartillhörigheten samt att dessa skall placeras ut är vad som positioneras i rubriken. Tonen i texten är lite alarmerande. En stort antal zigenare skall placeras. Eftersom det inte framgår vem eller var zigenarna skall placeras ökar ovissheten och det hela känns slumpartat. Presuppositionen som lämnas till läsaren är: att kanske hamnar alla dessa zigenare på min bakgård?

7.2.1 Sammanfattning 1972

De finska romerna har nu etablerat sig i Sverige och utomnordiska romer från bland annat Polen, Spanien och Frankrike etablerar sig i Sverige under sextio och sjuttioalet. Texterna från 1972 visar ett helt annat förhållningssätt till romerna än 1962. Tonen är hårdare. Den första texten handlar om att romerna blir utsatta för eventuell mordbrand samt jagas med domkraft. Trots detta vinklas artikeln till ett *blaming the victim*. Detta beror på att skribenten i förgrunden lyfter fram att ena romen reagerar aggressivt och använder våld. Sedan presenteras irrelevanta detaljer om "zigenartältet" och vad som finns där i samt och att den romska kvinnan spådde. Framställningen startar upp myten om "zigenaren" som bråkmake och avvikande. Man kan se ett mönster av att förstora zigenarnas aggressiva (ociviliserade) handlande samtidigt som man tonar ner gärningsmännens agerande. Man skapar *moves of mitigation* genom att försvaga trovärdigheten i romernas röst och nominalisering genom att förenkla händelsen. Konsekvensen gör att "zigenaren" inte får samma sympati som i de texter från sextioalet då zigenaren var analfabet ofarlig och "naturlig". Ett sätt att ändå hålla i, eller öka den exotiska mytens kraft är att positionera information som skulle kunna minska mytens kraft, sent i texten. Exempelvis att den ena romen i en av texterna är studerande samt att de är på semester och att paret egentligen är bofasta i Tumba. Den andra texten från sjuttioalet präglas av nominalisering (vaghet) där romerna görs till ett objekt eller patient och agenten som "placeras 60 zigenare" är helt osynlig. Således präglas texten även av *exnomination*, makten att inte bli namngiven. Den icke namngivna är den symboliska vitheten, eller svenska myndigheter. Zigenarna ("de andra") definieras som en grupp man placeras vilket hänger samman med begreppet *naturalization*. Vissa grupper placeras, andra inte. Ordvalet *placeras* samt positioneringen av begreppet *zigenare* i rubriken, korresponderar med eller skapar tonen i texten som är något alarmerande. Eftersom händelsen som uppmärksammas egentligen "varnar" för att relativt stort antal zigenare kan placeras någonstans "nära dig".

7.3 1982

1982 – ”Zigenare stoppade” (förstasida) **”Zigenare fick inte campa på Dragsö”** (i tidningen)

Dårrad: **”Dragsö inte för alla?”** (förstasida), **”Hit men inte längre...”** (i tidningen)

Kategorier: Nyhetsartikel, *Ämne:* främlingsfientlighet, *Händelse:* negativ händelse,

Diskriminering: diskriminering, *Textlängd:* medellång. *Analysenhet:* Blekinge läns tidning, Karlskrona (lib), 19 juni 1982.

Text: Liselott Fröberg. Placering: puff på förstasidan samt halv sida i tidningen (tabloid). Artikelns explicita tema berättar om en grupp zigenare som blivit stoppade från att komma in på en camping. Det implicita temat handlar om motsättningen mellan campingföreståndaren och gruppen zigenare, mellan ”det svenska” och ”de andra”. Bilden bredvid puffen denoterar en vit medelålders man i träskor som står bakom en stängd bom och håller sig i den. Konnotationen och metaforen är uppenbar; här är mannen som inte släppte in zigenarna. Bilden är antagligen arrangerad vilket betyder att fotografen eller reportern bett campingföreståndaren att ställa sig bakom bommen. Mannen står rak i ryggen och tittar rakt in i kameran. Bilden är tagen aningen underifrån vilket konnoterar storlek och auktoritet.

Mannen ser nöjd och bestämd ut. Bilden konnoterar också att ”vi” inte vill ha ”dom”. Bildtexten indikerar att tidningen tar ställning: ”Campingföreståndare Percy Berg vek inte en tum: - Levebrödet går i första hand. Jag släpper inte in zigenare.” Här är en man som står på sig och propositionen och ordvalet ”vek inte en tum”, betyder att om han vikit sig och släppt in zigenarna hade han på något sätt varit svag. Nu är han stark och viker sig inte. Detta sägs implicit som en presupposition. I puffens första mening förstärks budskapet att zigenare inte är välkomna ”På fredagkvällen satt en zigenarfamilj utanför Dragsö campingplats. Bommen var nedfälld och förkunnade faktum: Hit men inte längre!” Implicit har skribenten svarat på sin egen fråga från rubrikens dårrad ”Dragsö inte för alla?”

Zigenarna får ett citat i puffen där de uttrycker att de känner sig djupt kränkta. Skribenten lägger till ”rasar Gustav Gonciar”, vilket visar känslösvall. Att någon visar känslor förknippas mer med natur och primitivitet än det kontrollerade civiliserade. Campingföreståndarens konstaterar istället: ”Vi vill inte ha zigenare som springer omkring och säljer mattor till campinggästerna” Den tredje aktören som skribenten har med i detta mediedrama är polisen som kommit till platsen och konstaterat att ”detta är inte vår sak”, det vill säga, indirekt tagit ställning för campingföreståndaren. Metaforiskt ställs zigenarna på andra sidan bommen, det vill säga utanför den symboliska svenskheten.

I huvudartikelns dårrad skriver man ”Hit men inte längre...”, vilket är ett märkligt ordval. Har zigenarna tagit sig runt i Sverige men här blev det äntligen stopp? Nu gick det

inte längre. Bluffen avslöjad? I bildtexten upprepas budskapet. Artikeln tar upp en halvsida i tabloidformat och en bild tar upp hälften av ytan. Bilden denoterar fyra män med svart hår med ryggen vända mot kameran. I bakgrunden skymtar entrén till campingen till vilken de inte fick tillträde. Tidningen har valt ut en bild när zigenarna vänder ryggen mot kameran och konnotationerna är att männen har någonting att dölja. I bildtexten får man en exotisk förklaring: ”De polska zigenarnas religion säger en sak: Inga avbilder. Det är alltså därför Mats Kockum fotograferat männen med ryggen vända mot kameran.”

De polska zigenarnas religion säger alltså en sak? Skribenten har sannolikt lagt till ”en sak”, vilket nominaliserar religionen. Om detta över huvud taget har med religion att göra. Eftersom man väljer att positionera denna information i bildtext och bild ger man läsaren en väg in i myten. Bilden och bildtexten verkar irrelevant. Men inte irrelevant om man vill förmedla distans och negativa associationer. Om det ingår i religionen är det avvikande och märkligt, om det inte ingår i religionen så är det en lögn. Trovärdigheten försvagas och man kan skönja ett *blaming the victim* scenario. I brödtexten får läsaren senare reda på att gruppen är svenska medborgare och bosatta i Göteborg. Detta är sekundär information för att denna information normaliserar gruppen. För att öka dramat faller informationen således in i bakgrunden och ”polska zigenare” hamnar i förgrunden. Det är viktigare att mot-sättningen handlar om zigenare och svenskar – annorlundahet och normalitet. De som har en märklig religion och säljer mattor, mot det normala som bara ”måste tänka på sitt eget levebröd”. Den underförstådda konflikten står mellan en hederlig ”vem som helst svensk” som försöker göra rätt för sig, mot ”de andra”.

Företrädaren för zigenargruppen Gustav Gonciar har senare i artikeln ”svårt att hålla inne på sina känslor”, han känner sig kränkt och kallar incidenten för rasism. Efter Gonciars känslösvall skriver skribenten ”Detta var alltså ena sidan av saken. På andra sidan stod campingföreståndare Percy Berg.” Berg säger att han inte vill ha några mattförsäljare, och att zigenarna gör att andra gäster lämnar campingen. Han kan helt enkelt inte tjäna sitt levebröd om zigenarna får komma in. Under nästa underrubrik ”Tissel, tassell” skriver skribenten ”Efter en timmes tryckt stämning, då den där klyftan som vi svenskar inte vill kännas vid gapat stor, gav zigenarna upp. Campingföreståndaren pustade ut. Campinggästerna gick tillbaka till sina husvagnar och sedan var allt som vanligt igen...”

Underförstått pustar även skribenten ut. Trots att zigenarna är svenska medborgare ingår de i ovan citat inte i svenskheten. Utan svenskar känner någonting speciellt som ”dom” inte uppfattar. När zigenarna lämnar campingen är allt som vanligt igen. Vanligt = inga zigenare av polsk härkomst. Mannen i ljus hår och träskor segrade.

Valet av källor kunde varit bredare i denna artikel. Nominaliseringen att inte kommentera olagligheten i handlandet är anmärkningsvärd, likaså vem som bär ansvar.

1982 – ”Nytt kors i brand”

Kategorier: Nyhetsartikel, *Ämne:* främlingsfientlighet, *Händelse:* negativ händelse, *Diskriminering:* diskriminering, *Textlängd:* kort (notis). *Analysenhet:* Expressen, (ol), 19 augusti 1982.

Text: Clas-G Niklasson. Placering: framgår inte. Notisen tar upp en fjärdedels tabloidsida. Bilden tar upp två tredjedelar av ytan. Artikelns explicita tema berättar om en zigenarmamma som hittat ett kors brinnande utanför sitt fönster. Bilden denoterar i förgrunden ett svart kors och i bakgrunden avtecknas ett trevånings hyreshus. Bilden konnoterar något hotfullt farligt, eller en gravplats. Till bildtexten positioner man en text som spekulerar kring uppsåtet och förövarna. ”Rasism eller pojkestreck? Det här korset brändes på natten utanför zigenarfamiljen Josefssons fönster” Man skulle kunna kalla detta ett slags *moves of mitigation*, en trivialisering eller förenklande av uppsåtet. För att ändå få den dramatiska effekten kontrasteras i ingressen ”lilla idylliska Svenljunga” mot det svarta korset i bild och texten som beskriver symbolen: ”Ku-Klux-Klan-symbolen – ett hatkors.” Dramatiken är egentligen det implicita temat. Ordvalet hatkors för tankarna till hakkors vilket ytterligare, med tanke på romernas historia, dramatiserar händelsen. Balansen blir skev med tanke på att propositionen säger att det kan vara ett pojkestreck.

I första delen av brödtexten skriver skribenten att zigenarmamman, som hon kallas, har åtta barn. Presuppositionen kan vara att händelsen blir mer allvarsam eftersom offret har så många barn som indirekt blir drabbade. En andra presupposition är att skribenten vill berätta något som bekräftar stereotypen om zigenare. En avvikande detalj. Zigenarmamman, som heter Rozita, får två citat: i det första berättar hon att hon blev rädd och att händelsen ”varslar också för oss zigenare om en stor olycka. Någon kommer att dö”. I det andra citatet förklarar hon att familjen är katoliker och kan därför inte kan ta ned korset själva. Man väljer ut ”konstigheter” som får representera Rozita. Eftersom läsaren inte får veta varför katoliker inte kan ta bort kors, blir uttalandet mystifierat.

Skribenten uppger senare att Rozita och hennes familj tidigare, i Svenljunga, varit utsatta för trakasserier. Denna information i ingressen hade gett artikeln en annan riktning. Med denna information kan man även fråga sig var pojkestrecket slutar och de systematiska trakasserierna börjar. Polisen refereras och säger att de ser allvarligt på det inträffade men menar att det kan röra sig om ett pojkestreck. Implicit kan man fråga sig om det inträffade tas på allvar eftersom man spekulerar kring att det kan röra sig om ett pojkestreck.

Skribenten uppger att zigenarfamiljen tidigare bott i olika rivningsfastigheter. Denna information är irrelevant eller övertydlig. Kommentaren fungerar som en presupposition för att tragifiera händelsen eller för att rama in "zigenaren". Socialchefen fungerar som en hjälpare och citeras sist i texten: "Nu ska vi försöka ordna en bättre och tryggare bostad för familjen." Det goda svenska samhället tar hand om zigenarmamman med många barn som bor i rivningshus och blir utsatta för pojkstreck och inte kan ta ner kors samt tror på varsel.

7.3.1 Sammanfattning 1982

1982 nämns för första gången utomnordiska romer och flera artiklar handlar om uppståndelse kring polska romer. I båda artiklarna positionerar skribenterna information sent i texten som skulle kunna ändrat vinkeln i artiklarna till romernas fördel. I första texten som handlar om att "zigenare blev stoppade vid campingen" väntar man med att säga att "zigenarna" är svenskar på semester. Det vill säga svenska medborgare bosatta i Göteborg. "Polska zigenare" sätts i förgrunden Detta för att behålla myten och motsättningen mellan det svenska och det annorlunda, så långt som möjligt. I "korsbrandsartikeln" väntar man med att berätta att "zigenarmamman" och hennes åtta barn tidigare varit utsatta för trakasserier på den lilla orten vilket gör händelsen mer allvarlig. I båda artiklarna trivialiserar man händelsen till romernas nackdel (*moves of mitigation*). I "campingartikeln" är budskapet "vi" vill inte ha "dom", "Campingföreståndaren "vek inte en tum", "hit men inte längre". Dessa propositioner positioneras på framlyfta platser i rubrik och bildtext.

Skribenten använder metaforer när skillnaden mellan svensk och avvikande beskrivs. Bommen är stängd till den *svenska* campingen. Till det svenska. På flera sätt mystifierar man romerna i båda texterna. Man lyfter fram och positionerar avvikande detaljer såsom: exotiska religiösa förklaringar och vidskeplighet. I ena artikeln framställs romerna som några som vänder ryggen åt det svenska samhället (bokstavligt i bilden) och får därför ing- en sympati. I denna artikel dyker polisen upp på platsen för att konstatera att de inte kan, eller vill göra något. Romerna får skylla sig själva - *blaming the victim*. I båda artiklarna citeras romerna. I artiklarna handlar citaten, som skribenterna valt ut, om mytiska irrelevanta detaljer. Zigenarmamman är vidskeplig och Gusav Conciar "rasar" och är aggressiv, han har "svårt att hålla inne på sina känslor". Att visa känslor i detta sammanhang förknippas mer natur och primitivitet än det "svenska" kontrollerade civiliserade. Allt "blir som vanligt igen" när zigenarna ger sig av. Även i denna artikel nominaliserar händelsen genom att inte tala om att händelsen är olaglig. Ingen bär ansvar, inte ens polisen.

7.4 1992

1992 –"Flyktingar tvångsflyttas" Dårrad: **"Invandrarverket trött på snattare"**

Kategorier: Nyhetsartikel, *Ämne:* brott, våld, *Händelse:* negativ händelse,

Diskriminering: inte diskriminering, *Textlängd:* medellång. *Analysenhet:*

Bergslagsposten, Lindesberg

(lib), 4 juli 1992.

Text: Torbjörn Granling. Placering: framgår inte. Bilden tar upp två tredjedelar av tabloidsidans yta. Artikelns explicita tema berättar om flyktingar i Arvika som tvångsförflyttats till Norrland på grund av att de misskött sig. Bilden ovan texten denoterar ett trevånings hyreshus. Bildtexten ger propositionerna att en flyktingfamilj och tre ensamstående män bodde i huset på bilden. "Flyktingarnas uppträdande anses ha försämrat deras chanser att få stanna i Sverige." Nu har de alltså tvångsförflyttats till Norrland. Eftersom man inte uppger orten i Norrland ges underförstått budskapet att zigenarna flyttas långt bort, vilket är det implicita temat. Med bildtexten konnoterar bilden en brottsplats. En plats som många av småstadstidningens läsare antagligen känner igen. Den andra bilden som tillhör texten är ett porträtt insprängt i texten. Bilden denoterar en skallig man med mörka drag. Mannen ser allvarlig ut och har sina händer knäppta framför sig. Utan bildtexten konnoterar bilden att detta kan vara en av de skyldiga som sitter och väntar på dom på de anklagades bänk. Bildtexten berättar att mannen heter Saleh Sallar och han berättar att flyktingarna som misskött sig är zigenare som varit bosatta i Kosovoprovinsen i Jugoslavien. Eftersom informationen kommer från Sallar förstår läsaren att han inte tillhör de misskötande flyktingarna. Bildtexten berättar också att det var andra flyktingar som tipsade invandrarverket om zigenarnas uppträdande. Dessa båda upplysningar rättfärdigar ingreppet och gör det mer objektivt eftersom "dom anger varandra" och han tillhör en av "dom". Även om "dom anger varandra" så är det enligt propositionen i dårraden Invandrarverket som nu tröttnat på snattare. Presuppositionen föreslår att detta snatteri pågått en längre tid. Tålmodet har testats och nu tillslut tagit slut. Samhället slår näven i bordet. Dock uttalar sig ingen från Invandrarverket i artikeln utan tolkningen "trött på snattare" är antagligen skapad av tidningen. Rubriken "Flyktingar tvångsförflyttas" förstärker ytterligare samhällets kompromisslöshet med flyktingar som inte sköter sig.

I början av brödtexten framgår det att Saleh Sallar är chef vid flyktingförläggningen. I ingressen förklarar han att han inte accepterar att flyktingar missköter sig. Sallar förklarar vidare att be- teendet från zigenarna kan bero på att snatteri i hemlandet fungerar som en protest mot centralmakten, men i Sverige är snatteriet enbart ett brott. De flesta har förstått informatio-

nen men en liten grupp har trots varningar fortsatt missköta sig. Zigenarna kan dock inte tvisas eftersom kriget fortfarande pågår informerar Sallar. Underförstått hade detta alternativ varit önskvärt. ”Misskötsamheten har inte enbart bestått i att flyktingarna snattat i affärerna”. Sallar uppger att vissa av de tvångsförflyttade ”har fört liv till sent på nätterna i sina lägenheter. Inte heller sådant uppträdande tolereras.” Zigenarna snattar och för liv i lägenheterna. En myt om zigenaren tar över bilden. Beteendet och ursprunget är något hotfullt onormalt - symbolisk svarthet.

Kalle Gustavsson, kommunchefen, uppger att han är glad över att Invandrarverket tar i med hårdhandskarna. ”Brottslighet bland flyktingar ska bemötas lika bestämt som brottslighet bland svenskar.” Den svenska civiliserade normen skall gälla alla är presuppositionen. Men svenskar tvångsförflyttar man inte (nominalisering). En annan problematik i texten är att det inte framgår om annan bevisning än angiveri har lagts fram. Eller om polis- gripanden skett. Det enda som uppges är att polisen och Invandrarverket har haft kommunikationsproblem. Med denna bristande information som grund kan man konstatera att zigenare och svenskar inte behandlas lika, eller bemöts lika bestämt, vilket är kommunchefens uttryckliga önskan.

Förelägningschefen med det icke-svenskklingande namnet samt flyktingarna som anger varandra ställs i förgrunden. Invandrarverket nominaliseras eller osynliggörs i bakgrunden. Zigenarna ägnar sig åt ett ociviliserat beteende genom att föra liv om nätterna och snatta i affärerna, ett beteende som hänger kvar från tiden i Kosovo. Presuppositionen säger att livet i Kosovo är mer primitivt. I Kosovo var snatteriet en protest, här i civilisationens Sverige är det ett brott. Zigenarna kan inte ta till sig information utan fortsätter att missköta sig och kommer därför tvångsförflyttas till Norrland... eller dit pepparn växer. Det finns ingen förklaring till varför beteendet skulle upphöra när gruppen kommer till Norrland. Presuppositionen förmedlar, och sannolikt anser skribenten, att den viktiga informationen är att zigenarna förflyttas bort. Långt bort från Arvika.

1992 – ”Flyktingar fick ny plats i Skåne”

Kategorier: nyhetsartikel, *Ämne:* Utvisning/uppehållstillstånd/asyl, *Händelse:* negativ händelse, *Diskriminering:* svårbedömd, *Textlängd:* kort (notis). *Analysenhet:* Barometern, (m), 15 juni 1992.

Textförfattare och placering framgår inte. Ingen bild finns i anslutning till artikeln. Artikelns explicita tema berättar om upplösningen på en problematisk situation då femtio zigenare vägrat lämna en flyktingsluss på Öland. Rubriken uppger endast upplösningen på problemet. Ingress och brödtext handlar till stor del om hur gruppen vägrade lämna ön.

I ingressen berättas om att de femtio zigenarna från Jugoslavien fick tillbringa natten under bar himmel. Ordvalet "under bar himmel" förknippat med zigenare konnoterar zigenar- romantik. I sagor och i positiva sammanhang spenderar man natten under bar himmel. Under bar himmel är det stjärnklart och det regnar inte. I detta fall har zigenarna blivit utelåsta ur sina stugor. "Vi gjorde en markering och låste stugorna, det är trots allt inte de som bestämmer, hävdar Per-Einar Tuveson." Ordvalet "hävdar" är intressant i detta sammanhang. Tidigare använder skribenten "menar". Här vill skribenten sannolikt markera att hon eller han förhåller sig mer kritisk till resonemanget. Att zigenarna motsatt sig ger presuppositionen att de försöker bestämma. De förhåller sig inte passiva och då tar man i med hårdhandskarna. Men inte riktigt med hårdhandskarna eftersom de får sova under bar himmel. Den generösa svenskheten sätter ner foten igen och återigen nominaliseras myndigheten som är förflyttaren. Förflyttaren, Invandrarverket eller någon annan myndighet är helt osynlig i texten.

Per-Einar Tuveson har kontrakt med Invandrarverket och äger Köpingsviks värdshus och den tillhörande camping som zigenarna bott på. Tuveson ger en förklaring till det inträffade: "Familjebanden inom gruppen är starka. Eftersom det inte är lätt att hitta 54 tomma platser skulle gruppen delas..." Presuppositionen är att dessa 54 flyktingar är släkt. Propositionen säger också att det är något speciellt och lite avvikande med deras familjeband, de är starka. Något stämmer inte. (nominalisering) Svenska familjeband är inte så starka. Svenska släkter är inte femtio personer. Fast det är inte positivt att familjebanden är starka, de ställer till problem (*naturalization*). Gruppen blir problemet: "Att flytta gruppen mot deras vilja hade varit att flytta problemen." En röst från zigenarna själva hade kanske gett klarhet i situationen och en förklaring till handlandet. Dessutom kunde man få en kommentar till flytten. Kanske mottogs inte den nya tilldelade platsen med öppna armar som den "gåva" som rubriken indikerar. (flyktingar *fick..*) (nominalisering)

I artikeln har gruppen övergått från att vara *flyktingar* i rubriken, till *50 zigenare* i ingressen, *femtiofyra zigenare med starka familjeband* i första citatet för att slutligen vara *ett problem*. Skribenten avrundar texten: "Under lördagen löstes problemet enkelt och smärtfritt, Östanå utanför Broby i Skåne kunde ta emot hela gruppen... Nu rustar Lundegård för nästa invasion, den från turister." Metaforen "invasion", för tankarna till en krigssituation då man intar en försvarsställning. Invasion av turister står dock för någonting symboliskt vitt – positivt, medan femtiofyra zigenare med starka familjeband står för något avvikande, symboliskt svart – problematiskt.

7.4.1 Sammanfattning 1992

I slutet av åttiotalet kom en del romer från exempelvis Rumänien och Bulgarien och under 1992 förekommer även en del romer från forna Jugoslavien i artiklarna. Båda artiklarna har budskapet att ”problemet” nu är flyttat *bort från vårt* geografiska område, den ena explicit, den andra implicit. Starka familjeband sägs utgöra problemet i ena artikeln. I den andra handlar det om primitiva beteenden som zigenarna tagit med sig från Kosovo till civiliserade Sverige där snatteri är ett brott. Däremot framkommer inte om romerna någon gång blivit gripna eller vilken slags bevisning som finns. Zigenarna sägs även fört liv om nätterna vilket förstärker det primitiva beteendet, eller det icke svenska, myten om zigenaren, det hotfulla onormala – den symboliska svartheten. Ordvalen för att beskriva det inträffade vittnar om *apparent concession* eller nominalisering då zigenarna ”fick sova under bar himmel” eller att flyktingarna ”fick ny plats”. Att flyktingar flyttas med tvång till Norrland får, i detta sammanhang, en speciell underton. Norrland tar geografiskt upp två tredjedelar av Sveriges yta, men symboliserar också något odefinierat långt borta. 1992 framkommer ett nytt sätt att representera romer. Man låter ”en av dom”, i detta fall en man med mörka drag och icke-svensklingande namn berätta om att romer inte sköter sig. I texten som handlar om att ”flyktingar tvångsflyttas” positionerar man även tydligt att andra flyktingar angivit romerna: ”dom anger varandra”. Båda texterna innehåller inslag som visar att om romerna inte förhåller sig passiva så tar det svenska civiliserade samhället i med hårdhandskarna (*universalization*). Skribenten ger propositionen att ”Invandrarverket tröttnat” och väljer citatet som visar hur man passiviserar: ”vi gjorde en markering och låste stugorna, det är trots allt inte de som bestämmer.” Liksom tidigare när romer är aktiva eller visar aggressivt, primitivt beteende får de föga sympati och lite intresse ägnas åt deras syn på händelsen. I båda dessa artiklar nominaliseras återigen agenten som ska tvångsflytta eller skeppa zigenarna till en ny plats.

7.5 2002

2002 – ”Rötäggen bör inte få stanna här”

Kategorier: Nyhetsartikel, *Ämne:* utvisning/uppehållstillstånd/asyl, *Händelse:* negativ händelse, *Diskriminering:* inte diskriminering, *Textlängd:* medellång. *Analysenhet:* Kvällsposten, Malmö, (pol ob), 6 juni 2002.

Text: Maja Ljung. Placering: framgår inte. Text och bild tar upp två tredjedelar av en tabloidsida. Bilden tar upp en fjärdedel av ytan. Bilden denoterar en man i vit skjorta och svart hår. Han har en mustasch och håller händerna vid sidan. Mannen tittar in i kameran och har ett bekymrat uttryck i blicken. I bakgrunden syns en tom gata och några kvistar från ett

träd. Bilden konnoterar en utländsk man både till utseende och kläder. Skjortan har en brodering på armen och är uppknäppt i halsen där ett kraftigt halsband är synligt. Bredvid bilden finns en faktaruta om asylsökanden. Dock ingen statistik gällande romer. Bildtexten berättar att bilden föreställer Erland Kalderas som är ledare för romska ungdomsförbundet i Malmö. Rubriken till bildtexten lyder "Hjälper romer". Kalderas arbete går ut på att krossa fördomarna mot romer. "Min bedömning är att majoriteten av romerna vill att deras barn ska bli något, men det är svårt." Presuppositionen säger att romernas barn i dagsläget inte blir något samt att något hindrar dem från att bli något. Bilden kommunicerar med rubriken där ett citat från Kalderas återfinns. Tidningen har valt att positionera Kalderas uttalande om romer som inte sköter sig på högsta plats. I ingressen spekulerar Kalderas i två citat kring anledningen till att så många romer från Rumänien kommit till Sverige. Artikelns tema är inte självklart, men det berättar delvis om att många romer från bland annat Rumänien kommit till Sverige och att vissa av dessa är rötäggar.

I första stycket skriver skribenten om Kalderas möte med Mona Sahlin samt regeringens nyinrättade romska arbetsgrupp. I nästa stycke berättar Kalderas om att han blir ledsen när han hör talas om att romer snattar och stör friden i Osby (refererar till tidigare händelser och artiklar). Kalderas gör en liknelse med svenskar som gör ekobrott för miljoner och menar att det inte är någon som tror "att alla svenskar håller på med sånt bara för det". Kalderas syfte med sitt medverkande är uppenbarligen att berätta att alla romer inte betar sig som "rötäggen."

Senare förklarar Kalderas att "Folk tror att vi är lata och småkriminella...fördomarna mot romer är så ingrodda." Vidare menar Kalderas att det saknas förebilder; "ingen som arbetar på sjukhuset, Posten eller på Hennes och Mauritz. Arbetsgivarna litar inte på romer."

Skribenten refererar Kalderas när denne berättar om att han vill göra kommunikationen bättre med myndigheter. Som exempel väljer skribenten eller Kalderas "Så här får ni pengar; så här gör ni." Meningen blir i sammanhanget förvirrande. Presuppositionen blir att samarbetet med myndigheter i stort sätt går ut på att få pengar. Läsaren får reda på att Kalderas och hans två bröder var de första i familjen att gå ut grundskolan. Skribenten ändrar form och skriver ut de två sista frågorna i texten: "Några planer på att gå i gymnasiet?" Kalderas svarar att han hoppade av men funderar på att börja igen. Sista frågan lyder: "Bör rumänerna få stanna här?" Kalderas svarar: "Inte rötäggen, såna har vi för många av, men de som levt i misär bör få stanna här tycker jag."

I en notis under huvudartikeln ges bakgrund till tidigare händelser i Osby.

Osbybostäder har hotat säga upp kontraktet med ett antal romer sedan antalet inbrott ökat markant. Problemet med de asylsökande romerna är löst. Den ”störande” familjen har redan gett sig av. Skribenten sätter citationstecken kring ”störande” vilket ger presuppositionen att störande är ett understatement. Egentligen vill skribenten skriva något annat men hindras av något skäl. Istället kan implicit citationstecknena markera detta. (moves of mitigation)

I denna artikel ger vinkeln och citaten ett ambivalent helhetsintryck. Å ena sidan upplåter man plats åt Kalderas att berätta om det romska samarbetet med regeringen. Å andra sidan frågar man lite slapt om han tänker gå gymnasiet. Intresset för Kalderas skolgång och nominaliseringen kring pengar från myndigheter skadar trovärdigheten i Kalderas representation. Man får känslan av att det implicita motivet med artikeln är att sätta en rom i förgrunden, en av ”dom”, och säga att rötäggsromerna inte ska få stanna. Kalderas budskap hamnar i bakgrunden. Samma rubrik citerad av en lokalpolitiker hade sannolikt varit alltför politiskt inkorrekt, men om budbäraren är en rom så kan man publicera utan att budskapet sticker i ögonen (*apparent concession*). Resultatet av ambivalensen motverkar delvis Kalderas syfte att krossa fördomar. I värsta fall förstärks fördomarna efter läsningen. Tidningens budskap går dock fram: rötäggen får inte bo i Osby.

2002 – ”Zigenarkvinna nekas socialbidrag för kjolköp”

Kategorier: nyhetsartikel, Ämne: övrigt, Händelse: svårbedömd, Diskriminering: svårbedömd, Textlängd: kort (notis). Analysenhet: Västerbottens-Kuriren, (lib), 6 juli 2002.

Text: Monica G Engström. Placering: framgår inte. Det finns ingen tillhörande bild. Artikelns explicita tema berättar om att en zigenarkvinna blivit nekad socialbidrag för att köpa en kjol för 8 000 kronor. Om zigenarkvinnan *mottagit* socialbidrag för en kjol som kostar 8 000 kronor hade artikelns explicita tema varit enklare att förstå. Men i en mellanstor stad som Umeå och med en tidning som har en upplaga på 42 100 exemplar känns hela händelsen liten och irrelevant. Det implicita temat är istället att uppmärksamma det avvikande. För detta ändamål är händelsen inte för liten.

Texten fungerar implicit som ett ifrågasättande av zigenarkvinnans bidrag till kjolköp, något som förmedlas som en presupposition till läsaren. I ingressen berättas att både Socialnämnden och Länsrätten nekat kvinnan bidrag för kjolen. Att ”fallet är avslutat” visar ytterligare att detta inte handlar om att någon, vem som helst, nekats socialbidrag. I brödtextens första del berättas att kvinnan flyttat till Umeå för ett år sedan och sedan dess fått socialbidrag. Hur länge hon haft socialbidrag är övertydligt i sammanhanget, det vill säga irrelevant information som presenteras som relevant. Nu har hon alltså sökt bidrag för att

köpa en ”zigenarkjol” som kvinnan uppgett krävs av traditionen. Zigenarkjolen, socialbidraget och traditionen är viktiga detaljer i texten och positioneras därför tidigt i texten. Informationen anspelar på myten om zigenaren som socialbidragstagare med konstiga kläder och traditioner – symbolisk svarthet.

Skribenten väljer att använda begreppet zigenare istället för det mer neutrala begreppet *rom* som vid denna tidpunkt är det dominerande begreppet som används. Det implicita temat förstärks av uttryck som ”zigenarkjol” vilket ger en mängd associationer som anspelar på annorlundahet. Senare uppges att kvinnan får 480 kronor i månaden för inköp av kläder vilket bör räcka enligt Socialnämnden. Skribenten refererar till Länsrättens uttalande om att kvinnan, genom att planera sin ekonomi, borde kunna betala för sin zigenarkjol. Till sist skriver skribenten att andra zigenarska kvinnor, som är i behov av socialbidrag, har fått låna pengar från socialtjänsten för att kunna köpa sina kjolar. Pengarna har sedan betalats tillbaka. Presuppositionen ger att zigenarkvinnor ofta går på socialbidrag och de lånar pengar för att köpa zigenarkjolar. Informationen, liksom artikeln, är irrelevant i förhållande till det explicita temat.

Genom ett kommutationstest framgår hur irrelevant händelsen egentligen är: ”kvinnas socialbidrag för hattköp”, eller ”man nekade socialbidrag för skoköp”. Om dessa artiklar publicerats hade tonen antagligen varit löjeväckande. Nu är istället tonen allvarsam och rättvisande med ett implicit moraliskt budskap (*universalization*).

7.5.1 Sammanfattning 2002

Under 2002 uppmärksammas en hel del utvisningshändelser. Mestadels handlar dessa artiklar om romer från öststaterna eller det forna Jugoslavien. 2002 återkommer sättet att representera romer genom vilket man låter ”en av dom”, i detta fall en rom som heter Erland Kalderas berätta att ”rötäggen inte bör få stanna”. Budskapet positionerar man i rubriken. Kalderas blir budbärare. Han får stort utrymme i texten och hans representation pendlar mellan två motpoler; å ena sidan berättas om Kalderas politiska arbete och möte med regeringen, å andra sidan läggs stor vikt vid hans bristande, avvikande studiebakgrund - att han inte gått ut gymnasiet. Kalderas trovärdighet minskar och han försvagas ytterligare när han i ett luddigt citat förklarar att samarbetet med myndigheter går ut på att få pengar (normalisering).

På flera ställen i texten väljer skribenten att använda citat där Kalderas berättar om att arbetsgivare inte litar på romer, att folk tror att ”vi är lata och småkriminella”, att ingen jobbar på vanliga arbetsplatser etcetera. Det är egentligen bara ett citat där Kalderas får förklara att alla romer inte är rötägg. Balansen blir skev. ”Rötäggen” har snattat och stört

friden och det finns uppgifter om att antalet inbrott ökat markant när de levde på orten. Dock framhålls inga gripanden eller bevis för dessa påståenden vilket nominaliserar uppgifterna. Skribenten använder *moves of mitigation* när denne vill beskriva att familjen egentligen inte bara är ”störande”, underförstått att beteendet är allmänt ociviliserat och inte välkommet i Sverige, vilket också är det implicita huvudbudskapet: rötäggen, romerna, är inte välkomna i Osby. Den andra artikeln från 2002 förkroppsligar en genomgående tendens i artiklarna, nämligen övertydlighet dvs. irrelevant information som presenteras som relevant. Avvikande detaljer lyfts ofta fram för att påvisa något avvikande eller stereotypt som bekräftar myten om ”zigenaren”. Nyheten är en icke-nyhet vilket illustreras väl genom att byta ut huvudaktören: ”man nekade socialbidrag för skoköp”. Att använda begreppet ”zigenare”, trots att det dominerande uttrycket är romer, beror sannolikt på att begreppet bär inom sig myten om ”zigenaren”. Alternativt kunde man anspela på den romantiska bilden av ”zigenaren”, men alternativet kan uteslutas eftersom tonen i texten är allvarsam och rättvisande med ett implicit moraliskt budskap (*universalization*).

8. Analys och diskussion

För att förenkla läsningen och resonemangen har jag delat upp avsnitten där underrubriker representerar viktiga delar av uppsatsens frågor och svar.

Historisk tendens i artiklarna

Romer nomadiserar därför de blir ivägdrivna och de blir ivägdrivna därför att de nomadiserar, skriver Arnsberg. Det avvikande nomadlivet har sedan genererat myter kring romers liv och leverne. Romerna var de första ”svarta” i Europa och i med detta var de förutbestämda att bli förföljda, skriver Donald Kenrick och Grattan Puxon. Romers historia i Sverige handlar till mångt och mycket om att inte vara välkomna, vilket även är en tendens som återfinns undersökningens artiklar.

Negativa sammanhang

Van Dijk talar om att mediediskursen kring etniska minoriteter framförallt präglas av att minoriteter förknippas med problem. Resultatet från denna undersökning pekar inte specifikt på att romer förknippas med problem snarare att romer ofta befinner sig i negativa sammanhang, vilket i sig kan tolkas som ett problem. Ofta handlar artiklarna om våld eller brott där romerna själva är orsaken till det inträffade. Det är även vanligt att romerna representeras i egenskap av flykting eller som del i en integrationsprocess. Huruvida bilden av romer i medier överstämmer med statistik eller ”verkligheten” har uppsatsen inte undersökt i en vidare bemärkelse. Van Dijk menar att ”problemdiskursen” åberopar vikten av majoritetens hjälp, men ignorerar en aktiv roll från minoritetsgruppen själv. På denna punkt är det svårt att ge svar på huruvida detta även gäller mediediskursen om romer.

Artiklarnas ton

Undersökningen visar att texternas ton gått från ett romantiserat, antropologiskt förhållningssätt till en hårdare avvisande för att sedan delvis bli mjukare och mer politiskt korrekt. Jag antar att de flesta artiklar varit mer eller mindre politiskt korrekta för sin tid, men under de senaste decennierna tror jag att den politiska korrektheten kring mediekonstruktionen av romer varit mer medveten hos skribenterna. Som uppsatsen visar gäller detta inte alla artiklar och skribenter. Uppmärksamheten kring negativa nyheter har ökat och minskat i samma relation som ovan beskrivna förhållningssätt. Detta överensstämmer delvis med Kent Asps resultat från de första åren på 2000-talet vars undersökning visar att journalisterna ger prov på en mer professionell yrkesutövning. Detta visar sig bland annat genom att

antalet nyhetsinslag där invandrare och flyktingar förekommer i ett negativt sammanhang är lägre. Som redovisats i teoriavsnittet används ofta benämningen invandrare slarvigt och ”invandrarheten” kan paradoxalt nog gå i arv. Slarvet och den ärftliga ”invandrarheten” gör emellertid att Asps resultat är relevanta även för romer.

Citat

I majoriteten av artiklar citeras inte romer men romerna citeras oerhört mycket mer (41 procent) jämfört med de brittiska undersökningar som Van Dijk refererar till, där etniska minoriteterna själva endast får uttala sig i 3,8 procent av inslagen. Dessa handlar dock om tv-inslag vilket eventuellt skiljer sig från nyhetstidningar. Undersökningen visar dock att de citat som skribenterna väljer ut ofta innehåller information som reproducerar stereotypen och/eller mystifierar romen.

Brune talar om att invandrare och flyktingar sällan själva ges utrymme att uttolka och beskriva de händelser som nyheterna beskriver utan att svenska myndighetspersoner är de primära uttolkarna. Detta överensstämmer till hälften med denna undersökning. Romer citeras avsevärt mer än myndighetspersoner men myndigheterna står stora delar av övriga källor.

Distans

Romerna distanseras i artiklarna på olika sätt. Primärt genom att man beskriver dem som avvikande och icke normala. Genom att lyfta fram det avvikande inkluderar man inte romerna i den symboliska vitheten, eller inkorporation i normen. ”white people are who white people say are white.” I en majoritet av artiklarna används dessutom inte personnamn och i nästan två tredjedelar av artiklarna får man inte reda på om den/de inblandade romerna har ett yrke. När yrke nämns är det absolut vanligaste yrket spågumma eller sierska. Mycket sällan (en artikel) publiceras artiklar som handlar om arbete där yrke eller arbetsliv är i fokus. En förklaring till att personnamn och yrke sällan nämns kan vara att periodvis handlar många artiklar om våld och brott, samt att det bland romer råder en hög arbetslöshet. Att arbetslösheten sällan nämns skulle eventuellt kunna stödja Arnsbergs resonemang om att journalister undanhåller obehagliga omständigheter gällande romer. Den låga andelen artiklar som berättar om yrke och namn är trots allt anmärkningsvärd och leder till en distansering och avpersonifiering.

Försvagad representation

I de kvalitativt analyserade artiklarna där romer är utsatta för övergrepp eller diskrimine-

ring finns en tendens att delvis skylla det inträffade på romerna själva - *blaming the victim*. Detta sker genom att händelsen förringas eller förenklas och att man tonar ner gärningsmannens agerande, samt genom att "zigenaren" framställs som avvikande vilket i sin tur startar upp myten om "zigenaren" som aggressiv bråkmakare och missanpassad. Framställningen mynnar ut i minskad sympati och empati för de drabbade romerna.

Van Dijk menar att problemdiskursen är envägs. Det handlar om en adaptation till "oss". Han menar att problemen som uppstår generellt framställs som om de var förknippade med minoritetens kulturella bakgrund, inte på grund av samhället de lever i, utbildningssystemet eller attityden från majoritetsbefolkningen. Explicit stämmer inte detta med undersökningens resultat, men konsekvensen stämmer med resultatet. Att det kulturellt mytiska lyfts fram implicit och används för att "försvaga" och förklara romen i mediehändelsen.

När "zigenaren" deltar i mediehändelsen utan att vara en huvudaktör i en negativ händelse, ställs de positiva aspekterna av beskrivningen, eller "normala svenska" egenskaper, mot brister i språk, utbildning eller allmänorientering. Romerna "försvagas" och därmed tillåts de vara pittoreska eller färggranna. Enligt denna undersökning är campingen/tältet en av de vanligaste platserna romerna befinner sig i mediehändelsen. Att romerna i fråga ofta är på semester och inte bor i tältet positioneras sent i texterna. Genom sättet att framställa romerna får läsaren mestadels lära sig om romernas framställda svagheter och brister.

Osynlighet

Ansvar för det våld eller den diskriminering som romerna utsätts för nominaliseras liksom själva handlingen, inte ens polisen tar ansvar fullt ut. En annan tendens i artiklarna är att "det svenska civiliserade samhället" slår näven i bordet. Det finns en sensmoral i dessa artiklar; "vi" vill inte ha "dom" och att samhället skickar bort snattare, mattförsäljare eller "zigenare" som stör friden (*universalization*). Just att romerna skickas bort från den aktuella orten, är en trend i artiklarna och, som sagt ett historiskt faktum. Den som skickar bort romerna nominaliseras eller osynligörs i texterna - *exnomination*. Den icke namngivna är svenska myndigheter som i vissa sammanhang även står för svensk moral. Zigenarna ("de andra") definieras som en grupp "man placerar" vilket hänger samman med begreppet *naturalization*. Detta korresponderar med ett av Dyers huvudargument - att vitheten inte synligörs. När artiklarna handlar om påstådd brottslighet, vilket ofta är skälet till att romerna "skickas bort", nominaliseras (vagheter) själva brottet: "antalet inbrott ökade markant". Inga gripanden eller häktningar redovisas, vilket borde vara relevant information i sammanhanget. Denna tendens bekräftar Van Dijks redovisning att det i nyhetsbevakning rörande

minoritetsbrott ofta ges större utrymme åt irrelevant bakgrundsinformation medan bakgrundsinformation som skulle kunna förklara händelsen kan utelämnas helt.

Budbärare

De senare artiklarna ger två exempel på att man låter "en av dom" presentera negativ information om romer. Det vill säga någon med mörka drag och icke-svensklingande namn, eller helt enkelt en rom. Det kan vara en slump att den ene mannen har ett icke-svenskklingande namn, men romen i den andra artikeln har tidningen speciellt valt ut för att kommentera det inträffade. Syftet kan alltså vara att lära sig mer om det inträffade genom att tala med en rom, men den negativa informationen positioneras på ett sätt som snarare gör personen till budbärare av icke politiskt korrekt information. I detta sammanhang har Dyer en poäng när han skriver att han själv, i egenskap av vit amerikan, aldrig blir tillfrågad att svara för "sitt folks" beteenden.

Myter

Artiklarna från 1962 till 2002 visar att *det mytiskt avvikande* är en del av själva nyheten. Oftast levereras dock detta budskap implicit. Begreppet "zigenare" är ett signalord som bär med sig myten om "zigenaren" och positioneras därför tydligt i bild och text. Och som Barhes skriver så förändrar myten vad vi ser. Vad som avtecknas får sin betydelse genom myten som är den konnotativa motorn. Detta får betydande konsekvenser för hur läsaren uppfattar artikeln. Läsaren får mytiskt tunnelseende. Fiske menar att eftersom konnotation arbetar på den subjektiva nivån är vi ofta inte medvetna om den, det är med andra ord lätt att tolka konnotativa värden som denotativa fakta. Dessa fakta kan då bli en "Foucaultisk sanning". Vad som presenteras i texten inom mytens ramar blir enligt resonemanget läsarens fakta.

Sakteliga börjar tidningarna använda begreppet romer. År 2002 använder fortfarande många tidningar begreppet zigenare. Kanske beror detta på att begreppet rom ännu inte lika starkt som "zigenare" signalerar myten. För att stärka mytens kraft positionerar ofta skribenten information som skulle kunna minska mytens kraft, sent i texten. Exempelvis framställer man romfamiljen mer som tältnomader än romer på semester från lägenheten i stan. Anspelningen på myten förstärks ytterligare genom att man, för sammanhanget, poängterar irrelevanta detaljer såsom exotiska religiösa förklaringar, detaljer om tält, socialbidrag, släktband eller olika typer av känsloreaktioner. Många av dessa irrelevanta detaljer kan även kallas *övertydlighet* dvs. irrelevant information som presenteras som relevant. Dessa detaljer ingår ofta i myten vilken styr konnotationerna som i sin tur, som sagt, uppfattas

som fakta. Stereotypen reproduceras bland annat genom myten som bara behöver en ”zigenar- knuff” för att komma i självgungning.

Stereotyper

Osannolik tidningstext:

Stockholmsförorten Bagarmossen skakas fortfarande av uppgörelsen mellan gotlänningar och Kiruna-norrlänningar. Dagen före mordet på den 27-årige norrlänningen högs en 19-årig gotlänning ihjäl i en park. Mycket talar för att ett trivialt bråk utlöste knivdådet.

Vem som höll i kniven och utdelade de dödande huggen är inte helt klarlagt, men två tonåringar med Kiruna-norrländskt påbrå är häktade.

Varför blir det komiskt när vi byter ut chilénare mot gotlänning, och finsk rom mot kiruna-norrlänning? Vissa grupper benämns inte i medier. Kanske för skribenten eller den journalistiska praxisen inte anser att en gotländsk benämning tillför något till mediehändelsen. Benämningen gotlänning är kanske för bred, för mångfassiterad. En gotlänning kan vara både Ingmar Bergman och en fårfarmare. Gotlänningar har ingen specifik laddning. Stereotypen däremot är ofta fylld med specifik information och laddning, dessutom har stereotypen fördelen att spetsa nyheten. Alltså kan man spetsa en nyhet och ladda den med exempelvis ”det skrämmande” samtidigt som man ofta inte behöver skriva om vad som är ”det skrämmande”, för att själva stereotypen fungerar i sammanhanget som en representant eller bevis för ”det skrämmande”. Omvänd bekräftar händelsen återigen stereotypen. Nästa gång det skrivs om stereotypen är den än mer laddad och kan reproduceras för att spetsa nästkommande nyhet. Den övergripande myten är en viktig förklaring i sammanhanget.

Flera stereotypiska egenskaper lyfts fram i texterna mellan 1962-2002. När skribenterna fysiskt beskriver romer skriver man ofta om: hår- hud- och ögonfärg, kläder, romska flickors biologiska utveckling, färdfordon och antal barn. I två nyligen publicerade rapporter konstaterar åtskilliga forskare att fysiska egenskaper såsom mörk hudfärg, mörkt hår eller klädval som associeras till en icke-svensk bakgrund, är motiv till att många diskrimineras. När man beskriver romer som grupp skriver man ofta om: nomadisering, bröllop och begravning, diskriminering, analfabetism, det generella behovet av utbildning, integrationsproblem, avvikande seder, kriminalitet (stjälning, snatteri), och lägenhetsstörningar. Man lyfter även fram att ”zigenaren” spår eller vill sälja en klocka eller mattor och att släktbanden är starka. När man skriver om släkten och många barn eller om romska flickors biologiska utveckling beskrivs generellt inte dessa företeelser som positiva. Snarare problema-

tiska och indirekt primitivt avvikande företeelser. I flera av artiklarna kontrasterar man det ”svenska normala” mot det ”zigeniska annorlunda”. I de tidiga artiklarna lyfter man fram fysiskt mörka egenskaper, i de senare artiklarna lyfter man snarare fram symboliskt mörka egenskaper såsom avvikande traditioner, religion, seder eller föreställningar. I de tidigare artiklarna är ”zigenaren” mer explicit primitiv exotisk och egenskaperna presenteras som ”naturliga”. I senare artiklar presenteras primitiva egenskaper snarare i *beteenden* som ”att föra liv på nätterna”, att vara aggressiv eller att reagera med känslor. ”Zigenartältet” spelar en viktig roll i flera av artiklarna och hamnar både i förgrunden och i bakgrunden av artiklarna. Sannolikt, återigen för att anspela på myten om ”zigenaren”. Ylva Brunnes klargörande att stereotyper endast är ”meningsfulla” när de utgörs av en underlägsen och/eller hotande utsida bekräftas av ovan nämnda stereotypiska egenskaper. Ylva Brune, Edward Said och Tony Morrison ger en förklaring till varför det är så ”viktigt” att lyfta fram det avvikande. Detta på grund av att det avvikande eller främlingen fyller funktionen att förtydliga och förstärka, i detta fall, den svenska identiteten. Något *är* avvikande *på grund av* att det inte är normalt eller svenskt. På detta sätt kan ”det normala svenska” förtydligas utan att det ”normala svenska” explicit beskrivs. Konsekvensen av företeelsen skapar enligt Paulina de los Reyes en förutsättning för diskriminering. Hon menar att det är en del i konstruktionen av en idealiserad svenskhet som legitimerar rådande ojämlikhet i etniska relationer. Mediekonstruktionen av romer hjälper alltså till att legitimera ojämlikheten mellan gruppen och majoritetsbefolkningen, enligt resonemanget.

Typer

Stuart Hall förklarar att *typer* är nödvändiga för att förklara världen. Men när typen blivit en stereotyp har man tagit en genväg. Någon/något har reducerats till några få vitala egenskaper, *fixerad av naturen* och förklarad med ett fåtal förenklade karaktärsdrag. Makten att reproducera dessa stereotyper ligger bland annat hos medierna. Att romer uppmärksammas i medier är föga förvånande med tanke på ”zigenarens” mytiska kraft i kombination med nyhetslogiken som uppmärksammar det som sticker ut. För att minska reproduktionen av stereotyperna måste stereotyperna göras till typer, dvs. föränderliga. Inslagen och intrycken skulle följaktligen behöva vara mer nyanserade och handla om andra saker än de som ingår i stereotypen. Det må vara sant att romer har stora familjer och starka familjeband. Detta är alltså en slags verklighetsskildring. Men eftersom skribenten poängterar detta som avvikande så spelar det ingen roll om det är sant eller ej. Syftet är inte, när detta beskrivs, att det skall vara sant utan fungerar snarare som en signal till läsaren vilken stereotyp eller myt

han eller hon skall plocka fram och lägga som ett raster över texten. Informationen filtreras därefter genom tidigare erfarenheter eller kunskaper av detta "raster". Många av dessa stereotypiska kunskaper gällande romer kommer antagligen från medier och har ett betydande inflytande på allmänheten, enligt Van Dijk. Enligt Asp visar dock, som sagt, delar av journalistiken från 2001 prov på en mer nyanserad, breddad bild av, i hans undersökning, flyktingar och invandrare. De förekommer oftare i "vanliga situationer" i de tv-inslag han undersökt. Detta är en positiv tendens eftersom det är bland annat detta som krävs för att en stereotyp skall återgå till att bli det mer komplicerade mönster som kännetecknar en typ, alltså exempelvis en romsk individ. I denna undersökning framkom inga tydliga tendenser som pekar på att romerna, år 2002 mer än tidigare, förekommer i "vanliga situationer".

Etnocentrism

Att förklara kulturella företeelser genom att mäta den ena kulturen med den andra, är etnocentriskt. Är mediekonstruktionen av romer etnocentrisk? I de tidiga artiklarna kan man se etnocentriska tendenser genom *von oben* perspektivet. Men generellt är inte artiklarna etnocentriska i den mening att majoritetsbefolkningens kultur *mäter* den zigeniska eller romska kulturen. Snarare handlar det om att journalisterna implicit *jämför* beteenden och fysiska karaktäristika etcetera och att dessa indirekt skapar en jämförelse mellan respektive kulturer eller folk. Syftet med jämförelsen är oftast att uppmärksamma själva händelsen. "Zigenaren" spetsar mediedramat och har en tydlig stereotyp karaktär som reproduceras. Just karaktärernas tydlighet är eftersträvansvärt i de flesta dramer i och utanför medierna. Det explicita syftet är alltså inte att framställa den svenska kulturen som högststående jämfört med den romska, även om ovan nämnda forskare menar att detta är det implicita budskapet som förmedlas – konsekvensen av jämförelsen. Min bedömning är snarare att "zigenaren" för flera skribenter är ett *medel för uppmärksamhet*, en tydlig karaktär i ett drama – en *good guy* eller *bad guy*.

8.1 Slutkommentar och förslag på vidare forskning

Uppsatsen fokuserar bara till viss del kring vad som hände utanför medierna mellan 1962-2002. Det skulle vara intressant att jämföra resultatet med vad som hände utanför medierna, exempelvis inom ekonomi, utbildning, politik, idéhistoria etcetera. Till viss del går det i uppsatsen att dra paralleller till vad som hände utanför medierna men om man breddade undersökningen skulle man även kunna svara på hur pass väl journalistiken överensstäm-

mer med verkligheten. Eller så kan man inte det. Det finns de som menar att man exempelvis inte skall skriva om att högerextrema grupper firar Karl XII:s dödsdag den 30:e november, eftersom skrivierna genererar negativa konsekvenser. Kent Asp menar att täta tv-inslag om flyktingar ökar flyktingmotståndet. Det vill säga att medierna i dessa fall påverkar det utanför - skapar verkligheten eller den "Foucaultiska sanningen". I detta hänseende är, på ett sett, den mediala verkligheten mer intressant än verkligheten utanför medierna. På flera ställen i uppsatsen förklaras på olika sätt mediernas förhållande till verkligheten. Medier kan räknas som medskapare av verkligheten, eller att representationen i medier är en del av verkligheten, eller att frågan om mediekonstruktionen överensstämmer med verkligheten egentligen till stor del är beroende av hur verkligheten definieras. Alla dessa verkligheter eller sanningar samexisterar i teorin. Charles Taylor har dock, kring detta resonemang, ett mer praktiskt förhållande till verkligheten då han pekar ut att en person eller grupp av människor kan lida verklig skada om människorna eller samhället runtomkring dem återspeglar en inskränkt, förnedrande eller föraktlig bild av dem. Ett tillbörligt erkännande är inte bara en artighet som vi är skyldiga människor. Det är ett livsnödändigt mänskligt behov, skriver Taylor. I detta hänseende skulle det vara intressant att intervjua romer för att se hur de själva upplever mediebilderna av dem själva och parallellt göra en undersökning av icke romer för att ta reda på var de får sin kunskap om romer ifrån, samt vad denna kunskap innehåller. Men det som intresserar mig mest personligen är att förflytta det kritiska resonemanget kring normalitet och annorlunda till andra områden. Med liknande teoretiska resonemang och metodiska verktyg skulle man kunna undersöka områden såsom politik, branding, kultur, musik etcetera. Beröringspunkterna i de diskurser som medkonstruerar bilden av en ny Volvomodell, en minoritet och "fin kultur" är kanske fler än man tror. Beröringspunkterna kanske rent av har med den västerländska kulturen att göra?

9. Källor

Böcker

Arnsberg, K.O (1974). *Zigenarens väg*, Helsingborg: LTs förlag.

Arnsberg, K.O (1998). *Svenskar och zigenare – En etnologisk studie av samspelet över en kulturell gräns*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Asp, K (1992). "Journalistik som forskningsområde". I Carlsson, U & Lindblad, A (Red.), *Forskning om journalistik, medier & kommunikation*. Sverige: Nordicom.

Bignell, J (1997), *Media semiotics – an introduction*, Manchester and New York: Manchester university press.

Brune, Y (1998) "Inledning" & "Tårögda flickor och kusliga män". I Brune.Y (Red), *Mörk magi i vita medier*. Bjärnum: Carlsson Bokförlag.

Carlsson, U & Lindblad, A (Red.) (1992). *Forskning om journalistik, medier & kommunikation: ämnesområdet idag och i framtiden*, Göteborg:NORDICOM-Sverige, Göteborgs universitet.

Catomeris, Christian (1998) "Som att förflytta sig tjugo år tillbaka i tiden – om etnisk "en-fald" på redaktionerna". I Brune.Y (Red), *Mörk magi i vita medier*. Bjärnum: Carlsson Bokförlag.

Dyer, R (1999). *White*, London New York: Routledge.

Dyer, R (2000). "Sterotypes". I Dyer *The matter of images – Essays on representation*. New York: Routledge.

Ekström, M & Larsson, L.Å (Red.) (2000). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. Lund : Studentlitteratur.

Fiske, J (1990). *Kommunikationsteorier. En introduktion*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Fowler, R (1991). *Language in the news - discourse and Ideology in the press*. London New York: Routledge.

Gabriel, J (1998). *Whitewash, racialized politics and the media*. London & New York :Routledge.

Gripsrud, J (1999). *Mediekultur mediesamhälle*, Göteborg: Daidalos.

Hadenius, S (1992) "Den nödvändiga journalistikforskningen". I Carlsson, U & Lindblad, A (Red.), *Forskning om journalistik, medier & kommunikation*. Sverige: Nordicom

Hall, S (Red.). (2000), "The spectacle of the 'Other'". I *Representation Cultural representation and signifying practices*. Scotland: Sage.

Hancock, I. (Red.). (1998) *The roads of the roma*. Hatfield: University of Hertfordshire

Press.

Hazell, B (2002). *Resande-folket från tattare till traveller*. Stockholm:Ordfront förlag.

Hellspång, L & Ledin, P (1997). *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*.

Kenrick, D & Puxon, G (1972). *The Destiny of Europe's Gypsies*, London: Sussex university press, Fakenham and Reading.

Lutz, C. & Collins, J (1993). *Reading National Geographic*, Chicago and London: Chicago Press.

McQual, D (1994). *Mass communication theory: an introduction*. London: Sage.
Nordstedts svenska ordbok. 1990, Oslo: Nordstedts Förlag.

Nordström, G., & Myrman, B (1991), *Vi kallar dem zigenare*. Hässleholm: Alfabeta Bokförlag.

Rosengren, K.E & Arvidson, P (1997) *Sociologisk metod*, fjärde upplagan. Stockholm: Liber.

Svanberg, I & Tydén, M (1998). Zigenare, tattare och svensk socialpolitik. I *Tusen år av invandring – en svensk kulturhistoria*, Värnamo: Bokförlaget Arena.

Taylor, C (1999). Erkännandets Politik. I *Det mångkulturella samhället*. Stockholm:Daidalos.

Thurén, T, Hultén, B, & Lugn, A (1988). *Journalister, invandare, Flyktingar*. Stockholm: Allmänna Förlaget.

Van Dijk, T. A (1993). *Elite Discourse and Racism*. London : Sage.

Østbye, (Red.),(1997). *Metodebok for mediefag*, Fagbokforlaget.

Rapporter och avhandlingar

Andén Papadopoulos, K. (2000). *Kameran i krig – Den fotografiska iscensättningen av Vietnamkriget i svensk press*. Avhandling för doktorsexamen, JMK Stockholms Universitet).

Brune, Y. (1993). *Svenskar, invandrare och flyktingar i rubrikerna*. Arbetsrapport nr 63. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Brune, Y. (1999) *Varför är kyrkan vitmenad?*. Paper till 4:e Nordiska konferensen i medie- och kommunikationsforskning, Kungälv 14-17 augusti 1999.

Cederberg, I. (1999). *Tusen år i Europa – om romerna/zigenarna*, Stockholm:Utrikespolitiska institutet.s.3-10.

Integrationsverkets rapportserie 2002:13, *Vardagsdiskriminering och rasism I Sverige. En kunskapsöversikt*. Stockholm.

Cederberg, I. (2001).*Vi begär inte att ni ska ge oss fågelns mjölk, bara att få lika värde*.

Sammanfattning från rundabordsamtal, 24-25 september 2001. Stockholm: Regeringskansliet.

Iverstam Linblom, I. (1988). *Zigenare. En skrift om möten med zigenare i socialtjänsten. Minoriteter och invandrare*. Statens invandrarverk. Stockholm.

Kleberg, M. (1999) *Skötsam kvinnoösyn*, (Avhandling för doktorsexamen, JMK Stockholms Universitet).

Presstödsnämnden. (2002). *Minoritetens medier – Kartläggning och analys av situationen för medier som främst riktar sig till invandrare och nationella minoriteter i Sverige*. Rapport till regeringen.

Pauline de los Reyes & Molinas. (2002) Kalla mörkret natt! I Integrationsverkets rapportserie 2002:13, *Vardagsdiskriminering och rasism I Sverige. En kunskapsöversikt*.

Skolverket. (1999) *Romer och den svenska grundskolan*. Dnr 98:2652. s.3-6.

Statens invandrarverk, nordiska zigenarrådet. (1996). *Romer i Sverige – situationsbeskrivning*. Arbetsgruppen SIV-Nordiska Zigenarrådet. Stockholm.

Storck, C.N. (1997). *Utkast till rapport*. Integrationsenheten. Stockholm: Regeringskansliet. s.3-5.

Takala, M. (2000). *Ett brokigt förflutet*, D-uppsats, Södertörns högskola.

Elektroniska källor

Centrum för multietnisk forskning. (2002-11-06). Senast ändrad: 2002-09-26. Uppsala universitet. URL <http://www.multietn.uu.se/NAMIS.html>.

Immigrant-institutets webbplats. (2002-10-16). Senast ändrad: april 2002. URL <http://www.immi.se/Romer/>.

Integrationsförvaltningens webbplats (2002-11-06, 2002-12-18). URL <http://www.integration.nu/minoriteter/romer/index.htm>

Personlig kommunikation

Florin, Dimitri. Personlig intervju 17 oktober, 2002. Kontaktperson för Nordiskt samarbetsforum för romer.

Szoppe, Adam. Noterat från seminariet ”Romska kulturdagar”, Södra teatern, 12 november 2002.

Noterat från seminariet ”Romska kulturdagar”, Södra teatern, 12 november 2002.

Tidskrifter

Faktaskrift. (1998) *Romska elever hur går det för dem i skolan?*. Utgiven av Stockholm stad, Zigenarkonsulterna, Resursförvaltningen för skola och socialtjänst. s.33-34.

Faktaskrift. (2001) *Nationella minoriteter och minoritetsspråk – En sammanfattning av regeringens minoritetspolitik*, Regeringskansliet.

Fonseca, I. (1998-1999) Precis som den moderna människan förväntas vara. I Törneman, S. & Mannerfelt, K.(red), *Kritisk utbildningstidsskrift;Krut*, nr 92/93 (4/98-1/99). s.133.

Fraurud, K. & Hyltenstam, K. (1998-1999). Ett språk som färdats. I Törneman, S. & Mannerfelt, K.(red), *Kritisk utbildningstidsskrift;Krut*, nr 92/93 (4/98-1/99). s.1-33.

Nyhetstidningar, refererade artiklar

(1962, mars, 2) Även Sverige har rasproblem Hur skall zigenarfrågan lösas? Skribent samt sidangivelse framgår inte. *Västerbygden*.

(1962, juli, 25) Du gamle zigenare. Skribent samt sidangivelse framgår inte. *Nerikes Allehanda – Nerikes Tidningen*.

(1962, juli, 2) Zigenare på Väderkvarnsbacken. Skribent samt sidangivelse framgår inte. *Motala tidning*.

(1972, juni, 28) 60 zigenare placeras ut. Skribent samt sidangivelse framgår inte. *Norrköpings tidningar Östergötlands dagblad*.

(1992, juni, 15) Flyktingar fick ny plats i Skåne. Skribent samt sidangivelse framgår inte. *Barometern*.

Asp, Kent. (2002, juli, 21) ”Täta tv-inslag ökar flyktingmotståndet”. *Dagens Nyheter Debatt*.s.A4.

Engström, G. Monica. (2002, juli, 6) Zigenarkvinna nekans socialbidrag för kjojköp. Sidangivelse framgår inte. *Västerbotten-Kuriren*.

Carlgren, Andreas. (2002, november, 20) ”Invandrare systematiskt missgynnade.Chef för integrationsverket. *Dagens Nyheter* debatt. S.A4.

Fröberg, Liselott. (1982, juni, 19) Zigenare fick inte campa på Dragsö. Sidangivelse framgår inte. *Blekinge läns tidning*

G Niklasson, Clas. (1982, augusti, 19)Nytt kors i brand. Sidangivelse framgår inte. *Expressen*.

Granling, Torbjörn. (1992, juli, 4) Flyktingar tvånsförflyttas. Sidangivelse framgår inte. *Bergslagsposten-Bergslagens tidning*.

Hellström, Åsa. (1970, juni, 10) Zigenarfamiljer i Nyköping ”försvenskas” av terapeuter. Skribent samt sidangivelse framgår inte. *Tidningen Folket*.

Ljung, Maja. (2002, juni, 20) ”Rötäggen bör inte få stanna här.” *Kvällsposten*.

Malmodin, Hanna. (2002, november, 26). ”Det var självklart att plugga vidare”. *Dagens Nyheter*. s A5.

Olsson, Emma. (2002, november, 26). Rubrik saknas. *Dagens Nyheter*. s.B1.

Petersson, Siwert. (1972, juli, 4)Och chauffören fick kommando: ”Håll bara käften – och kör!”. Sidangivelse framgår inte. *Värnamo-tidningen*.

Nyhetstidningar, ingick i den kvantitativa undersökningen

Aftonbladet 18 juni, 20 juni 1972, 16 juli 1982
Arbetet 23 juni, 27 juni 1972, 20 juli 1982, 5 juli 1992
Arbetsbladet 16 juni, 18 juni 1962, 15 juni 1972, 27 juni 1992
Arboga Tidning 20 juni 1962
Barometern 15 juni 1992
Bergslagsposten 4 juli, 7 juli 1992
Blekinge läns tidning 19, 21, 23 juni 1982
Bohusläningen med dalsdagblad 4 juli 1992, 8 juli 2002
Borlänge Tidning 21 juni 1972
Dagen 28 juli, 25 augusti 1982,
Dagens Nyheter 30 juni 1972, 22 juni 1982, 1 juli, 10 juli 1992
Dalademokraten 21 juni 1972
Eskilstuna Kuriren 1 juli 1992
Eslövs Tidning 6 juli 1962
Expressen 21 juni 1972, 19, 30 augusti 1982, 4, 7 juli 1992, 20, 26 juni 2002.
Fagerstaposten 8 juli 1992
Folkbladet för Västmanland 19 juli 1962
Folket 22 juni 1992
Göteborgs-Posten
GT 18 juni 1972, 14 juli 1992
Helsingborgs Dagblad 22 juni 1962, 30 augusti 1982, 13 juli 1992
Hudiksvalls-Tidningen 1 augusti 1962
Hälsinge-Kuriren 10 juli 1962
Höganäs Tidning 12 juli 1962
Jönköpings-Posten 22 juni 1972, 24 juni 1982
Karlstads-Tidningen 20 juni 2002
Katrinesholms-Kuriren 22, 30 juni, 5 juli 1972, 27 juni, 2, 18 juli 2002
Kinda-Posten 16 juni 1972
Kristianstadsbladet 21 juli 1982
Kvällsposten 19 juli 1962, 18 juni 1972, 18 augusti 1982, 18, 19, 20 juni 2002
Mellersta Skåne 5 juli 1972
Motala-Posten 7 juli 1962
Motala Tidning 2, 7 juli 1962
Neirkes Allehanda-Nerikes Tidningen 25 juli 1962, 27, 28, 31 augusti, 1 september 1982
Nord-Sverige 25 juni 1962
Nya Norrland 22 juni 1962, 22 juni 1972
Ystads Allehanda 27 juli 1962

Nyaste Kristianstadsbladet 17, 26 juli 1962
 Sala Allehanda 27 juli 1962
 Skaraborgs läns tidning 6, 8 juli 1992
 Skånska dagbladet 18 juni 1982, 26 juni 1992, 25 juni 2002
 Smålandstidningen 14 juli 1992, 24 juni 2002
 Stockholmstidningen 30 juni 1982
 Sundsvalls-Posten 19 juli 1962
 Sundsvalls Tidning 19 juli 1962, 23 juni 1972
 Svenska Dagbladet 28 juli, 8, 31 augusti 1982, 4 juli 1992, 17, 28 juni, 18 juli 2002
 Sydsvenska dagbladet 4 juli 1972, 18 juni, 22 juli 1982, 5, 10, 15, 17 juli 1992
 Söderhamns Tidning 30 juli 1962
 Södermanlands nyheter 28 juni 1972, 25 juni 1992
 Söder-Posten 21 juli 1972
 Sölvesborgs-tidningen 27 juni 1972
 Tranås Tidning 25 juli 1962, 10 juli 1992
 Trelleborgs allehanda 9 juli 1992
 Vestmanlands Läns Tidning 27 juni 2002
 Värnamo-tidningen 4 juli 1972
 Västerbottenskuriren 6 juli 2002
 Växjöbladet-Kronobergaren 5 juli 2002
 Wermlands-Tidningen 27 juli 1962, 15, 18 juni, 2, 20 juli 2002
 Västernorrlands Allehanda 17, 23, 27 juni 1972
 Örebro-Kuriren 17, 27 juni 1972, 15 juni 2002
 Örensköldsviks allehanda 22 juni 1972, 25 juni 1992
 Östergötlands dagblad 23 juni 1972
 Östersundsposten 6 juli 1972
 Östgöta-bladet 20 juli 1962
 Östgöta Correspondenten 5 juli 1962, 31 juli 1982

Bilaga 1 : Beskrivning av romer

Romerna beskrivs på olika sätt i artiklarna. När romer beskrivs fysiskt eller när information ges om gruppen som helhet, har denna information noterats. Dessa beskrivningar är svåra att kvantifiera men de ger ändå en bild av beskrivningen. Det antal tillfällen som uppges kan inte med säkerhet utges för att vara uttömmande. Däremot kan man se generella förändringar i antal och typ av beskrivningar över åren. Nedan redovisas utdrag ur dessa beskrivningar. Urvalen är gjorda efter om de säger något om synen på romer eller information om den romska kulturen.

1962 fysiskt (6)

”mörkhyade”

”mörkhyat följe”

”...de minsta svartkrulliga telningarna omkring sig.”

”fyllig Chaplinmustasch och mullrande bas...Den knallröda sidenskjortan.”

”den lilla nioåriga skönheten Helga.”

”svart kalufs och ilska ögon...mödrar i sina färgglada kläder...mörklockig yngling...zigerbrudarna i jeans och åtsittande jumpers.”

”Den svarte zigenaren.”

”den mörkögda zigenerskan.”

”med sitt kraftiga svarta hår och yviga gråsprängda skägg är han en fin representant för sitt folk.”

”Den mörkhyade damen...visst är kläderna färgstarka, men hu så varmt det måste vara.”

Romer som grupp. 16 artiklar (av 30) under 1962 ger information om romer som grupp. Några av dessa beskrivningar skildrades på följande sätt:

”Vägarnas vagabonder, kan inte skriva, men ovanligt försvenskade.”

”Stänka dopvattnet på väggarna, en gammal sedvänja.”

”om man kysser en kvinna från en annan stam så betyder detta giftermål.”

”Nu kan barnen få gå i skolan som andra barn.”

”kringflackande liv i enlighet med de uråldriga normer som styr zigenarnas tillvaro.”

”Att leva på det här viset som vi gör, är väl fritt och bra...”

”zigenarbröllop brukar ju vara synnerligen festliga tillställningar.”

”En zigenarbegravning har "tradition" att bli makaber.”

”zigenarna lever på ett helt annat sätt än vi gör, de ger sin sorg till känna högljutt.”

”Stadsbon med ordnade förhållanden kan klaga över semesterväder, men han har heller inte tältat vintertid!”

”När zigenaren blir bofast blir också han sjuk ibland” (citat rom)

”Zigenarnas försäljningsteknik är temperamentsfull.”

”en samling färgglada tält...Pittoreska inslag...de exotiska människorna.”

”Ett zigenarbröllop är onekligen ett färgstarkt evenemang som inte saknar sina exotiska inslag.”

1972 fysiskt (6)

”Vi tyckte att de var så dåligt klädda på fötterna.”

”Skitiga zigenare” återberättat i rätten

”Han har stort svart skägg” (vill anpassa sig och rakade sig men lät det sedan växa)

”I dyrbara folkdräkter, för att välsignas av biskopen”

”I sin färgstarka poncho.”

”aggressiva och bryska...zigenarna färdades i fyra bilar.”

Romer som grupp. 22 artiklar (av 30) under 1972 ger information om romer som grupp. Några av dessa beskrivningar skildrades på följande sätt:

”undervisning av barn och vuxna är en förutsättning för att de harmoniskt skall kunna smälta in i samhället.”

”anser det vara fel att placera zigenare i vanliga svenska bostadsområden. Zigenarna bör bo mer avskilt...”

”140 zigenare utvisas, påminde om fångtransporter.”

”Som en flock jagade djur, blev behandlade som några värsta förbrytare.”

”men nere i kryptan samlas zigenarna för att tillbe den mörka Sara.”

”De vuxna medlemmarna av flyktinggruppen var totalanalfabeter.”

”zigenarna måste begripa att Sverige delvis har ett annat livsmönster än va de är vana vid.”

”fast bostad i Göteborg...äktä zigenarmusik och slavisk dans...för se på det är en av zigenarnas huvudnäringar...fina bilar och husvagnar.”

”politiskt förföljda, kan inte få ordentlig sjukvård, utbildning etc.”

”de bara stjälar, vill inget göra eller gå i skola... jag tror att motviljan mot oss beror på att vi är analfabeter.”

”Det här är en hård arbetstid för våra Sibyllor...”

1982 fysiskt (8)

- "Man får inte avvisa en människa på grund av hudfärg."
- "Dessa zigenare har visserligen traditioner, men klär sig som alla andra svenska medborgare."
- "Svenskarna är de rättrådiga, de duktiga, de rasrena och - rumsrena" (ironiskt)
- "Har det något med deras ras och ursprung att göra?"
- "åttabarnsmamma."
- "jag har ingenting emot dom som är mörkhyade och mörklockiga bara dom uppträder som svenskar!"
- "de zigeniska flickorna omges med hela familjens och släktens beskydd just när de kommer upp i könsmogen ålder. Hela den zigeniska kulturen värnar om barn och kvinnor på ett mycket speciellt sätt."
- "Flickorna har nått könsmogen ålder och ska därför hållas under uppsikt. Inget får "hända" innan flickan förlovat och gift sig med den man som föräldrarna föreslagit. Så säger den zigeniska kulturen."
- "zigeniska flickorna mognar snabbare eftersom de på ett naturligt sätt ingår i den zigeniska kvinnokulturen."

Romer som grupp. Varje artikel (30 st) under 1982 ger information om romer som grupp. Några av dessa beskrivningar skildrades på följande sätt:

- "Varken jag eller campinggästerna vill ha zigenare som springer omkring och säljer mator och guld."
- "De polska zigenarnas religion säger en sak: Inga avbilder." (vänder ryggen mot kameran)
- "Vi håller oss rena...arbetar med vanliga jobb, men har våra barn i svenska skolor...Det enda landet vi upplever rasism är i Sverige"
- "AMS beslutat att de ska få fortsätta sina svenskstudier..."
- "Ett förtiotal uppretade zigenare...storma...samla ihop fler släktingar...mordiska hot...sota med sitt liv."
- "De utländska zigenarna bara själ och bråkar...Marie är svensk zigenerska."
- "Flera exempel på övergrepp mot romer. I vissa avseenden lever de på ett bättre sätt än oss..."
- "Vill inte de finska zigenarna uppträda som svenskar får dom väl bo i ett litet hus i skogen. Ta gärna högkyrkliga assyrier, men inga finska zigenare."
- "Filadelfia i Stockholm har 30 medlemmar, kvinnorna håller sig i bakgrunden på grund av kvinnans vördnad och respekt för mannen, alla talar romani - zigenarnas språk."
- "Finska zigenarna ställer höga krav på skolan...polska sköter sig exemplariskt fram till 11-12 års ålder."
- "Okunnsigheten om zigenare är tyvärr fortfarande stor och okunnsighet föder fördomar och fientlighet."
- "Genom att få utbildning kan flickorna senare få en möjlighet att påverka sin egen grupp på längre sikt".

1992 fysiskt (7)

- "50 zigenare...invasion".
- "känner sig orättvist behandlade. För att de är mörka zigenare, för att de har många barn."
- "sjubarnsfamilj"
- "inströmmande romanitalande".
- "De är tjugo stycken och de flesta kring 25-30 år. Kvinnor från Finland har långa mörka kjolar och vackra vita blusar. Ralph från Sverige har väst och svarta kostymbyxor. En del har jeans och tröja."
- "Fick en skinande röd Mercedes. En lat jättetalang... många tål inte min hudfärg."
- "russinskrynkliga kinder och gammelmokla ögon...men håret som stod i tester kring huvudet, var ramsvart och de små svarta, djupliggande ögonen sköt gnistor i kapp med lerpipan som hon ständigt sög på."

Romer som grupp. I stort sätt varje artikel (29 st) under 1992 ger information om romer som grupp. Några av dessa beskrivningar skildrades på följande sätt:

- "Familjebanden inom gruppen är starka, Att flytta gruppen mot deras vilja hade varit att flytta problemen., under lördagen löstes problemet enkelt."
- "muslimska, romaner, zigenare, Har inte flytt för att få det materiellt bättre."
- "just nu har ett antal sådan här grupper som medför mycket hög kriminalitet, tex albaner och romanestalande från för detta Jugoslavien."
- "flertalet som ägnar sig åt kriminalitet är albansk- och romanestalande...låg utbildning och tror sig inte ha några framtidsutsikter i dagens komplicerade värld..."
- "Det är ingen hemlighet att det är svårt att integrera finska zigenare i det svenska samhället."
- "snattat i affärerna och fört liv till sent på nätterna i sina lägenheter."
- "Attentat mot zigenarna upprör grannar, "vi kommer mycket bra överens med familjen som är mycket tysta och trevliga."
- "filmkaraktären bygger plåtskjul i fattigdomens värsta utkanter."
- "Skinnsberg är för litet för zigenare att springa runt och stjäla i...de behöver större utrymme (polis), Vi behöver mat och mediciner..., på flykt från förläggningen (romer)."
- "zigenarna själva försöker stoppa den zigeniska flyktingströmmen."
- "zigenare anklagas för omfattande brottslig verksamhet".
- "studera historia... romanés på väg att försvinna...samma språk världen över...finska zigenare tappat mycket."
- "världens samlade litteratur på romani kan räknas på fingrarna...mytomspunnet språk (förbrytarspråket)."

"Vi tror att serbiska zigenare ligger bakom dådet, säger Tranås-polisen."
"Min släkt kom hit för nästan 500 år sedan."
" ständigt på resande fot...myterna och historierna om zigenare och tattare är många och ofta hårresande."

2002 fysiskt (8-10).

"pomadan nästan skvätter ur det blåsvarta håret, Jana och de mörka ögonen skrattar...mörk kostym och maf-
fig klocka...strikt kläder och ingen bär vida kjolar eller stora smycken",
" Ett vilsekommet mörkhårigt barn...en man med svart hår och breda polisonger",
"det var lugnt här tills en massa flotta, tyskregistrerade Mercedesbilar började snurra runt på gatorna.",
"Men de lurade sig in. Det kom en snygg fransman och vill ha en plats. Sen rullade flera husvagnar in, det är
ju så som de gör."
"Först togs vi emot väl och sågs som utlänningar med ett mörkt utseende och färgglada kläder."
"familjens 17-åriga son är epileptiker och utvecklingsstörd...självordsbenägen"
" Hon har fått socialbidrag sedan i fjol höstas...Kvinnan behöver en zigenarkjol enligt traditionen".

Romer som grupp. I stort sätt varje artikel (29 st) under 2002 ger information om romer som grupp. Några av dessa beskriv-
ningar skildrades på följande sätt:

" resande eller "tattare" tvångssteriliserades".
" Barn har blivit bestulna på sina leksaker...det är för många som bara har kriminella syften... det är obegrip-
ligt att han kan peka ut en grupp som skyldig... nästan alla dessa romer har lämnat Sverige...utvisats.
...Mercedesbilar..."
"Romer blir ofta diskriminerade...så är det att vara zigenare...vill inte ha med zigenare att göra".
" Flera klagomål i veckan på de lägenheter där romer bor, Romerna som kommer hit har kanske aldrig bott i
en lägenhet tidigare...de behöver vägledning".
" Romerna från Rumänien uppfyller inte kraven för att få asyl".
Angående spekulationer kring resandes ursprung: "Resande är en socioekonomisk grupp inte etnisk grupp"
" När han hör talas om romer som snattar och stör friden...blir han ledsen. En liten grupp förstör för en stor
grupp. Inga förebilder...Majoriteten av romer vill att deras barn ska bli något men det är svårt."
" Ingen av de iblandade i bråket vill tala med Sydsvenskan...Det här klarar vi ut själva".
" om någon som befinner sig i intellektuellt och socialt underläge blir övertalad, lurad eller manipulerad att
sterilisera sig, är det då inte fråga om psykiskt övervåld?"
" Romer vistades i Åseda och Ryd påstods det att viss brottslighet ökade, Jag har inga siffror men det känns
som att det har blivit betydligt lugnare nu. Men de var inte superkriminella direkt, de var mer asociala, De
struntade i regler, körde bil utan körkort och lämnade avföring efter sig på golvet i bostaden. Men de var ju
inte vana att bo i vanliga bostäder."
" En vit mobb försökte tysta tattarna...statliga tvångssteriliseringar...värderar familjen och respekt för sina
gamla... sociala kontrollen inom gruppen är stark...könsrollerna traditionella."
" tv-utbildning för romer, romernas status som minoritetsgrupp ger dem rätt, enligt beslut i riksdagen, till egna
tv- och radioprogram."
" myndigheterna bar sig åt som de gamla nazisterna...I Serbien väntar förföljelse...nästan alla ser dem som
kriminella."
" Det finns rasism överallt men mest i Sverige...99 procent av svenskarna är rädda för oss."

Bilaga 2: förklaring av kategorier

- **Analysenhet** De tidningar som ingår i undersökningen.
- **Artikeltyp** Vilken typ av artikel.
 - Nyhet
 - Debatt
 - Insändare
 - Reportage (definieras som reporter beskriver miljö på plats)
 - Övrigt
- **Längd** Variabeln anger textens längd. Tre värden finns: kort = upp till 1000 tecken (notis), medel = upp till 5000 tecken och lång = därutöver.⁸
- **Rubrik** Vilket rubrik är satt?
- **Ämne** Ämnet är en variabel som uttrycker artikelns explicita huvudtema. Ämnesområdena är som följer:
 - Historia
 - Religion
 - Bröllop/begravning
 - Arbete/arbetsmarknad
 - Rörlig bostad, ”på besök”
 - Fast bostad
 - Marknad/fest
 - Skola/utbildning
 - Musik, sång, underhållning
 - Utvisning/uppehållstillstånd/asyl (handlar om eventuell Utvisning)
 - Integration/invandring/flykting (handlar om "på plats i Sverige")
 - Rasism, främlingsfientlighet (som ämne)
 - Våld eller brott (underdelning *av* rom, *mot* rom)
 - Övrigt
- **Diskriminering** Handlar ämnet om diskriminering?
 - JA
 - NEJ
 - Svårbedömt
- **Egenskaper** Ämnet eller *händelsen* kan ha tre egenskaper (variabelvärden): positiv, negativ eller svårbedömd. Vilken egenskap har artikelns explicita händelse? Är det en *positivt eller negativt händelse*? Exempelvis en artikel som argu-

⁸ Baserad på måtten som *Presstext* använder sig av.

menterar att ett utvisningsfall är felaktigt kommer att kategoriseras som negativ även om skribenten har ett positivt/konstruktivt budskap, eftersom själva

händelsen är negativ. Däremot kommer en artikel som handlar om att en rom börjat en ny skola, trots att hon eller han haft problem tidigare, kommer att kategoriseras som positiv, då denna *händelse* är positiv. Svårbedömd står för att artikeln inte gick att kategorisera som positiv eller negativ eller att artikeln inte vägde över mot ena eller andra sidan. I de fall händelsen var positiv undersöktes även om händelsen ”bottnade” i en negativ händelse. Det vill säga, om förändringen var från negativ till positiv, eller om det var en fristående positiv händelse. Likväl undersöktes negativa nyheter på samma sätt.

- **Citat** Vem uttalar sig utöver skribenten?
 - Romer
 - Myndighetsperson
 - Politiker
 - Expert
 - Polis
 - Näringslivsrepresentanter
 - Övriga
 - Ingen uttalar sig utöver skribenten.

- **Källor** Källor andra än de som uttalar sig.
 - Polisen
 - Myndigheter
 - Lokalbefolkning
 - Politiker
 - Grannar
 - Kyrkan/präst
 - TT
 - Ingen annan källa än citat/referat framgår
 - Framgår inte

- **Om romer** Finns det ord som explicit beskriver romer:
 - Fysiskt (kläder, hårfärg etcetera)
 - Som grupp (Ex; ”I Serbien är romer diskriminerade och alla romer måste betala för sin skolgång”.)

- **Yrke/titel** Får man veta vad romerna har för yrke eller titel?
 - Yrke
 - Titel

- **Namn** Vilket namn ges gruppen: zigenare, rom, resande eller annat. Uppges personnamnet/namnen på de inblandade romerna?

- **Plats** På vilken fysisk plats (eller i anslutning till) befinner sig romerna som beskrivs?

- Ingen plats (inte rumsbestämd artikel)
- På orten
- Fest/marknad
- Husvagn/tält/camping
- Hemma, fast
- "Tillfällig bostad", husvagnshem, flyktingförläggning
- Scenen
- Rättegång
- Konferens